

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ
ДОСЛІДЖЕНЬ В НАУКОВІЙ ТА
ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

20-21 лютого 2021 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ III МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ
ДОСЛІДЖЕНЬ В НАУКОВІЙ ТА
ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

20-21 лютого 2021 року

**Львів
2021**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 20-21 лютого 2021 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2021. – 66 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ.....	5
<i>Капуста А.С.</i> ГЛОБАЛЬНА ЗМІНА КЛІМАТУ ТА ВИКИДИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ, ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ВПЛИВУ НА ГЛОБАЛЬНЕ ПОТЕПЛІННЯ.....	
	5
ЕКОНОМІЧНА НАУКИ	7
<i>Білорус М.О.</i> ФРІЛАНС ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ КРИЗИ (ПАНДЕМІЇ COVID-19).....	
	7
<i>Голуб Н.С.</i> ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: ЇХ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ.....	
	10
<i>Ковальська К.О.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМНОЇ КАМПАНІЇ).....	
	12
<i>Лупенко А.Ю.</i> ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ.....	
	13
<i>Онищук О.А.</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	
	16
<i>Теклюк Є.П.</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	
	17
ІСТОРИЧНІ НАУКИ.....	18
<i>Гуменюк О.В.</i> СІМЕЙНА ПОЛІТИКА СРСР: УКРАЇНСЬКИЙ ВАРІАНТ.....	
	18
<i>Новаковець В.П.</i> АКТУАЛЬНІСТЬ НОВОГО ПОСІБНИКА ПО ІСТОРІЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКО-БАПТИСТСЬКИХ ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ	
	21
<i>Петровиц В.В., Кузьмиц І.В.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ	
	23
<i>Петровиц І.Ф.</i> ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРИ ПІДГОРЕЦЬКОГО ПАЛАЦУ	
	24
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА.....	26
<i>Кацалап Ф.С.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З ПИТАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
	26
<i>Кацалап Ф.С.</i> ПРИНЦИПИ ТА ПРІОРИТЕТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	
	28
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ.....	29
<i>Димовська А.К.</i> СТУДЕНТСЬКИЙ ЕСЕЙ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ.....	
	29
<i>Єфіменко Т.Т.</i> АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВМІННЯ ВЧИТИСЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ.....	
	31
<i>Погожих В.В.</i> ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК НАЙЕФЕКТИВНІШИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА НА УРОКАХ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ	
	33
<i>Савіна М.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ ПОДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ.....	
	35
<i>Салі О.В.</i> BRAINSTORMING ЯК ОДИН ІЗ ЕФЕКТИВНИХ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ	
	38

<i>Фоміна Н.В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ	40
<i>Чабаненко Н.А.</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІКИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗА ДОПОМОГОЮ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ І ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ТОЛЕРАНТНОСТІ.....	42
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	44
<i>Микитенко К.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ КОЛЬОРУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ САМОВІДЧУТТЯ ЛЮДИНИ	44
СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ.....	45
<i>Павловська К.І., Франко Н.О.</i> ЛОГІЧНА ГРАМОТНІСТЬ – ЯК ПОТУЖНИЙ СПОСІБ ПІЗНАННЯ ДЛЯ КОЖНОГО СОЦІОЛОГА.	45
ТЕХНІЧНІ НАУКИ.....	46
<i>Христинець Н.А.</i> ПОРИСТІСТЬ ГРАДІЄНТНИХ ФІЛЬТРУВАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ НА ОСНОВІ ПОРОШКІВ НЕРЖАВІЮЧОЇ СТАЛІ ТА САПОНІТУ	46
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ.....	48
<i>Стов Є.А.</i> ТОЧКОВІ ДЕФЕКТИ В МОЛЕКУЛЯРНИХ КРИСТАЛАХ ФОТОРЕАКТИВНИХ РЕЧОВИН	48
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ.....	49
<i>Яковенко А.С.</i> ЕМОЦІЇ – ЦЕ ОДНА З НАЙБІЛЬШ СКЛАДНО ОРГАНІЗОВАНИХ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ СИСТЕМ ЛЮДИНИ.	49
ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ.....	51
<i>Дмитрієнко О.С.</i> АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ФІЗИЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У ПРАЦЯХ ЗАСНОВНИКІВ КВАНТОВО-МЕХАНІЧНОЇ ТЕОРІЇ	51
<i>Лебеза О.С.</i> ФЕНОМЕН МІФУ У ТВОРЧОСТІ ДЖ. ФРЕЗЕРА	54
<i>Новокиїнова Н.О.</i> БІНАРНА ОПОЗИЦІЯ «ЧОЛОВІК / ЖІНКА» У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	55
ХІМІЧНІ НАУКИ.....	57
<i>Kontseva M., Dontsova T.</i> HYPERCHEM SOFTWARE RESEARCH FOR CALCULATION OF BINDING ENERGY IN ADSORPTION PROCESSES	57
<i>Taghiyev D.B., Mammadova S.A., Mammadova U.A.</i> SORPTION OF Mn(II), Pb(II) IONS FROM MODELED WASTE WATERS ON NANOCOMPOSITE MATERIAL	58
<i>Климович О.С., Іващенко І.А., Шемет В.Я., Олексюк І.Д.</i> ПОЛІТЕРМІЧНИЙ ПЕРЕРІЗ $Ag_8GeSe_6 - As_2Se_3$	59
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	61
<i>Дем'яненко С.В.</i> РЕЦЕДИВ ЯК ФОРМА МНОЖИННОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	61
<i>Опанасенко О.М.</i> ВІДОБРАЖЕННЯ СЛІДІВ ПРИ НЕСАНКЦІОНОВАНОМУ ВТРУЧАННЮ В ПРИЛАДИ ОБЛІКУ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ	63
<i>Островський О.А.</i> ПРАВО НА ПРАЙВЕСІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	65

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

*Кануста А.С.,
магістрантка економічного факультету
Київського національного університету ім. Т. Шевченка*

ГЛОБАЛЬНА ЗМІНА КЛІМАТУ ТА ВИКИДИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ, ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ВПЛИВУ НА ГЛОБАЛЬНЕ ПОТЕПЛІННЯ

Найважливіша екологічна проблема сучасності, зміни клімату, - це сфера, де задіяні всі інструменти політики, що застосовуються країнами на міжнародній арені для вирішення всіх питань взаємного існування на планеті Земля. Підвищення середньої температури поверхні землі на 2 градуси, що спостерігається з часів доіндустріальної епохи (1880-1900 рр.), може здатися невеликим, але це призводить до значного збільшення накопиченого тепла. Що в свою чергу веде до регіональних і сезонних екстремальних температурних режимів, зменшуючи сніговий покрив і морський лід, посилюючи проливні дощі і змінюючи ареали проживання рослин і тварин, розширюючи одні і скорочуючи інші.

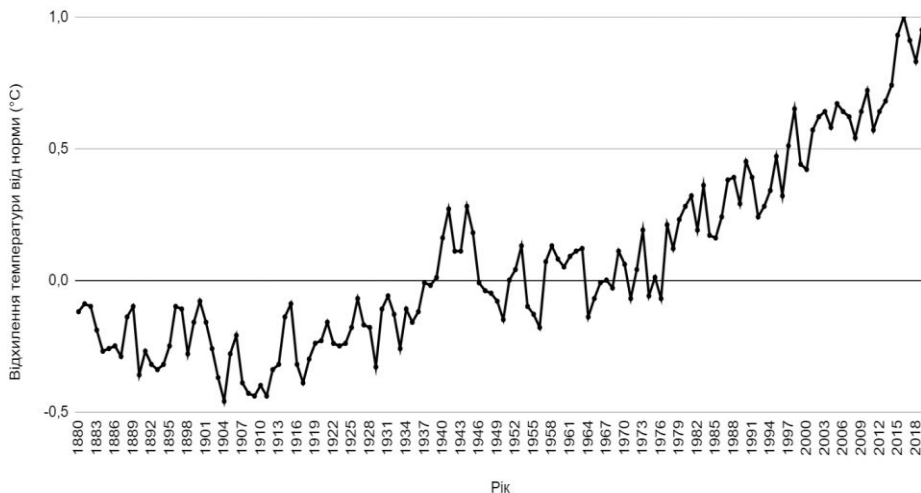

Рис.1. Глобальний індекс температури суші і океану

Систематичні дослідження вчених підтверджують, що збільшення концентрації парникових газів сприяє підвищенню середньої температури поверхні землі з часом.

Діоксид вуглецю (CO₂) — неотруйний газ, без кольору і запаху, є природною складовою атмосфери, що має парникові властивості, відтак сприяє утриманню тепла на поверхні Землі і вносить основний вклад у глобальне потепління. Викиди діоксиду вуглецю — одна з найбільш впливових і найменш контрольованих екологічних проблем сучасності. Від контролю за ними залежить майбутнє планети і людства. На рис.2 зображено зростання глобальних викидів з початку 19 століття до 2019 року.

До промислової революції викиди були дуже низькими і зростання їх до середини 20 століття все ще було відносно повільним. У 1950 році світ викинув трохи більше 5 мільярдів тонн CO₂ - приблизно стільки ж, скільки США або половина щорічних викидів у Китаї сьогодні. До 1990 року це зросло в чотири рази і становило 22 мільярди тонн. Викиди продовжували швидко зростати, зараз ми викидаємо понад 36 мільярдів тонн щороку. Зростання викидів сповільнилось за останні кілька років, але вони ще не досягли свого піку.

Спалювання викопних видів палива, виробництво цементу і зміна характеру землекористування є основними видами людської діяльності, які призводять до різкого збільшення обсягів викидів CO₂.

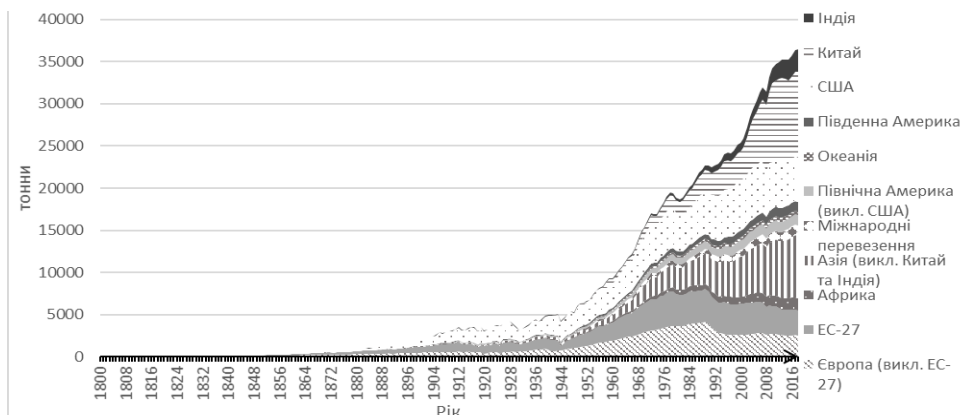

Рис.2. Щорічні викиди CO₂ за регіонами у 1880-2019 рр.

В звіті Робочої групи МГЕЗК відзначається, що найбільший внесок у зміну клімату вносять такі парникові гази як: вуглекислий газ, потім йдуть метан, галогеноалкани і закис азоту [4].

Розподіл викидів парникових газів за джерелами

Сектор	Частка викидів
Використання енергії	73,2%
Енергетика у промисловості	24,2%
Енергетика нерухомості	17,5%
Транспорт	16,2%
Спалювання палива	7,8%
Викиди летючих органічних сполук	5,8%
Тваринництво	5,8%
Сільське, лісове господарство та землекористування	18,4%
Промислові процеси	5,2%
Відходи	3,2%

За останнє десятиліття проблема глобальної зміни клімату стала значущим фактором міжнародної політики і конкурентної боротьби на світових ринках. Міжнародні ініціативи, резолюції, які пропонують радикальне (на 50 - 80% до 2050 рік) скорочення викидів парникових газів в атмосферу, лежать в руслі все більшої тенденції до перегляду стратегічних напрямків розвитку енергетики, промисловості, пріоритетів технологічного розвитку. На порядку денному провідних держав світу - перехід до «низьковуглецевої» економіки в найближчі 10 - 20 років.

195 країн, які у 2015 році підписали Паризьку угоду, взяли на себе зобов'язання скоротити викиди парникових газів з метою утримати приріст глобальної температури в межах свідомо нижче 2°C в порівнянні з доіндустріальним періодом. Відстеження концентрації діоксиду вуглецю - основного каталізатора глобального потепління, що викидається в атмосферу Землі в результаті діяльності людини, необхідно для того, щоб зрозуміти, чи дотримуємося ми наміченого курсу на запобігання зміні клімату. Однак газ, який утворюється із безлічі різних джерел, продовжує накопичуватися в атмосфері, кидаючи виклики вченим і урядам.

Науковцями підтверджено що переломний момент настане 2030 році. Якщо до того часу країни не зможуть скоротити свої викиди в половину, досягнення цілей Паризької угоди до кінця сторіччя стане неможливим. Саме тому, зараз влада країн має об'єднатися з громадськістю, науковцями, бізнесом та обрати курс на скорочення викидів. Якщо країнам не вдасться досягти мети, то світ стикнеться з щораз гіршими наслідками зміни клімату: частішими надзвичайними погодними явищами, нестачею води та продовольства, аномальною спекою, хворобами, затопленням значних територій через підняття рівня моря та, як наслідок, появу мільйонів кліматичних біженців.

Література:

1. Global Temperature [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://climate.nasa.gov/vital-signs/global-temperature/>
2. Шагоха В.І. Лідерство Європейського Союзу в запобіганні змін клімату: монографія. – Дніпро: Акцент ПП, 2017. – 144 с.
3. Olivier J.G.J., Peters J.A.H.W. (2018) Trends in Global CO₂ and Total Greenhouse Gas Emissions: 2018 Report. PBL Netherlands Environmental Assessment Agency, The Hague
4. Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Summary for Policymakers. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). 10th Session of Working Group I of the IPCC, Paris, February 2007.
5. Ripple, William J.; Wolf, Christopher; Newsome, Thomas M.; Barnard, Phoebe; et al. (2019). "World Scientists' Warning of a Climate Emergency".

ЕКОНОМІЧНА НАУКИ

*Білорус М.О.,
студентка,*

*Науковий керівник: Штундер І.О., к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічної теорії та конкурентної політики*

Київський національний торговельно-економічний університет

ФРІЛАНС ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ КРИЗИ (ПАНДЕМІЇ COVID-19)

Економічна криза, яка почалася у світі під час пандемії коронавірусу, особливо вплинула на ситуацію у сфері зайнятості населення. Працівники багатьох компаній залишилися без традиційних методів заробітку, а деякі взагалі втратили роботу внаслідок скорочення (закриття) компанії. В таких умовах значно підвищується складність пошуку нової традиційної роботи (роботи в офісі). Одним з перспективних напрямів зайнятості сьогодні є розвиток фрілансу, тому що саме такі методи роботи ідеально підходять в умовах самоізоляції. Якщо раніше основною причиною розвитку фрілансу на українському ринку праці була потреба у додатковому заробітку та бажання отримання самостійності, то сьогодні про фріланс мають можливість замислитися і ті, хто мають бажання перетворити хобі на оплачувану роботу та відкрити нові можливості для самореалізації і розвитку, а також ті, хто змушені поєднувати сімейні обов'язки з дистанційною роботою.

Також фріланс в умовах погіршення економічної ситуації є гарною можливістю і для роботодавців, яка полягає у залученні фрілансерів на виконання потрібних робіт на тимчасових засадах, що значно вигідніше ніж утримання висококваліфікованих працівників на постійній основі. Багатьох роботодавців така ситуація змусила замислитися над питанням: «Якщо працівник гарно виконує свою роботу дистанційно, то яка різниця в штаті він чи фрілансер?».

Також розвитку фрілансу буде сприяти і той факт, що незважаючи на те, що віддалена роботи спочатку сприймалася багатьма працівниками достатньо критично, більшість людей змогли побачити в ній цілу низку переваг і вже навряд чи відмовляться від них.

Слід також пригадати той факт, що теперішня криза, пов'язана з коронавірусом, супроводжується закриттям кордонів, а діяльність фрілансера дозволяє оминати цю перешкоду та виконувати замовлення зарубіжних партнерів.

Саме в цьому аспекті, на наш погляд, фріланс можна вважати специфічною формою міграції трудового населення. Незважаючи на те, що фрілансер ніби то формально залишається у своїй країні, він

може виконувати роботу для компаній, що знаходяться за кордоном і саме від них отримувати заробітну плату не декларуючи її та не сплачуючи податків.

Незважаючи на активний розвиток фрілансу як особливої форми зайнятості населення ще й досі відсутнє чітке визначення цього поняття (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення терміну «фріланс» вітчизняними науковцями

Автори	Визначення
Кузьмін О.Є., Солярчук Н.Ю. [4]	фріланс – це форма самостійної зайнятості фрілансера, незалежних висококваліфікованих працівників, які не перебувають у штаті організації, а самостійно надають послуги замовникам завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій, без укладання трудового договору. А фрілансери – це незалежні висококваліфіковані працівники, які не перебувають у штаті організації, а самостійно надають послуги замовникам завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій, без укладання довгострокового трудового договору
Лескова Л.Ф. [5]	фріланс – це співробітництво з роботодавцем на тимчасовій або постійній основі, яке здійснюється через інтернет. А це означає, що обумовлена робота або проект здійснюється на території виконавця, а не роботодавця
Тертичний О.О. [7]	фріланс як особливий вид організації праці, при якому використовується віддалена робота з фіксованим обсягом робіт. Фрілансер - це робітник, що працює за фрілансом, тобто це позаштатний працівник, який працює віддалено
Грیشнова О.А., Савченко О.О. [2]	фрілансери мають свою (часто дуже специфічну) спеціалізацію і високу кваліфікацію, найчастіше виконують лише певний перелік робіт але для дуже широкого (не обмеженого кордонами країни) кола замовників і самостійно організують свій робочий простір та час.
Седляр М. О. [6]	фрілансери – це висококваліфіковані люди, які працюють вдома, шукають замовників через мережу Інтернет та соціальні мережі, або через спеціальні Інтернет-біржі.
Дощенко А.В. [3]	фрілансер – це незалежний професіонал високої кваліфікації, котрий не включений до штату організації та не входить до традиційних трудових відносин, а самостійно надає свої послуги на ринку праці різним клієнтам, не є субпідрядником єдиного замовника
Галахов Є.М. [1]	«фрілансери – це робоча сила, що називається по-різному – фрілансери, підрядники, консультанти: самозайняті економічні агенти, незалежні професіонали, які здійснюють свою трудову підприємницьку діяльність на умовах вільної зайнятості (поза штатом формальної організації) на контрактній основі у більшості випадків у дистанційному форматі, використовуючи інформаційні та комунікаційні технології; надають послуги щодо потенційних проектів або обмежених в часі завдань з метою винагороди, яка прямо пропорційна результату роботи; беруть на себе всі або більшу частину витрат і ризиків в рамках проектів, а також витрат і ризиків економічної бездіяльності між проектами; співпрацюють з різними клієнтами лише на термін роботи над фріланс-проектом, не виступають субпідрядником єдиного замовника; є скоріше компанентами, а не субститутами штатних співробітників; працюють при різних організаційно-правових формах (наприклад, як індивідуальні фрілансери або як власники підприємства з обмеженою відповідальністю); виступають джерелами інновацій та звільняють бізнес від лімітів його внутрішньої ресурсної бази

Дослідивши подані вище визначення можна зазначити, що фріланс – це особливий вид зайнятості населення у формі самозайнятості, який передбачає надання послуг різним компаніям на засадах короткострокових договорів між замовником та фрілансером, який працює переважно віддалено.

Реалізація роботи фрілансерами зазвичай здійснюється через спеціалізовані веб-сайти – біржі фрілансу, на яких дистанційний співробітник може знайти замовників, а замовники – фрілансера, який візьметься за виконання конкретного проекту [2].

Поряд з цим в Україні ще й досі не створено системи нормативних документів, які б врегулювали розвиток та реалізацію такого виду діяльності як фріланс.

Отже, спостерігаємо, що сьогодні (в умовах самоізоляції та віддаленої роботи) все більш привабливою стає така форма зайнятості як фріланс. Але хотілося б звернути увагу на те, що у своїй трудовій діяльності фрілансери стикаються з цілою низкою проблемних моментів, які в межах нашого дослідження ми згрупували за певними ознаками (табл. 2).

Таблиця 2

Недоліки фрілансу для фрілансера	
Група	Недоліки (проблемні моменти)
<i>правові</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ недосконала законодавча база; ✓ відсутність державних бірж фрілансу; ✓ відсутність соціального захисту з боку держави; ✓ відсутність будь-яких соціальних гарантій;
<i>ринкові</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ високий рівень конкуренції серед фрілансерів; ✓ нестабільний попит з боку споживачів; ✓ неконтрольована система ціноутворення (хто поставив меншу ціну той і отримав замовлення);
<i>техніко-технологічні</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ необхідність використання власних технічних засобів для виконання замовлень; ✓ неякісний Інтернет-зв'язок;
<i>матеріальні</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ негарантована (несвоєчасна) оплата праці; ✓ відсутність стабільного заробітку; ✓ несправність технічних засобів ліквідуємо за власний рахунок; ✓ оплата витрат на електроенергію, інтернет, інші витратні матеріали;
<i>організаційні</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ необхідність самостійної організації як робочого простору (робочого місця) так і часу; ✓ необхідність самостійного пошуку роботи (замовлень); ✓ відсутність зовнішнього контролю;
<i>мотиваційні</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ відсутність можливості кар'єрного зростання; ✓ обмежені можливості професійного та особистісного розвитку; ✓ відсутність спілкування з фахівцями у рідній сфері;
<i>психо-фізіологічні</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ перевантаження та нерегламентований робочий час; ✓ зменшення обсягів спілкування; ✓ гіподинамія (малорухливий спосіб життя – ризик отримання надлишкової ваги); ✓ дезорганізуючий вплив домашньої атмосфери.

Таким чином, розглянувши все викладене вище, можна зробити висновок про те, що наразі фріланс в умовах кризи, пов'язаної з пандемією, поширюється доволі швидко і є перспективною формою зайнятості населення не зважаючи на всі мінуси для фрілансера.

Список використаних джерел:

1. Галахов Є.М. Теоретичний аспект залучення підприємством фріланс-ресурсу онлайн-формату у вимірі мережевої економіки // Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 12(2). С. 190-196. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_12\(2\)_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_12(2)_38).
2. Грішнова О.А., Савченко О.О. Фріланс: нові можливості і проблеми реалізації трудового потенціалу // Ринок праці та зайнятість населення. 2016. №1. С. 8-12. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2016_1_3
3. Дошенко А. В. Розвиток дистанційної зайнятості як складова трансформації соціально-трудової сфери // Ринок праці та зайнятість населення. 2014. С. 21–25.
4. Кузьмін О.Є., Солярчук Н.Ю. Фріланс та загальна характеристика фрілансера // Науковий вісник НЛТУ України. НУ “Львівська політехніка, 2012. Вип. 22.7. С. 375–380.

5. Лескова, Л. Ф. Фріланс та його перспективи на українському ринку праці / Л. Ф. Лескова // Topical Issues of Science and Education : Proceedings of the International Scientific Conference (Warsaw, Poland, July 17, 2017).- Vol.3.- Warsaw : RS Global S. z O.O., 2017. С. 22 – 25

6. Седляр М. О. Сучасні виклики та проблеми на шляху формування нової економіки // Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Економіка. 2013. Вип. 6. С. 55-62.

7. Тертичний О.О. Фріланс як сучасний вид трудових відносин // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2016. №55. С. 172-177. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2016_55_29

Голуб Н.С.,
студентка 2 курсу,
факультету ресторанно-готельного та туристичного бізнесу
Київського національного торгово-економічного університету

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: ЇХ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Актуальність. У світовій економіці інфляція відіграє дуже значну роль. На жаль, майже кожна країна потерпала від інфляції. За собою вона тягне неабиякі збитки для підприємств, а також завдає значних перешкод цілому виробництву. Актуальність цієї теми чимала і варто знати причини та наслідки інфляційних процесів, щоб вміти вчасно та якісно її припинити.

Інфляція – це процес зростання загального рівня цін в країні в наслідок порушення закону грошового обігу. Інфляція виникає тоді, коли в обігу знаходиться надлишкова кількість грошей (готівкових і безготівкових). Таке становище веде до їх знецінення, гроші «дешевіють», а ціни набувають тенденції до зростання. Інфляція є тонке соціально - економічне явище, породжене диспропорціями виробництва в різних сферах ринкового господарства. Одночасно інфляція – одна із найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки практично всіх країн світу. [1]

Найбільш поширеним методом вимірювання інфляційних процесів у вітчизняній практиці є індекс споживчих цін – це показник, що характеризує динаміку загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання.

Динаміку інфляційних процесів в Україні впродовж 2012-2017 років можна характеризувати табл.1. [2,с5]

Таблиця 1.

Індекс споживчих цін в Україні за 2012-2017 роки [2, с.5]

Рік	Індекс інфляції, %
2012	99,8
2013	100,5
2014	124,9
2015	143,3
2016	112,4
2017	113,7

Розглядаючи таблицю, можемо дійти висновку, що індекс інфляції був досить нестабільним. Можна зазначити, що за 2012-2013 роки інфляція знизилась до свого історичного мінімуму. Але це не протрималось довго і у 2014 же сталося стрімке зростання інфляційних процесів. 2015 рік став найвищим індексом інфляції за всю новітню історію України. Але за часів 2016-2017 років рівень досить знизився та економіка стала трохи краще себе відчувати.

Варто додати, що західні науковці стверджують, що помірна інфляція сприяє нормальному економічному розвитку, оскільки незначна інфляція стимулює зростання грошової маси. Саме зростання грошової маси в обігу стимулюють здешевлення кредитів, зростання виробництва та активізації інвестиційної діяльності. Зростання виробництва призведе до відновлення ринкової рівноваги між грошовою і товарною масами при незначному підвищенні рівня цін. Інфляція вважається негативною при

досить високих темпах її розвитку. Позитив помірної інфляції веде до стимулювання інвестиційного процесу і одночасно до знецінення грошей. [3, с.45]

Доцільно виділити наступні причини інфляції в Україні:

1. Загальноекономічна об'єктивна причина інфляції є теоретично обґрунтованою та практично доведеною і розкривається у циклічному розвитку світової та національної економіки, які перебувають на спадаючій хвилі п'ятого К-циклу, в процесі якого має сформуватися новий технологічний уклад, що базується на біо- та генній інженерії, науці про людину, космічній хімії.

2. Монетарна причина полягає у готівковій та кредитній емісії грошей, які породжують, відповідно, фіскальну та банківську інфляцію, а їх межі визначаються ефективністю розширення пропозиції грошей.

3. Внутрішньоекономічна причина пов'язана із диспропорціями у структурі національної економіки, що виражається у спрацьованості основного капіталу та відсутності процесу його відтворення, порушенні розподілу інвестицій внаслідок спрямування їх на розширення сфери споживання, а не виробництва.

4. Зовнішньоекономічна причина криється у значній залежності від імпорту товарів та капіталу, що робить Україну вразливою для імпортованої інфляції, яка крім підвищення цін несе загрозу руйнування власного виробництва та перетворення нашої держави на ринок збуту для світових експортерів.

5. Соціальна причина інфляції полягає у дуже низькій частці середнього класу за високого рівня монополізації економіки поляризує суспільство на багатих-монополістів, яким вигідно тримати високі ціни з метою отримання надприбутків та бідних, які змушені оплачувати монополістичні ціни, або виїжджати за кордон у пошуках кращого життя.

6. Політична причина – це політична нестабільність обумовлена небажанням владних еліт узгоджувати власні інтереси, підпорядковуючи їх загальнодержавним цілям України, протистояння владних структур через прагнення встановлення монархічної влади «під вуаллю» демократії. [4, С.181-182]

На нашу думку, найбільш болючою для всієї економіки є гіперінфляція. Вона призводить до захмарного зростання кількості грошей в обігу і через це дуже сильно зростають ціни на товари. Це призводить до того, що люди, на жаль, втрачають можливість купувати найнеобхідніші товари і це їх підштовхує на перехід до менш ефективної форми розрахунку – бартеру.

Підсумовуючи, можна виділити основні стабілізуючі заходи для обмеження інфляції:

1. Регулювання системи оподаткування (зниження податків і стимулювання виробництва);
2. Розвиток ринку цінних паперів;
3. Обмеження бартерних операцій;
4. Відмова Національного банку від прямого кредитування бюджетного дефіциту та неперспективних підприємств (підприємств-банкрутів);
5. Запровадження комерційних платіжних інструментів (чеки, векселя) виплата заборгованостей по зарплатам, ін. [1]

Насамкінець, можна сказати, що інфляція є скрутним явищем для України. Вона спричиняє ряд проблем з котрими потім важко впоратися. Проаналізувавши індекс інфляції за 2013-2017 роки, можна наголосити на тому, що він не стояв на одному місці, завжди був рух чи в гіршу сторону, чи в кращу. Дослідивши причини інфляційних процесів, можна дійти висновку, що є безліч факторів, які негативно впливають на економіку країни. Задля економічного добробуту нашої держави треба розуміти причини інфляції та спираючись на них впроваджувати заходи щодо їх обмеження.

Література:

1. Олексенко Р.І. Причини та наслідки інфляційних процесів в Україні // Економічний журнал “Ефективна економіка”. – 2009. - №3.
2. Бобир Н.В. Особливості та причини інфляційних процесів в Україні та їх соціально-економічні наслідки // “Економічні студії”. – 2018. - №1. – С.5.
3. Ганусик Ю.Б. Причини та наслідки інфляції: вітчизняний та зарубіжний досвід // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2013. - №2. – С.45.
4. Чернявський О.П., Гудзь Т.П. Інфляція в Україні за умов фінансової кризи // Вісник соціально-економічних досліджень. - №38. – С.181-182.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМНОЇ КАМПАНІЇ)

В умовах сьогодення ефективність реклами є актуальним питанням, в тому числі для наукових праць і публікацій (напр., [1; 4-6]). Поглиблення у дане питання має багато підходів, але узагальнюючи необхідно виділити такі основні напрямки, як дослідження економічної складової ефективності [7;7] і комунікативної (впливу реклами на людину, інтенсивність запам'ятовування інформації аудиторією) [5; 8]. Також можна виділити ефективність різних каналів комунікацій, рекламних носіїв, форматів, ефективність методів тестування всієї рекламної кампанії або її окремих елементів і т.д. [1-3; 8].

Необхідно відзначити, що методи, які застосовуються при оцінці ефективності рекламної кампанії (кількісні, якісні, комплексні), в рівній мірі підходять для всіх перерахованих вище видів, а, отже, розглядати їх окремо не доцільно. При аналізі впливу різних факторів на прибуток компанії внаслідок роботи з даними спостерігаються однакові складності. Для того, щоб знайти найоптимальніші міри боротьби з ними важливо розуміти етимологію їх походження, адже це дозволить отримати коректні та змістовні результати. Більшість проблем, з якими стикаються в ході дослідження впливу різних каналів комунікації вже наявних даних можна поділити на наступні:

- ендогенність вхідних даних;
- мультиколінеарність;
- автокореляція [9].

Під ендогенністю вихідних даних, маються на увазі причинно-наслідкові зв'язки між змінними, які вважаються і тим що впливає, й тим, на яке впливають. Наприклад, схильними до цієї проблеми є дані трекінгу основних показників «здоров'я бренду» - зокрема аналіз впливу поточного використання марки на наміри її купити є причиною поточного використання або намір купити виникає через наявність позитивного досвіду? У такому випадку в моделі підозри на ендогенність виникають при розгляді включення практично всіх роз'яснювальних чинників: від ціни, дистрибуції до витрат на рекламу. Компанія може приймати рішення про інтенсивність рекламної підтримки і рівень ціни в залежності від динаміки клієнтської бази, більш того, часто так і відбувається. Але не менш поширена тактика встановлення і ціни, і ступеня рекламної присутності в залежності від стратегічних планів компанії, які, хоч і будуються, беручи до уваги попередню стратегію, але більшою мірою пов'язані з планами на майбутнє компанії. Перед використанням даних змінні повинні бути перевірені на причинність (наприклад тестом Грейнджер) і показати відсутність «зворотних» причинних зв'язків. Фінальна система може оцінюватися такими методами, як трикроковий метод найменших квадратів (МНК або GMM) [10], але через нюанси практичного застосування інструментальних методів для вирішення прикладних завдань може не застосовуватися.

Всі комунікаційні канали використовуються одночасно: в періоди сезонних сплесків продажів попит стимулюється рекламою, присутність конкурентної активності стає більш інтенсивним. Навіть якщо рекламні витрати виробляються в різні періоди часу, прийняття дуже поширеного й емпірично обґрунтованого припущення, що комунікація «живе» більше одного періоду, означає, що частина минулого впливу буде перенесена на майбутні періоди, а це сприяє посиленню залежності змінних. Рівняння з сильною мультиколінеарністю може допомогти встановити, наскільки група чинників пояснює зміни в ключовому показнику, але не дозволяє виділити вплив окремого фактора, а це якраз те, що потрібно для вирішення практичних завдань.

Наявність проблем через автокореляцію укладені в помилках і вхідних даних, як правило, це пов'язано з тим, що реакція на рекламне повідомлення або інший вплив не відбувається однооментно. Час від часу можна спостерігати «відкладений» ефект реклами або розподіл його в часі (щоб простежити варто використати модель розподілених лагів). Велика частина величин, що впливають на ефективність реклами, схильна до незваго впливу з боку значної кількості складно формалізованих факторів, вплив яких повторюється від періоду до періоду.

Практично з усіма перерахованими вище складностями можна зустрітися при побудові моделі, яка описує вплив комплексу маркетингових заходів на приріст прибутку компанії. У ході вирішення великої кількості практичних завдань подібного роду розроблений 4-кроковий підхід, що дозволяє враховувати зазначені труднощі й отримати змістовний результат [9]. На першому кроці проводиться аналіз ринкової ситуації та всіх доступних даних, які можуть виявитися пояснювальними змінними. На другому етапі визначається, чи існує ефект розподіленого в часі впливу відібраних факторів на приріст числа клієнтів. Третій етап присвячений скороченню числа пояснювальних змінних, але не шляхом їх виключення, а за допомогою застосування методу головних компонент. Четвертий крок — специфікація рівняння.

Таким чином, сьогодні не існує універсальних рішень і інструментів для того, щоб комплексно оцінити ефект від реклами і однозначно виміряти рекламний вплив. Безумовно, для кожного підприємства, галузі, кожної конкретної рекламної кампанії необхідно використовувати певні критерії та методики. Знання теорії питання, як правило, допомагає вибрати найпростіший і дієвий метод. При моделюванні рекламного впливу на ключові показники розвитку бізнесу виникають серйозні методологічні складнощі, пов'язані, з одного боку, зі специфікою впливу реклами - існуванням відкладеного ефекту, великою кількістю що відбуваються одночасно стимулюючих попит заходів; з іншого - зумовлені труднощами і специфічними особливостями практичного застосування результатів моделювання при плануванні комунікаційної активності.

Література:

1. Берлов А. Практичні підходи до оцінки ефективності PR // Рекламодавець: теорія і практика. - 2005, № 4. - С. 21-23.
2. Васильєв Г.А., Поляков В.А., Шелобаєв С.І. Основи рекламного бізнесу. - Тула: «Гриф і К», 2001.
3. Джанджузагова Е. А. Маркетинг в індустрії гостинності / 2-е вид., Испр. - М.: Академія, 2005.
4. Добробабенко Н. Mission & Vision: цінності марки на основі корпоративної стратегії // Реклама. Advertising. - 2000, № 1.
5. Клавдієва Є.В. Основи методології розробки системи ключових показників ефективності // Маркетинг і маркетингові дослідження. - 2005, № 3 (57).
6. Кутлалієв А., Попов А. Ефективність реклами / 2-е вид. - М.: Ексмо, 2006.
7. Пономарьова А.М. Основи рекламної діяльності: організація, планування, оцінка ефективності / Уч.-мет. сел. - М.: Фінанси і статистика; ПФРА-му, 2008.
8. Россігер Дж.Р., Персі Л. Реклама і просування товарів / Пер. з англ. / Под ред. Л.А. Волкової. СПб: Питер, 2002.
9. Трутнева Е.А. Економетричний аналіз ефективності впливу рекламної активності на стратегічні показники розвитку компанії (на прикладі ринку телекомунікацій) // Економічний журнал ВШЕ. - 2009.
10. Dube J.-P., Hitsch G.J., Manchanda P. An Empirical Model of Advertising Dynamics. Erasmus Research Institute of Management (ERIM), December, 2019.
11. Трутнева Е.А. Визначення ефективності каналів комунікації реклами.- 2014 г.

Лупенко А.Ю.,

Начальник відділу цінних паперів,

Державна іпотечна установа

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

В умовах відкритої ринкової економіки, поглиблення міжнародних інтеграційних процесів та геополітичних викликів формування політики управління зовнішнім державним боргом здійснюється під впливом макроекономічних детермінантів. При цьому вплив екзогенних чинників часто є визначальним, оскільки саме від них здебільшого залежить рішення міжнародних інституційних інвесторів і кредиторів і, як наслідок, уся ефективність та ризиковість здійснення зовнішніх державних запозичень.

У міжнародній практиці інтегральне оцінювання ризиковості й загалом інвестиційної привабливості країни в цілях кредитування здійснюють рейтингові агентства. У своїх принципах діяльності міжнародні рейтингові агентства зазначають, суверенні кредитні рейтинги емітента боргових цінних паперів не відображають його здатності та готовності обслуговувати такі боргові зобов'язання, як міжурядові борги й борги Паризького клубу, кредити Міжнародного валютного фонду, Світового банку та інших міжнародних фінансових організацій, гарантовані державою борги, які не відповідають міжнародним правилам заміщення кредитів, а також борги підприємств державного сектора економіки та органів місцевого самоврядування. На практиці ж суверенні кредитні рейтинги і в цих випадках відіграють значну роль, опосередковано обумовлюючи обсяги кредитних ліній, кредитні ставки, умови погашення, гарантії тощо.

Загалом же суверенні кредитні рейтинги охоплюють критерії, які, на думку експертів рейтингових агентств, впливають на готовність та здатність уряду країни своєчасно та в повному обсязі обслуговувати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами (рис. 1).

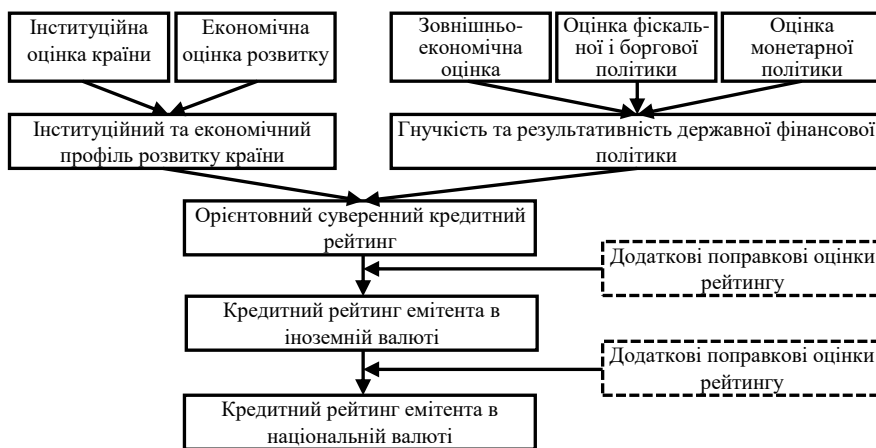

Рис. 1. Інституціональні засади оцінювання країни міжнародними рейтинговими агентствами (на прикладі агентства «Standard and Poor's»)

Джерело: побудовано автором за даними «Standard and Poor's» [1].

Так, інституційна оцінка країни показує рівень розвитку державного управління й сформованості та ефективності економічної політики уряду, акцентуючи при цьому увагу на формування в країні бази для здійснення зовнішніх державних запозичень шляхом забезпечення стійкості державних фінансів, збалансованого економічного зростання й оперативного реагування на ендегенні і екзогенні економічні та політичні виклики. Інституційний профіль суверена також дає змогу якісно оцінити прозорість та публічність звітності за державним боргом і системою національних рахунків, ефективність бюджетного процесу й діяльності основних державних фінансових установ, культуру погашення зовнішнього державного боргу, потенційні зовнішні та внутрішні ризики економічної та боргової безпеки, ефективність, стабільність та передбачуваність боргової політики держави, розвиток її політичних інститутів та громадянського суспільства.

Економічна оцінка розвитку держави показує рівень національного добробуту, перспективи зростання економіки в коротко- й довгостроковому періоді, сталість розвитку та реальні й потенційні джерела фінансування державного боргу й підтримання належного рівня кредитоспроможності.

Гнучкість та результативність державної фінансової політики передбачає оцінювання ендегенних і екзогенних детермінантів суверенної кредитоспроможності. Так, зовнішньоекономічна оцінка країни стосується статусу національної валюти в міжнародних операціях, аналізу зовнішньої ліквідності національної економіки та динаміки активів і зобов'язань резидентів перед нерезидентами. Оцінювання фіскальної та боргової політики має на меті визначити дефіцит державного бюджету, боргове навантаження на економіку й бюджет, проаналізувати фіскальну гнучкість, довгострокові фіскальні тенденції, структуру

державного боргу та джерела його фінансування, а також потенційні ризики державних запозичень. Оцінка монетарної політики в цілому базується на ефективності центрального банку виконувати свої функції в цілях протидії макроекономічним дисбалансам. Для цього якісно оцінюють режим валютного курсу, рівень довіру до грошово-кредитної політики, динаміку і природу інфляційних процесів тощо.

На підставі аналізу інституційного та економічного профілю розвитку країни, ризиковості іноземного інвестування з погляду інституційних інвесторів ми згрупували основні макроекономічні й інституційні перешкоди формування ефективності управління зовнішнім державним боргом (рис. 2). Усі наведені чинники є взаємопов'язаними, становлять істотні загрози борговій безпеці держави й призводять до погіршення міжнародної конкурентоспроможності, кредитоспроможності, довіри з боку потенційних інвесторів, неефективного використання зовнішніх державних запозичень, підвищення тінзації економіки, зниження рівня національного добробуту й поглибленню кризових явищ в країні.

Для підвищення ефективності управління зовнішнім державним боргом, зменшення наслідків кризи зовнішньої заборгованості корпоративного сектора та забезпечення його стабільного функціонування у майбутньому слід вжити заходи, що передбачають своєчасне попередження ризиків у зовнішньоборговому фінансуванні, тим самим забезпечуючи оперативне ухвалення рішень у складних ситуаціях [2].

Рис. 2. Макроекономічні й інституційні перешкоди формування ефективності управління зовнішнім державним боргом

Джерело: розроблено автором.

Зокрема, в цілях підвищення поглиблення інституційних засад формування політики управління зовнішнім державним боргом, вважаємо за доцільне вжиття таких основних заходів:

- посилити пруденційне регулювання, спрямоване на забезпечення банків від банкрутства;
 - розробити й реалізувати стратегію макропруденційної політики;
 - установити більш жорсткі вимоги до формування резервів українських банків під кредитні ризики за операціями в іноземній валюті;
 - збільшити обсяг міжнародних резервів України, що забезпечить можливість своєчасного погашення довгострокових позик та стабільність національної валюти;
 - стимулювати зростання обсягів національного експорту, що дасть змогу корпоративному сектору погашати свої зовнішні позики в іноземній валюті та збільшуватиме приплив іноземної валюти в країну.
- Своєю чергою, зміцнення торговельного балансу України і накопичення достатнього обсягу валютно-фінансових ресурсів зменшуватиме ступінь вразливості платіжного балансу до несприятливих тенденцій

у сфері руху міжнародних капіталів;

- розв'язати проблему регулювання зовнішніх корпоративних позик шляхом введення інтегрованої аналітичної системи обліку зовнішніх боргів банків і нефінансових корпорацій, призначенням якої буде виявлення фінансових ризиків і вироблення дієвих заходів для їх нейтралізації;
- забезпечити стабільність національної валюти, тому що ревальвація гривні посилює дисбаланс як поточного рахунку платіжного балансу, так і торговельного балансу;
- стимулювати розвиток внутрішнього ринку капіталів, підвищувати заінтересованість учасників фінансового ринку у використанні гривневих боргових інструментів;
- здійснювати постійний моніторинг та контроль за фінансовою діяльністю державних підприємств – позичальників на міжнародних ринках і сприяти їхньому оздоровленню;
- посилити контроль за управлінням міжнародними кредитними рейтингами України;
- посилити контроль за ефективністю використання зовнішнього державного боргу та виплат за ВВП-варантами;
- вирішити проблеми, пов'язані із неефективністю державних політик й підвищити контроль за захистом прав інвесторів.

Література

1. S&P Global Ratings. Sovereign Rating Methodology. Revised 2020. URL : https://www.standardandpoors.com/en_US/web/guest/article/-/view/sourceId/10221157.
2. Лупенко А. Ю. Боргова політика держави в умовах кризи. *Світ фінансів*. 2010. № 2. С. 76–85.

Онищук О.А.,

*студентка факультету ресторанно-готельного та туристичного бізнесу
Київського національного торговельно-економічного університету*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В сучасному світі велику роль у розвитку економіки відіграє малий бізнес. Проте він зазнає великих труднощів в Україні через нестійку соціально-економічну ситуацію.

Сталий розвиток малого бізнесу є двигуном економіки. Згідно з законодавством України, малими (не зважаючи на форму власності) визнають «підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує 70 млн гривень» [1]. В Україні малий бізнес займає понад 90 % усіх зареєстрованих підприємств, але він складає лише 12-14 % від ВВП. На малих підприємствах працює 11 % всього зайнятого населення країни. Найбільш привабливими видами діяльності є сфера послуг, зокрема торгівля [2].

Головними причинами гальмування розвитку малого підприємництва в Україні є:

1. Відсутність належного нормативно-правового забезпечення розвитку малого бізнесу, як і підприємництва в цілому. Недостатньо врегульовані відносини суб'єктів підприємницької діяльності з органами влади та управління, відсутній законодавчий механізм державної фінансової підтримки малого підприємництва;
2. Обмеженість або повна відсутність матеріально-фінансових ресурсів. Багато малих підприємств не розпочали свою діяльність через відсутність достатньої суми стартового капіталу, власних виробничих площ та засобів виробництва;
3. Високе та важке оподаткування, що примушує багатьох суб'єктів малого підприємництва переходити в тіньовий сегмент економіки;
4. Недостатня державна фінансова-кредитна і майнова підтримка малих підприємств;
5. Відсутність дієвого механізму реалізації державної політики підтримки малого бізнесу;
6. Обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення малого підприємництва;
7. Недосконалість системи обліку та статистичної звітності малого підприємництва, обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення, недосконалість системи навчання та перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності тощо;

8. Відсутність стимулів для інвестицій;

9. Психологічне неприйняття позитивної ролі підприємців у ринкових перетвореннях серед окремих верств населення.

На сучасному етапі розвитку економіки мале підприємництво визнається провідною силою в подоланні негативних тенденцій в економіці і у сталому розвитку суспільства. Тому, для швидкого виходу з фінансово-економічної кризи і формування умов для поглиблення ринкових реформ було прийнято програму державної підтримки малого підприємництва, у якій визначено наступні напрямки:

1. Удосконалення ринкової інфраструктури, що сприятиме розвитку малого бізнесу, подальша державна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації персоналу, в тому числі і для малого підприємництва;
2. Запровадження дієвої та ефективної системи пільг щодо суб'єктів малого бізнесу;
3. Удосконалення діючої спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності;
4. Фінансова, зокрема кредитна підтримка суб'єктів малого підприємництва;
5. Залучення представників малого бізнесу до реалізації наукових, технічних, соціальних, економічних програм, здійснення організації постачання продукції (робіт, послуг) на державні та регіональні потреби [3].

Таким чином, на сьогоднішній день ситуація з розвитком малого бізнесу в Україні доволі неоднозначна. Вирішення проблем малого підприємництва лежить в площині створення ефективного нормативно-правового забезпечення, фінансово-кредитної та матеріально-технічної підтримки. Нагальним, на нашу думку, є створення механізму дієвої взаємодії між органами державної влади, з одного боку та суб'єктами підприємницької діяльності – з іншого.

Література:

1. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?test=KJ3Mf.VZIOFrTddEZiEqp3VWHI4Fks80msh8Ie6#Text>
2. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.
3. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. С. Іванілов. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.

Теклюк Є.П.,

Київський національний торгово-економічний університет

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

В умовах сучасних реалій ми є свідками ситуації, коли поглиблюється соціальна та майнова нерівність, зростає безробіття, збільшується різниця у рівнях доходів, знижується ступінь задоволення потреб населення, знижуються якість та рівень життя. Тому проблема соціального захисту населення України набуває особливої актуальності.

Однією з найгостріших проблем соціально-економічного розвитку України на сучасному етапі, у період важкої економічної ситуації та однією з основних характеристик вітчизняного ринку праці є безробіття.

Традиційно причинами безробіття в Україні є звільнення за власним бажанням або за згодою сторін; звільнення з економічних причин; непрацевлаштовані після закінчення ЗЗСО, ВНЗ; робота сезонного характеру; звільненні у зв'язку з закінченням контракту тощо. Перераховані причини безробіття були актуальними багато десятиліть, але зараз ситуація змінюється і на перше місце виходить зменшення робочих місць внаслідок світової економічної кризи, спричиненої пандемією.

Найсучаснішою причиною безробіття не тільки в Україні, а й по всьому світу є скорочення робочих місць внаслідок пандемії COVID-19. Загалом вплив пандемії на світову та вітчизняну економіку протягом березня – липня 2020 р. призвів до таких змін на ринку праці: фактичного скорочення зайнятості; зростання кількості безробітних; зменшення кількості працездатних українців, і водночас збільшення населення пенсійного віку; збільшення трудових мігрантів; зменшення доходів населення від продажу своєї робочої сили та самозайнятості через зменшення заробітної плати; втрати зайнятості та доходів фізичних осіб-підприємців. Водночас масштаби впливу пандемії COVID-19 на розвиток ситуації на ринку праці України

визначається не лише названими чинниками, а значною мірою залежить і від трудомісткості різних галузей та секторів економіки, їх придатності до дистанційних форм організації праці. Скорочення числа зайнятих призводить до падіння доходів населення; люди менше витрачають, і двигун економіки - споживання – виходить з ладу. Доходи держави теж падають, тому що скорочуються податки з працівників. Витрати ж казни, навпаки, ростуть - безробітним потрібна соціальна підтримка: посібники, житло. Більша частина населення в сучасних умовах на фоні низького рівня доходів, різкого підвищення цін на тарифи на житлово-комунальні послуги не може реалізувати свої соціально-економічні інтереси, зберегти чи підвищити соціальний статус, та бути впевненим у стабільності свого робочого місця. Усе це звукує перспективи економічного зростання, суспільного відтворення та стійкого соціального розвитку суспільства.

Безробіття є важливим явищем, яке характеризує макроекономічну нестабільність і має циклічний характер розвитку. Ситуація, коли значна частина працездатного населення шукає, але не може знайти роботу, має цілий ряд серйозних наслідків. З точки зору економіки, безробіття свідчить про те, що трудові ресурси використовуються неефективно. При цьому варто зазначити, що існує таке поняття як природний рівень безробіття, коли навіть за найсприятливіших економічних умов існуюватиме невеликий відсоток безробітних.

Ще однією з сучасних, актуальних причин безробіття є тіньова економіка в Україні. Вона є однією з найбільших перешкод розвитку конкурентоспроможності країни, зростання соціальних стандартів життя населення та інтеграції в європейське співтовариство. Шляхом виводу економіки з тіні є впровадження ряду реформ: проведення антикорупційної реформи, податкової реформи, реформи банківської системи, реформи ринку праці, судової реформи тощо. Дані реформи також дадуть поштовх до забезпечення економічного розвитку та можливості створення нових робочих місць. Невирішення вище перелічених проблем призведе до погіршення ситуації з безробіттям.

Поява безробітних залежить від абсолютно різних чинників. Завдання будь-якої держави полягає в тому, щоб звести кількість безробітних до мінімуму. Безробіття робить великий вплив на суспільство не лише як економічне, але і як соціальне явище. Таким чином, безробіття веде до посилення соціально-негативних процесів, зростання напруженості в суспільстві. Безробітна людина не лише не може використати свої знання і уміння, втрачає доходи і засоби для існування, але і втрачає свій статус і значущість в суспільстві, стає психологічно нестійкою, невпевненою в майбутньому. Якщо кількість безробітних в країні буде зростати, це може призвести до таких негативних явищ, як акції протесту і збільшення відсотка людей, що живуть за межею бідності. Щоб уникнути цього, безробіття завжди повинне знаходитися під увагою держави і під її контролем.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Закон України «Про зайнятість населення» від 01.01. 2018 р., підстава 2148-19
3. Загальна декларація прав людини. www.rada.gov.ua
4. Пікулик О.І. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ. <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/46.pdf>
5. О.О. Дорошк. БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=506>

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Гуменюк О.В.,

к.і.н., доцент кафедри історії України

Рівненського державного гуманітарного університету

СІМЕЙНА ПОЛІТИКА СРСР: УКРАЇНСЬКИЙ ВАРІАНТ

З одного боку, інститут сім'ї, як і все суспільство, піддався революційному оновленню. Це сприяло подоланню кризи патріархальної сім'ї та патріархальних сімейних стосунків, які явно відчувалися на початку століття. З іншого ж боку, через непослідовність та незавершеність змін, які відбувалися із сім'єю, вона зіткнулася з новими проблемами, значною мірою втратила здатність виконувати деякі

життєво важливі для людини та суспільства функції. Подекуди відбувся затяжний розлад сім'ї як інституції з іншими суспільними інституціями і вона, по суті, опинилася на порозі нової кризи.

Прийнятій менш ніж за рік до закінчення війни, 8 липня 1944 року, Указ Президії Верховної Ради СРСР у назві навіть не згадував тих глибоких змін, які ніс у життя радянських сімей. Називався він так: «Про збільшення державної допомоги вагітним жінкам, багатодітним і одиноким матерям, посилення охорони материнства і дитинства, про встановлення вищого ступеню відзнаки – звання «Мати – героїня» і запровадження ордена «Материнська слава» і медалі «Медаль материнства». Цей указ ніби задавав вектор усього повоєнного розвитку. Він був першим документом у подальшому ланцюжку всіх тоталітарних обмежень, які позбавили при пізньому Сталіні радянське суспільство залишків свободи. А вже головним в указі було те, що він вводив суттєві обмеження на можливість розлучення. Ним встановлювалася дуже складна і дорогавартісна процедура розірвання шлюбу в суді. Цим він був дуже схожий на закони Російської імперії, де для православної більшості розлучення було вкрай утрудненим. Це був корінний розрив з ліберальним підходом до питань сім'ї, якого дотримувалися більшовики, прийшовши до влади. «Свобода розлучення, - чітко сформулював свою позицію Ленін, - означає не розпад сімейних зв'язків, а, навпаки, зміцнення їх на єдино можливих і стійких... демократичних засадах».

Обмеження розлучень, звичайно, не скріплює шлюбу. Воно швидше призводить до дезорганізації сімейних стосунків, сприяє масовій появі нових фактичних союзів, які залишаються поза рамками юридичного регулювання. Усе виходить всупереч, здавалося б, хорошим намірам вчорашніх і сьогоднішніх прибічників «посилення шлюбних уз». Більше того, це ніяк не сприяє збільшенню народжуваності. А вже люди надовго позбавляються юридичної можливості створити нову сім'ю після фактичного розпаду старої. Виходить так, що саме обмеження розлучень веде до зростання незареєстрованих союзів, а часто й до страху перед реєстрацією шлюбу, раз його так важко розірвати.

Звичайно, запроваджені обмеження відразу різко знизили число офіційно оформлених розлучень. У 1940 році їх було зареєстровано 205 тисяч. Навіть у воєнному 1943 році, до накладання обмежень на розлучення, усе ж 83 тисячі. Після введення обмежень кількість оформлених розлучень впала в 12,5 рази – до 6, 5 тисяч у 1945 році.

Раніше число розлучень серед сільського населення мало відрізнялося від їх кількості серед міських жителів. Після указу 1944 року тільки менше восьмої частини зареєстрованих розлучень прийшлося на жителів села. При складності і дорожнечі оформлення розлучення воно стало малодоступним для цієї й без того найбільш безправної частини тодішнього населення. Все це вказує на ступінь тоталітарного насилля над жителями країни, яке встановилося у сімейній сфері. Якщо дореволюційне законодавство виходило з релігійних норм, то тільки що введені обмеження базувалися цілком на хибно зрозумілому державою інтересі, якому повинно було підкорятися населення.

Указом 1944 року вводилося нове поняття – «одинок мати». Воно розповсюджувалося на усіх жінок, які народили дітей поза шлюбом. Тепер ці жінки не могли претендувати на матеріальну допомогу з боку батька дитини. Більше того, батько, при усьому його бажанні, якщо він не перебував у шлюбі з матір'ю дитини, не міг бути записаним в документах, які засвідчували народження дочки або сина. У метриці дітей, народжених поза шлюбом, став обов'язковим прочерк замість відомостей про батька. Так виникла стигма прочерку в метриці. Таким чином за весь час дії цього негуманного законодавчого заходу, який надовго пережив Сталіна, затаврували більш ніж п'ятнадцять мільйонів дітей.

Варто зазначити, що упродовж порівняно невеликого історичного періоду інститут сім'ї в СРСР зазнав великих змін, пов'язаних з докорінними змінами економічних, соціальних, демографічних та інших умов його існування. Масштаб цих змін кардинально змінив сам тип сім'ї. Колишня сільська, селянська, складна, багатонароджувана сім'я поступилася місцем сім'ї міській, невеликій, нуклеарній. Видозмінилися функції сім'ї і співвідношення між ними. Кардинально змінився сам спосіб життя сімей, їх потреби; характер взаємодії із зовнішнім світом; тип внутрішньосімейних стосунків; становище у сім'ї окремих її членів; сімейна мораль тощо.

Оскільки перехід до нового типу сім'ї – це всевітнє явище, то і СРСР не був винятком, але зі своїми особливостями, які відображали конкретні умови місця і часу, культурно-історичних традицій різних народів. Але перехід цей відбувався не одночасно в усіх регіонах і вирізнявся якісними і кількісними параметрами. Тому сімейна політика здійснювалася за різними регіональними нюансами і підходами.

Різні групи і прошарки населення СРСР перебували на різних етапах переходу від традиційного типу сім'ї. Дуже вирізнялися постперехідні сім'ї міського населення, особливо великих міст, і ледь зачеплена змінами патріархальна селянська сім'я (не кажучи вже про надзвичайну регіональну відмінність). Між ними перебувала велика кількість проміжних, перехідних моделей. Одним з яскравих показників відмінностей між ними слугував показник народжуваності. Щоправда, він не існував ізольовано, а перебував у досить тісній кореляції з іншими якісними і кількісними характеристиками: способом життя, типом внутрішньосімейних відносин, складом і розміром сім'ї, стабільністю шлюбу тощо.

Перехідне розмаїття сімейних моделей існувало не одне десятиліття, хоча розглядалося як тимчасове, але не призвело до існування єдиної моделі сім'ї. Подолання стадійних відмінностей несинхронізованого переходу від одного історичного типу сім'ї до іншого не призвело до зникнення відмінностей, пов'язаних з національною специфікою, особливостями історичного шляху або стану того чи іншого народу. Більше значення мав плюралізм сімейних моделей, внутрішньо притаманний новому типові сім'ї. За висновками дослідників, одна із головних його відмінностей - у початковому прийнятті альтернативних моделей, у значній для кожного свободі вибору своєї "сімейної біографії". Поряд із звичною і єдино можливою моделлю, ядро котрої складають подружжя, яке живе у позитивному шлюбі, та народжені у шлюбі діти, - з'явилися і отримали суспільне визнання інші моделі: тимчасове співмешкання чи проживання подружжя; неповна сім'я, яка виникає після розлучення; "материнська сім'я" (мати з дітьми, яка не перебуває у шлюбі) тощо.

Виникли складні "сімейні мережі", коли, наприклад, дитина після розлучення батьків і вступу їх у повторний шлюб фактично опиняється членом одразу двох сімей. Або коли "сепарація" подружжя і вступ одного з них або обох у новий шлюб (деколи і тимчасовий) не призводить до розлучення і остаточного розриву зв'язків у першій сім'ї.

Обов'язковість врахування усього спектру можливих моделей сім'ї давав відчутний успіх у проведенні сімейної державної політики. Хоча й проглядалося неоднозначне ставлення і намагання підтримати одні моделі та витіснити або потіснити інші. Не завжди враховувалося, що поява різних моделей сім'ї – це наслідок глибинних зрушень в основоположних її функціях. Саме еволюція цих функцій – перша і головна реакція на історичні зміни соціально-економічних умов, в яких існує сім'я, її місце в суспільстві і в той же час основа всіх подальших змін у житті самої сім'ї, її форм і моделей.

Ми спостерігаємо своєрідні подвійні стандарти радянської сімейної системи. З одного боку радянська система контролю за приватним життям населення, в тому числі і сімейним, призвела до своєрідного відчуття повернення до «старих добрих дідівських часів» з моралізаторськими правилами, які супроводжувалися забороною абортів (до періоду «відлиги»), обмеженням розлучень, невизнанням незарєстрованих шлюбів, підвищенням уваги до «морального обличчя радянського громадянина» при призначенні на «відповідальні» посади, втручанням громадськості у сімейні справи та багато іншого, що вписувалося у загальну лінію уявлень про «порядну радянські сім'ю». З іншого боку, навпаки, традиційна сімейна мораль грубо нищилася – і тоді символом епохи ставав донощик на власних батьків Павлик Морозов, а принципи приватного сімейного життя відверто ставали посміховищем: дружин змушували відмовлятися від чоловіків, дітей – від батьків, з'явилися терміни «члени сімей зрадників батьківщини», «соціально небезпечні діти» і багато іншого.

Література

1. Гуменюк О. Держава і сім'я в СРСР: контроль і особисте. Молодий вчений. 2019. №2. С.389-392.
2. Гуменюк О. Радянська сімейна політика: українська версія. Науковий вісник «Гілея». Випуск 157 (№6-9). Частина 1. Історичні науки. Київ, 2020, с.23-27.
3. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 pp.): Колективна монографія / Відп. ред. С.В. Кульчицький: В 2 ч. Ч. 1. К.: Інститут історії України НАН України, 2009. 445 с.;
4. Народное хозяйство СССР за 70 лет. Юб. стат. ежегодник. М., 1987.
5. Население СССР: Стат. сб. М., 1988.
6. Орлов И. Советская повседневность: исторический и социологический аспекты становления. Монография. М., 2008.
7. Пушкарёва Н.Л. Частная жизнь женщины в доиндустриальной России: невеста, жена, любовница. X – начало XIX в. М., 1997.

Новаковець В.П.,
координатор магістерської програми
Українська баптистська теологічна семінарія, м. Львів

АКТУАЛЬНІСТЬ НОВОГО ПОСІБНИКА ПО ІСТОРІЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКО-БАПТИСТСЬКИХ ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ

Історія євангельсько-баптистських церков в Україні вже налічує майже 170 років [1], але сучасні навчальні підручників та посібників майже відсутні. З одного боку, очевидні об'єктивні причини з минулого – довготривалі гоніння та примусова маргіналізація з боку панівних церков та державних структур, але, з іншого боку, останні 30 років незалежності України надали реальну свободу віросповідання і для цих церков. Отже мета даної короткої статі – вказати на деякі причини, які зумовлюють актуальність нового посібника по історії євангельсько-баптистських церков в Україні.

Перша причина – це насправді майже відсутність за останні десятиліття навчальних матеріалів *українською мовою*. Авжеж існують окремі описи по історії церков чи регіонів, та інші корисні матеріали, але по суті крім книг В.Любашенко за 1996 рік та в цілому по протестантизму [2] та Ю.Решетнікова і С.Саннікова в 2000 році [3], яка вклучена в основі своїй до 10-ти томника «Історія Релігії в Україні» [4], та ще старого видання В.Домашовця [5] не існує якісного повноцінного навчального підручника чи посібника. Тож нове видання буде корисним як для «внутрішнього» користування вірянами, особливо студентами закладів вищої духовної освіти, так і для усіх зацікавлених, в т.ч. надасть здорову презентацію себе для дослідників, освітян та державних органів.

Наступна причина, в той же час за останні два десятиліття з'явилися *нові дослідження* різного об'єму та рівня, на які слід звернути увагу при розробці нового загальноукраїнського посібника. Це дослідження про відомих служителів [6], по окремим церквам [7], цілим регіонам (Волині [8], Житомирщини [9], Кременеччини [10], Херсонщині [11]) та взагалі всеукраїнського об'єднання церков [12], також з'явилися нові загальні огляди [13] й окремі кандидатські дисертації, при цьому на захист по різним спеціальностям [14].

Ще одна причина – очевидна більшість наявних матеріалів не просто російськомовні, але й подані здебільше зі *«східного» погляду*, тобто виклад історії подається в масштабах усієї Російської імперії і СРСР та явно не з центром у Києві. Ключовий дослідник даного напрямку – С.Савинський [15]. До речі євангельські християни-баптисти в Російській Федерації вже видали з нагоди 140-річчя окреме видання своєї історії [16].

Наступна причина – це наявність українськомовних видань, але вони, навпаки, подані здебільше з *«західного» погляду*, в т.ч. аналізують еміграцію та життя віруючих у діаспорі, але майже не торкаються розвитку церков на сході України, особливо після Другої світової війни. Ключові представники такого викладу – це Л.Жабко-Потапович, Г.Домашовець та інші автори [17], які як правило пов'язані з діяльністю видавництва «Дорога правди» та часопису «Післанець правди» [18].

І остання причина – на наш погляд існує нагальна потреба в новому посібнику матеріал обов'язково *подавати в синхронізації* з підручниками по історії України що найменш рівня закладів загальної середньої освіти. Міністерство освіти і науки України надає рекомендований перелік [19], а Інститут модернізації змісту освіти – електронні версії підручників по історії України [20]. Це очевидно надасть усвідомлення про розвиток церков євангельських баптистів-християн як невід'ємну складову всього українського суспільства, як вони переживали й своєрідно реагували на всі підйоми та трагедії нашого народу. То матеріал необхідно подавати сучасно, структурно й по суті, без зайвої деталізації, адже для цього можна просто вказувати додаткові джерела. Саме такий підхід закарбує основні дати й персоналії, причини й наслідки появи і розвитку церков даної християнської традиції. Також такий підхід може послужити в майбутньому основою для цифрової подачі матеріалу: коротких відеороликів, презентацій й навчальних мобільних додатків.

Тож вказані причини зумовлюють необхідність видання нового посібника, й дана стаття є одна з перших публікацій автора, який прагне не лише привернути увагу до цього питання, але й робити конкретні кроки в досягненні поставленої мети.

Література:

1. В церквах цієї християнської традиції прийнято визначати початок помісної церкви зовсім не з дати державної реєстрації, а з дати першого водного хрещення по вірі дорослих людей, які свідомо й добровільно навертаються в християнство й посвячують своє життя Господу Ієсусу Христу. Тож початок українських євангельських християн-баптистів прийнято визначати з навернення першого увіруваного – селянина Онищенко. Хоча ця особа вважається майже легендарною, тому що свідчення про нього мінімальні, та існують давніші розбіжності як в його справжньому імені: Іван чи Федір, так і в дати навернення: чи то 1852 рік, чи 1858 рік.
2. Любащенко В.І. Історія протестантизму в Україні. Курс лекцій. 2-е вид., доп. і випр. К.: Поліс, 1996. 350 с.
3. Решетніков Ю, Санніков С. Огляд історії євангельсько-баптистського братства в Україні. Одеса: Богомисліє, 2000. 230 с.
4. Історія релігії в Україні: у 10-ти т. / редкол.: А.Колодний (голова) та ін. К.: Світ Знань, 2002. Т.5. Протестантизм в Україні / За ред. П.Яроцького (голова) та ін. 424 с. іл.
5. Домашовець В. Український євангельсько-баптистський рух в його 150-літній ювілей (1852-2002). Луцьк, 2002. 95 с.
6. Нагірняк А. Подвижники веры. К.: Книгоноша, 2014. 308 с.
7. Зерна пам'яті. Історія церкви євангельських християн-баптистів м. Рівного (з нагоди 100-річчя) / упор. Л.Шевчук. Рівне, 2016. 424 с.
8. Гапонюк Л.А., Пірожко М.О., Чайка В.Г. Євангельський рух на Волині в документах і долях людей. Луцьк: Українська місія благовістя, 2009. 448 с.
9. Грищенко-Меленевський Я.П. Історія ЄХБ Житомирщини (1876-1981) / пер. с рос. Житомир, 2020. 248 с.
10. Благовірний М. Відгомін пройдених років. Черкаси: Смірна, 2019. 128 с.
11. Синій В.С. Короткий огляд історії баптизму на Херсонщині. Херсон, 2003. 80 с.
12. Євангельські християни-баптисти України: історія і сучасність. К.: ВСО ЄХБ, 2012. 432 с. іл.
13. Іваськів Й.В. Український народ і християнство: Історичний нарис. Харків: Глобус, 2005. 304 с.
14. Лахно О. П. Опозиція в євангельсько-баптистському русі в УРСР (середина 40-х – 80-ті рр. XX ст.): 09.00.11 – релігієзнавство. Київ, 2008. 290 с.; Голощапова С. О. Громади євангельських християн-баптистів південної України в умовах суспільних трансформацій 20–30-х рр. XX ст.: 07.00.01 – Історія України. Запоріжжя, 2010. 223 с.; Петрів Н. Євангельсько-баптистський рух у Західній Україні: зародження, інституалізація, участь у соціокультурних процесах (20-30-ті рр. XX ст.): 09.00.14 – богослов'я. Львів, 2014; Трегуб Г. А. Дивергентні процеси в конфесіях півного протестантизму України другої половини XX – початку XXI століть: зовнішні та внутрішні чинники: 09.00.11 – релігієзнавство. Київ, 2019. 259 с.
15. История евангельских христиан-баптистов в СССР. Москва: ВСЕХБ, 1989. 623 с.; Савинский С.Н. История евангельских христиан-баптистов Украины, России, Белоруссии (1867-1917). Санкт-Петербург: Библия для всех, 1999. 424 с.; Савинский С.Н. История евангельских христиан-баптистов Украины, России, Белоруссии (1917-1967). Санкт-Петербург: Библия для всех, 2001. 440 с.
16. История евангельских христиан-баптистов России. М., 2007. 188 с.
17. Жабко-Потапович Л. Христове світло в Україні. Історія українського євангельсько-баптистського руху. 2-е вид. Чикаго: Дорога правди, 1991. 175 с.; Домашовець Г. Нарис історії української євангельсько-баптистської церкви. Торонто, 1967. 459 с.
18. Деякі видання «Дорога правди» та випуски «Післанець правди» можна знайти зокрема на веб-сайті <https://diasporiana.org.ua>.
19. Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання в 5-11 класах закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою: 2020/2021 навчальний рік. URL: <https://goo.gl/93BNko> (дата звернення: 18.02.2021).
20. Електронні версії підручників. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/> (дата звернення: 18.02.2021).

Петровиц В.В.,

к.і.н., доцент кафедри музеєзнавства,

пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності,

Кузьмич І.В.,

студентка V курсу факультету історії, політології та національної безпеки.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ

Розвиток інформаційних технологій наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. сприяв виникненню нових способів документування інформації за допомогою сучасних технічних пристроїв, що отримали поширення у всіх напрямках діяльності людства. Не є винятком і архівна справа, адже в процесі роботи з документами застосовуються сучасні технологічні надбання. Удосконалення технологій, пов'язаних із процесами документування інформації та її обміну, є індустріальною константою. Отже, це призводить до виникнення нових форм джерел інформації – документів в електронній формі: службових електронних документів, документів особового походження з електронними носіями інформації, оцифрованих копій документів, цифрових аудіовізуальних документів, веб-сайтів, баз даних, які потенційно є джерелами формування Національного архівного фонду (НАФ) і які, відповідно до Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», повинні бути збережені та внесені до НАФ України на підставі експертизи їх цінності [4].

Активній розробці архівних інформаційних систем в Україні сприяли Закон України «Про Національну програму інформатизації» [5], Розпорядження Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи» (2005) та Наказ Державного комітету архівів України «Про затвердження Стратегії розвитку архівної справи до 2025 року», в яких передбачено створення автоматизованих баз даних архівної інформації [6]. Державна програма «Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка» стала теоретично-методологічною основою інформатизації галузевої архівної служби.

Аудіовізуальний документ – документ, що містить зображальну і звукову інформацію, яку фіксують і відтворюють відповідними технічними засобами. Сьогодні не можна уявити свого існування без фотографії, звуко- та відеозапису, кінематографа, телебачення – найпоширеніших та найдоступніших комунікативних засобів спілкування людей у світовому просторі, політична, соціальна й культурна цінність яких безперечна. За даними ЮНЕСКО серед усього потоку інформації, що надходить по всіх існуючих каналах зв'язку, на долю аудіовізуальної, припадає понад 80%. Кінодокументи, фотодокументи, фонодокументи, відеодокументи дозволяють розкрити в образах і звуках приватне життя людини, діяльність колективів, організацій, події державного, політичного, культурного значення, що робить їх цінними для вивчення історичного процесу в цілому і найрізноманітніших його аспектів [1, с. 88–89].

Останніми роками оснащення комп'ютерним обладнанням архівних установ покращилося. На початковому етапі комп'ютеризації при підготовці текстів використовувалися прості текстові редактори, а згодом впроваджено до використання пакет офісних програм Microsoft Office. Наданий момент функціонують також спеціальні програми Corel Draw, Adobe Photoshop, Adobe Acrobat. Для пересилання відомостей із 2003 р. використовується електронний зв'язок [7].

Збільшилась кількість супутнього обладнання – проектор, принтери (Canon I-Sensys lbp6030b pantum p2500w, HP-690 C, Canon BYC-1000, EPSON LX-300+, Laser HP LJ1300, фото-принтер Epson L132, HP Color Laser 150nw A4 з Wi-Fi, Canon MG3640S Black (0515C107)), сканери (HP ScanJet Pro 3500 f1, HP ScanJet 8300, HP ScanJet Pro 4500 f1 Network, Xerox WC 3025BI, HP 3005 DN, Epson GT 6000) [2, с. 91].

На теперешній час спостерігається зростаюче використання комп'ютерного і цифрового обладнання при копіюванні документів і наданні копій користувачам, що серйозно позначається на якості їх інформаційного обслуговування. Намагання одночасно поєднати завдання задоволення інтересів користувачів і забезпечення збереженості аудіовізуальних документів перед архівними установами поставило питання про доцільність оцифровування документів, як надійного інструмента максимального обмеження руху оригіналів. Технологія

оцифрування дозволяє здійснити одноразове введення документа в комп'ютерну систему, зберігати його в цифровому форматі і надавати можливість багаторазового перегляду зображення чи прослуховування звуку, а також копіювання інформації на електронні носії з коректуванням якості, усуненням багатьох дефектів, які не піддаються реставрації традиційними способами. Крім того, можливість багаторазового перезапису оцифрованих аудіовізуальних документів із 100% збереженням якості звуку і зображення, забезпечує їх практичну необмеженість довготривалого зберігання [1, с. 88–89].

Найбільшого розвитку форми використання інформації аудіовізуальних документів набули завдяки мережі Інтернет. Цьому сприяло створення у грудні 2000 р. веб-сайту Державної архівної служби України, який став основним державним інформаційним ресурсом комп'ютерної мережі Інтернет в архівній галузі. На веб-сайті в рубриці «Доступ до документів та НДА» зосереджено відомості про умови доступу до документів НАФ, про сучасну систему довідкового апарату державних архівів України, опубліковано електронні версії довідників державних архівів України про склад і зміст документів.

Важливою частиною розвитку інформаційних технологій у сфері використання інформації аудіовізуальних документів НАФ являється взаємозв'язок з вітчизняними архівними установами, а також з аудіовізуальними архівами країн СНД і ближнього зарубіжжя [3, с. 181].

Отже, використання сучасних інформаційних технологій кардинально змінює традиційні архівні технології опрацювання аудіовізуальних документів, значно розширюють доступ до документної інформації та її раціонального й оперативного використання.

Література:

1. Казімірова І. О. З досвіду оцифрування кінодокументів у ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного. Архіви України. 2010. Вип. 3–4. С. 87–92.
2. Касян Л. Г. Аудіовізуальні документи у процесі формування історичної пам'яті. Архіви України. 2018. № 5–6. С. 91–99.
3. Новохатський К. Організація доступу до документів Національного архівного фонду України та використання архівної інформації. Архіви України. 2008. № 3–4. С. 75–83.
4. Про Національний архівний фонд і архівні установи : Закон України від 24.12.1993 р. № 3814-ХІІ (Редакція станом на 16.10.2020 р.). Відомості Верховної Ради України. 1994. № 15. Ст. 86.
5. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР (Редакція станом на 16.10.2020 р.). Офіційний вісник України. 1998. № 27–28. 181 с.
6. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 219-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.02.2021)
7. Робота архівних установ України з аудіовізуальними документами : метод посіб. / наук. ред. Т. О. Смельянова. Київ : Держ. арх. служба України, УНДІАСД, 2015. 390 с.

І. Ф. Петрович,

*Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Г. Возницького,
“Музей-заповідник “Підгорецький замок”*

ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРИ ПІДГОРЕЦЬКОГО ПАЛАЦУ

Ключові слова: архітектура, заміська резиденція

Розглядаючи розвиток архітектури на Україні в XVII - XVIII ст., треба відмітити, що він відбувався у особливих історичних умовах.

На розвиток української архітектури вплинув період польського панування, період визвольної війни, приєднання українських земель до Росії в наслідок Переяславської ради та період Руїни, коли українські землі входили до складу різних держав.

Важливу роль в архітектурі відігравали палаци-резиденції. Розквіт і формування позаміських резиденцій в Україні припав на XVII - XVIII ст., характерною рисою яких було поєднання відпочинкових, репрезентативних функцій з оборонними та господарськими. Власне, будівництво такого типу споруд на території України у XVII - XVIII ст. тісно пов'язано з розвитком архітектури Західної та Центрально-Східної Європи, а саме Франції, Австрії, Польщі.

Зведення Підгорецької резиденції у стилі “palazzo in fortezza”, засвідчує про наслідування саме італійських і французьких зразків.

Позаміська резиденція в с. Підгірці Львівської області є чи не поодиноким прикладом такого типу споруд на території України.

На замовлення коронного гетьмана Речі Посполитої у 1635-1640 рр., біля гір Вороняків на вершині природного плато, недалеко від давньоруського городища Плісесько (VII-XII ст.), будується Підгорецький замок. Відомий французький архітектор фортифікацій — Гійом Левассер де Боплан створив проєкт укріплень, а італієць Андреа дель Аква проєкт двоповерхового палацу з трьохповерховими павільйонами по боках і вежею в стилі пізнього ренесансу та бароко. Розбудова палацу та його просторове наповнення відбувалося й за часів наступних власників маєтку: Собеських, Жевуських і Сангушків.

Замок збудований з цегли та каменю. Отримав форму чотирикутника, спертого на бастионній фортифікації. В'їзд на розташоване перед палацом невеличке, прямокутне, замкнуте з чотирьох сторін південне подвір'я вів через міст, перекинаний через широкий та глибокий, штучно викопаний рів. Головне, втоплене у фортеці північне житлове крило, тобто власне палац, було спочатку лише двоповерхове з підвалом, у вигляді прямокутника. Власне, у XVIII ст. був добудований третій поверх.

Внутрішній дворик перед палацом з криницею, яка зрушувалася коловоротом, глибиною 36 м, замикали три партерні одноколіїні, збудовані з битого каменю каземати, що всередині містили кухні, службові приміщення та склади, що із зовнішнього боку вступали в оборонну систему. Південне крило посередині підперто сінями та проїзною брамою, вставленою в оздоблені портали, як із зовнішнього боку, так і зі сторони внутрішнього дворика. Зовнішній портал з двома колонами з боків, замикали два перервані фронтони, розміщені на двох рівнях. На нижньому, трикутному виділилися гербові картуші Конецьпольських, Жевуських та Любомирських.

Пласке кам'яне покриття казематів, що виходили наріжно бастионами з маленькими вежами, формувало широкі прогулянкові тераси.

З внутрішнього дворика до партерної частини головного корпусу вели розташовані у ризалті двері, строго по осі в'їзної брами. Згодом її було оздоблено порталом з гербами Яніна Собеських і Кривда Жевуських, який завершувався трикутною профільованою верхівкою. З двох сторін головного входу ще у 1682-1696 рр. розташовано сходи в дусі італійського маньєризму, які вели до піднятих на висоту другого поверху біля крайніх партій двох лоджій. Сплоснутий дах кожної з них опирався на вісім невеличких колон, з'єднаних аркадами у формі півкола. Всередині кожної з лоджій рельєф над дверима, що вели всередину, також обрамованими порталом з багато декорованою перемичкою, розміщувався гербовий картуш.

На даху палацу мали місце три акценти. Це були: середній ризалт та два тривісні бічні павільйони, посаджені на два оточені балюстрадаю з балюсинами бастиони, також оснащені невеличкими вежами. Бастиони мали покриття у вигляді банястих випуклостей, натомість двоповерхові частини — двоскатний дах. За часів Конецьпольських його стятий ріг-хребет утворював своєрідний тротуар-альтанку, обставлений з боків повторюваною в архітектурі палацу балюстрадаю з балюсинами. Крім того вигляд даху збагачували оздоблені рукоятки та вентиляційні отвори. В якості матеріалу для покриття даху використано мідну бляху.

Інтер'єри замку вражали своєю красою. Зали мали назви “Китайська”, “Золота”, “Лицарська”, “Зелена”, “Кармазинова”, “Дзеркальна”, “Мозаїчна”.

Серед зал, які отримали найбагатший інтер'єр, одне з перших місць займала каплиця під покровом Скорботної Матері Божої, оздоблена ліпниною з майстерні Яна Баптиста Фальконі. Її стіни мали вертикальний поділ із застосування на нижньому рівні гладких коринфських пілястр, натомість на верхньому — рифлених композитних.

Усі зали північного крила були оснащені порталами та камінами з чорного мармуру, подібно як і зали південного крила.

Вражав красою і третій поверх, що був добудований у XVIII ст. Тут був облаштований театр та балні зали.

З балконів замку відкривався прекрасний краєвид на італійський парк, що був знаходився біля палацу. Підгорецький палац подібно до надзвичайно красивого зовнішнього декорування мав і розкішне рухоме облаштування, що охоплювало як умебловання, так і твори мистецтва. Також інтер'єр помітно збагатився завдяки Янові III Собеському та Вацлаву Жевуському. Тому нічого дивного, що ця резиденція викликала подив у всіх сучасників, які її відвідували.

Отже, Підгорецький замок слугував одним із найкращих на той час прикладів заміської резиденції, що вражав своєю красою та забезпечував комфортне життя власникам палацу.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

*Кацалан Ф.С.,
студент Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби Безпеки України*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З ПИТАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Актуальність. Дивлячись на сьогоднішню ситуацію стосовно втручання Російської Федерації на незалежність та суверенітет України постало питання щодо запобігання втручань на національну безпеку України.

Перш ніж почати розглядати тему про основні напрямки державної політики з питань національної безпеки, хочу наголосити на важливості обраної нами теми.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про основи національної безпеки» національна безпека - це право на захищеність громадян їхніх прав та свобод, а також важливих інтересів людини та держави.

Крім того, з цього визначення випливає головне поняття- нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Далі хочу наголосити на актуальності теми, що розглядається ще з 2015 року, коли Російська Федерація порушила закон й упереч національним інтересам іншої країни захопила Крим АР, а далі й Донецьку та Луганську область. Ця війна триває й дотепер.

Тому, питання про основні напрямки, які використовує держава для запобігання цій ситуації є актуальними в будь-який час.

Ступінь дослідження даної проблеми: предметом дослідження напрямків державної політики з питань національної безпеки були роботи вчених Багрій-Шахматов Л.В., Баулін Ю.В., Белов О.Ф., Білько І.Ф., Білорус О.Г., Борисов В.І., Валєвський О.Л., Варфоломєєва Т.В., Васильєв А.С., Гавриш С.Б., Глушков В.О., Голіна В.В.

Метою даної роботи є: розгляд основних напрямків державної політики питань національної безпеки, а також подальші перспективи щодо їх застосування.

Методи дослідження даної проблеми: основними методами які використовувалися при дослідженні даної проблеми були загальнонаукові, спеціальні та приватно-наукові методи. Використання діалектичного методу зумовили розгляд національної безпеки як окрему правову категорію, її становлення й розвиток.

Предмет даного дослідження: поняття про національну безпеку та її напрямки дослідження державною політикою.

Об'єкт що широко розкриє цю тему є поняття про загрози національної безпеки та її поширення, а також запобігання за допомогою напрямків державної політики України.

Головними завданнями є:

розкриття поняття національної безпеки;

- визначення об'єктів та суб'єктів національної безпеки;

- поняття про правову основу національної безпеки;

- визначення та дослідження напрямків державної політики стосовно питань національної безпеки;

- зробити відповідні висновки.

Виклад основного матеріалу. Якщо ми кажемо про національну безпеку України, потрібно насамперед визначити її суб'єкти та об'єкти.

Отож, згідно статті 3 об'єктами(хто підлягає національній безпеці) національної безпеки є: людина та громадяни, а також їхні конституційні права та обов'язки, держава та суспільство [1, с. 56].

Суб'єктами (той хто впроваджує та захищає національну безпеку України) є: Збройні сили України, Державна прикордонна служба, Служба безпеки України, інші військові формування, поліція, інші правоохоронні та військові формування відповідно до закону України. Також відноситься Президент України, суди загальної юрисдикції, Верховна Рада та прокуратура України, міністерства та Кабінет Міністрів України.

Стосовно поняття про загрозу національної безпеки України, що ми досліджуємо й по сьогоднішній день варто сказати, що вона є наявною не тільки з боку Російської Федерації, яка хоче розширити свої кордони, але й з інших країн.

Щоб запобігти поширенню загрози національної безпеки уряд затвердив у статті 8 напрямки державної політики стосовно національної безпеки, а також закріпив це положення правовими основами: Конституцією України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання законів інші нормативно-правові акти.

Отож, основні напрямки національної політики забезпечуються не тільки в зовнішньополітичній сфері, але й в економічній та екологічній, соціальній та гуманітарній, що є не менш важливими за інші.

Всі вони об'єднуються одним поняттям, а саме захистом національних інтересів населення(духовна, матеріальна та інтелектуальна власність Українського народу) та є взаємопов'язані.

Наведемо приклади основних напрямків всіх сфер: [2, с. 144].

Зовнішньо-політична сфера:

-створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного економічного і соціального розвитку України;

-запобігання втручанням в національний суверенітет України;

В економічній сфері:

-вдосконалення антимонопольної політики;

-створення ефективного механізму державного регулювання природних монополій;

Екологічна сфера:

-поліпшення екологічного стану річок України, насамперед басейну р. Дніпро, та якості питної води;

-запобігання забрудненню Чорного та Азовського морів та поліпшення їх екологічного стану;

Остання це соціальна та гуманітарна сфера:

-збереження та зміцнення демографічного потенціалу країни та ліквідація безпритульності дітей та підлітків;

-створення ефективної системи соціального захисту людини, охорони та відновлення її фізичного і духовного здоров'я, ліквідації алкоголізму, наркоманії, інших негативних явищ.

Це не весь перелік основних напрямків та їхніх сфер він не є вичерпним, але я назвала найголовніші.

Основні висновки. Таким чином, в даній роботі ми визначили поняття національної безпеки, правову основу національної безпеки, її об'єкти та суб'єкти, а також дослідили напрямки забезпечення державною національної безпеки України.

Хочу зазначити, що ці заходи держави є дуже необхідними та важливими в наш час, але на жаль більшість з них немає свого результату.

Тому, треба мати стабільний розвиток та сильний державний механізм аби досягти збалансованості цих напрямків та їх ефективного виконання та наслідків. Система забезпечення національної безпеки України має відповідати та враховувати досягнення науково-технічного прогресу, впроваджувати при функціонуванні останні теоретичні та методологічні розробки у сфері національної безпеки [3, с. 89].

Література

1. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : монографія. Київ, 2003. 56 с.
2. 2. Ліпкан В. А. Поняття та зміст націобезпекознавства. Право України №9, 2003р.
3. 3. Циганов В. В. Національна безпека України : посібник. НАВСУ. Київ, 2004. 89 с.

ПРИНЦИПИ ТА ПРІОРИТЕТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Актуальність. Полягає в важливості та науковій розробці дослідження даної теми національної безпеки. Наразі коли Україна є постійним колом втручань в національну безпеку Російської Федерації, ця тема є особливо важливою. А взагалі саме на пріоритетах та принципах побудована національна безпека України.

Ступінь дослідження проблеми. Принципи та пріоритети національної безпеки досліджували багато вчених, зокрема: Білоус В. Т., Бодрук О. С., Делінський О.А., Картавцев В. С., Копан О. В., Кормич Б. А., Круть П. П., Левицька М. Б., Логінов О. В., Максименко Ю. С., Мельник М. І., Мунтян В. І., Нижник Н. Р., Пендюра М.М.

Мета. Дослідження основних ознак, принципів та пріоритетів національної безпеки, їх значення [1, с. 78].

Методи дослідження проблеми. Виступає методологічна база філософських та загальнонаукових методів, які вирішують проблему нашого дослідження.

Предметом даного дослідження є: пріоритети та принципи національної безпеки.

Об'єктом даної роботи є: з'ясування ключових понять даної теми, а також перспективи подальшого дослідження.

Головними завданнями є:

- розкриття поняття національної безпеки;
- дослідження основних понять національної безпеки;
- з'ясування ролі пріоритетів та принципів національної безпеки для забезпечення сталого розвитку суспільства;
- зробити відповідні висновки.

Вклад основного матеріалу. Отож, національна безпека України стосується саме такого поняття як захист інтересів громадян та людей. Варто наголосити на тому, що інтересами громадян є життєво важливі духовні, матеріальні ресурси, а також інтелектуальні цінності Українського народу як носія суверенітету.

На мою думку, саме головними пріоритетами й ідеями цієї теми є інтереси громадян та держави та їх реалізація, прогресивний розвиток.

Загалом, національна безпека України забезпечується шляхом саме зрівноваженої державної політики згідно законів, доктрин та стратегій, програм. Щоб дані принципи та пріоритети працювали-уряд повинен мати виважену державну політику, конкретні засоби для забезпечення своєчасного вжиття даних заходів за необхідністю [2].

Крім того, принципи та пріоритети залежать насамперед від правової основи забезпечення національної безпеки України та є закріплені найголовнішим законом Конституцією України.

Також принципи та пріоритети національної безпеки, широко застосовуються у всіх сферах, зокрема: міграційна політика, зовнішньополітична та внутрішньополітична сфера, економічна, інформаційна, соціально-гуманітарна, державна безпека та екологічна сфера.

Хочу зазначити, що контроль за реалізацією принципів та пріоритетів у сфері національної безпеки здійснюється відповідно Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Радою національної безпеки і оборони України в межах їх повноважень, визначених Конституцією і законами України.

Основними принципами забезпечення національної безпеки згідно з статтею 5 Закону України «Про національну безпеку» є:

- верховенство права;
- пріоритет мирних заходів у розв'язанні конфліктів;
- своєчасність заходів захисту національних інтересів потенційним загрозам;
- розмежування повноважень органів державної влади у забезпеченні національної безпеки;

• використання в інтересах України міждержавних систем та механізмів міжнародної колективної безпеки [3, с. 90].

Найголовнішим принципом є права і свободи людини й громадянина. Адже саме це цей найважливіший принцип повинні захищати суб'єкти національної безпеки (правоохоронні органи, військові формування, Президент України, Кабінет Міністрів України та інші), це інтереси громадян України, що зазначено в статті 1.

Наступним поняттям є не менш важливе значення це пріоритети національних інтересів.

Згідно зі статтею 6 Закону України «Про національну безпеку» вони поділяються на:

- розвиток громадянського суспільства та його інститутів;
- захист державного суверенітету, територіальної цілісності;
- зміцнення політичної стабільності в суспільстві;
- утвердження інноваційної моделі розвитку;
- розвиток, захист та функціонування української мови у всіх сферах суспільства;
- забезпечення невтручання у внутрішні справи України;
- розвиток інтелектуального потенціалу українського народу;
- забезпечення екологічно чистих умов життєдіяльності населення.

Останнє - гарантування конституційних прав та свобод людини й громадянина. Саме на цьому понятті базуються національні інтереси.

Основні висновки. Переходячи до висновку треба зазначити, що від ефективності напрямів та заходів державної політики виконуються принципи та пріоритети національної безпеки [4, с. 45].

Таким чином, виконання принципів та пріоритетів національної безпеки є дуже важливим поняттям та ключовою ознакою роботи ефективного державного механізму.

Перспективами дослідження є: розгляд заходів та напрямів для подальшого повноцінного виконання принципів та пріоритетів національної безпеки.

Література

1. Нижник Н. Р., Ситник Г. П., Білоус В. Т. Національна безпека України (методологічні аспекта, стан і тенденції розвитку): Навчальний посібник /За заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижника. Ірпінь, 2000. 78 с.
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469–VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
3. Шевченко М. М. Функції та завдання системи забезпечення національної безпеки України в сучасних умовах : Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки. Київ, 2014. 90 с.
4. Семенченко А. І. Теоретико-методологічні засади визначення, класифікація та оцінки системи загроз національної безпеки і рекомендації щодо їх удосконалення : Вісн. Нац. акад. держ. упр. Київ, 2007, № 3. 45 с.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Димовська А.К.,

к. філол.н., викладач української філології

Комунального закладу «Балтський педагогічний фаховий коледж»

СТУДЕНТСЬКИЙ ЕСЕЙ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Двадцять років тому Р. Семків, передчуваючи прийдешню загрозу, яку несе необмежений доступ людства до інформації, у книзі есеїв «Фрагменти» сформулював ряд запитань, які на той час виглядали доволі зловісно: «У двадцятому сторіччі, коли інформацію стало легко передавати і сприймати, почали розуміти і справжню ціну цього продукту. (...) Але ж парадокс: а якщо у кожного Інтернет? А якщо кожен зможе володіти нею, інформацією?» [4, с. 9–10]. Ученого непокоїли два взаємозумовлені вектори цієї проблеми: перший пов'язаний з інформаційними махінаціями, здійснюваними «сильними світу цього»,

другий, відповідно, із рецесією та фільтруванням інформації рештою «простих смертних». Минули десятиліття, і ми переконалися, що застереження Р. Семківа (приміром, таке: «інформаційне перенапруження – загальний діагноз для людей кінця XX сторіччя. Всім відомі симптоми і всі бояться наслідків: стрес, невроз, депресія...» [4, с. 13]) не були ані безпідставними, ані передчасними. Перевантаженість інформацією – не завжди якісною, не завжди правдивою – змушує людей переглянути ставлення навіть до таких її носіїв, як книжки (що вже казати про телебачення чи Інтернет), оскільки, здається, вірити не можна вже нікому й нічому. Авторитет друкованого слова підірвано так само, як знівельовано (принаймні, у нашій країні) довіру до владних кіл. Параноїдальна підозріливість стає супутником кожного, хто намагається обмежити зовнішні впливи на свій світогляд. У свою чергу, інформаційна «всєядність» значної частини населення тільки поглиблює прірву між елітою та масами, про яку писав Х. Ортега-і-Гассет: «найрадикальніший поділ, який можна провести в людстві – це поділ на два типи: ті, що від себе багато вимагають і беруть на себе все нові труднощі та обов'язки, і ті, що від себе нічого особливого не вимагають, а що для них жити – це бути щомиті тим, чим вони вже є, *без зусилля самовдосконалитись* (курсив мій – А.К. Димовська), трісками, що їх несе течія» [3, с. 18].

У наш час значною мірою знівельовано й цінність освіти: наявність університетського диплому бакалавра чи магістра тепер не є запорукою ані успішного працевлаштування, ані блискучої кар'єри. Тож, можливо, саме зараз, як ніколи, освіта покликана сформувати в здобувачах не лише фахові компетентності, але й познати з технікою безпеки та навичками виживання в інформаційному просторі?

На нашу думку, цієї мети можна досягти, формуючи та розвиваючи критичне мислення студентів. Слушним у цьому контексті видається зауваження Н. Харченко: «Освіта орієнтована на майбутнє, яке не може бути наперед визначеним, а отже, першочерговим є розвиток того типу мислення, що дає змогу адекватно оцінювати нові обставини та формувати стратегію подолання проблем, які можуть виникнути» [5, с. 280].

О. Чуба стверджує: «Критичне мислення – це мислення вищого порядку, яке спирається на інформацію, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших, яке сприяє розвитку такої особистісної риси, як креативність, і формує творче мислення, а отже, творчу особистість» [6, с. 204]. Дослідниця вважає відправною точкою критичного мислення як процесу ознайомлення з інформацією, у межах системі етапів критичного мислення називає сприйняття інформації з різних джерел; аналіз різних точок зору, вибір власної точки зору; зіставлення з іншими точками зору; добір аргументів на підтримку обраної позиції; прийняття рішення на основі доказів [6, с. 205]. Варто зазначити, що ці етапи фактично збігаються зі стадіями підготовки та написання есею, запропонованими М. Дроботенком [2, с. 43], що дає підстави розглядати есей як засіб формування критичного мислення (зауважимо, що О. Гук, посилаючись на праці Г. Гуда, Р. Скоулза, К. Клауса, М. Епштейна та ін., говорить про есеїстичне мислення як «специфічну форму пізнання дійсності» [1, с. 38]).

Есей як жанр, який обов'язково формується на основі авторської позиції щодо описуваної проблеми, вимагає від автора обізнаності з явищем, яке підлягає осмисленню. Академічний есей спонукає студента до пошукової роботи (як із паперовими, так і електронними джерелами), порівняльного аналізу знайденого матеріалу, формулювання власних суджень на підставі опрацьованих джерел, аргументації своєї точки зору. Польські дослідники відзначають таку значущу особливість есею, як полемічність [10]. Окрім того, на думку М. Хацаги, написання есеїв сприяє креативності та самостійності мислення, дає можливість подолати домінуючий у XIX ст. спосіб перевірки знань, який ґрунтувався переважно на оцінці навичок запам'ятовування інформації [8, с. 156].

На користь есею замість популярних колись у вітчизняній практиці творів-роздумів або ж власних висловлень свідчить те, що есей, перебуваючи у фронтірній зоні між публіцистикою, наукою та художньою літературою, дозволяє формувати у студентів ряд додаткових навичок, серед яких І. Мачейовська називає вживання фахової термінології (стосовно описуваної проблеми) [9, с. 95]; додамо також шліфування стилю, уміння послуговуватися риторичними фігурами, злободенність тематики есеїв, яку можна запропонувати студентам – і переваги цього жанру стануть очевидними. Оскільки, на думку Т. Шевченко, «самопізнання є провідним структуроутворювальним принципом» для творів, написаних у жанрі есею [7, с. 34], можна стверджувати, що, навчаючи студентів писати есе, ми не лише формуємо ті чи інші лінгвістичні компетентності, а й допомагаємо їм пізнати себе.

З огляду на сказане вище, запровадження практики написання есею, яке вже відбулося в українській освіті як на рівні школи, так і на рівні вишів, має отримати належне методичне забезпечення. Орієнтуючись на досвід європейської та американської педагогіки, варто виокремити есеї з навчального курсу української мови, надати статусу не просто одного з видів робіт, а окремої дисципліни. У такому разі пріоритетним завданням викладачів-філологів має стати розробка спецкурсів з написання есеїв, які були б спрямовані на формування та розвиток критичного мислення, необхідність та вічну актуальність якого обгрунтував Р. Декарт: «Cogito, ergo sum».

Література

1. Гук О.В. Становлення ідентичності жанру есе: методологічний аспект. «Young Scientist». 2018. September, № 9.1 (61.1). С. 35–39.
2. Дроботенко М.М. Практикум з підготовки та написання есе. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2017. №5 (60). С. 40–46.
3. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас. Пер. з ісп. В. Бургардта. Нью-Йорк: Видання Організації оборони чотирьох свобод України (ООЧСУ), 1965. 156 с.
4. Семків Р. Фрагменти: есеї / Післямова С. Матвієнко. Київ: Смолоскип, 2001. 88 с.
5. Харченко Н.В. Критичне мислення як характеристика сучасної особистості підлітка. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2016. Вип. 20 (2). С. 276–286.
6. Чуба О. Формування критичного мислення як психолого-педагогічна проблема сучасності. Педагогіка і психологія сучасної освіти. 2013. №3. С. 202–208.
7. Шевченко Т. Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст.: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 584 с.
8. Nacaga M. Esej naukowy jako podstawowa forma wypowiedzi studenta – różnice między brytyjskim a polskim systemem edukacji wyższej w podejściu do krótkich prac pisemnych. Edukacja ekonomistów i menedżerów. 2018. № 2 (48). S. 145–158.
9. Maciejowska I. Pisanie esejów jako metoda kształcenia studentów ochrony środowiska. Chemia. Dydaktyka. Ekologia. Metrologia. 2009. R. 14, №1-2. S. 95–100.
10. 100 sposobów na poprawę nauczania: podręcznik dla nauczycieli o kształceniu skoncentrowanym na studencie. URL: <http://wsh.pl/wp-content/uploads/2015/05/100-sposobow-na-poprawe-nauczania-p.pdf>

Єфіменко Т.Т.,

вчитель географії і біології

Олексієво - Дружківської СШ № 13 облради

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВМІННЯ ВЧИТИСЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ.

На початку ХХІ ст. постає питання про нову школу, яка б створила умови для повноцінного фізичного, психічного та духовного розвитку дитини.

Відповідно до Закону України «Про освіту» 2017 року, вимог Державного стандарту базової і повної загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011), Концепції «Нова Українська школа» 2016 року проголошено курс на впровадження компетентнісного підходу. У статті 12 Закону України «Про освіту» зазначено «Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності та громадянської освіти». Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних сучасній людині для успішної діяльності. Тому, під час навчального процесу, здобувачі освіти мають не тільки отримувати нові знання, а й в процесі активної пізнавальної діяльності

розвивати навчальні можливості, завдяки яким вони зможуть самостійно і творчо використовувати не лише запас знань, а й шукати нове, задовольняти свої потреби у пізнанні, тобто вчитися впродовж життя.

Автор роботи ставить за мету розглянути шляхи активізації навчальної діяльності здобувачів освіти на уроках географії як засоби формування компетентності вміння вчитися впродовж життя, що реалізується шляхом реалізації таких завдань:

- формування у здобувачів освіти здатності до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок організації власного і колективного навчального процесу;
- формування вміння визначати здобувачами освіти навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою навчальну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя;
- оволодіння уміннями використовувати різні джерела географічної інформації, виконувати дії, набуті на основі застосування географічних знань і попереднього досвіду;

Провідну роль в моїй роботі відіграють інтерактивні методи і технології навчання. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де вчитель і здобувач освіти є рівноправними, рівнозначними об'єктами навчання. Під час інтерактивного навчання школярі вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити. Одним з таких інтерактивних методів є «Мозковий шторм». Наприклад, при вивченні теми «Індія» пропонується питання «Відомо, що Індія тривалий час була колонією Великобританії. Як це вплинуло на її розвиток?». Здобувачі освіти опрацьовують текст підручника, матеріал з інтернету і разом обговорюють виниклі ідеї.

«Коло ідей»-здобувачі освіти, сидячи у колі, висловлюють і обґрунтовують свою позицію. При вивченні теми «Електроенергетика України» школярі висловлюють свою позицію щодо того, яку електроенергетику-теплову, атомну, гідроелектроенергетику чи на нетрадиційних видах енергії, слід розвивати в Україні.

«Мікрофон». Наприклад, при вивченні теми «Великобританія» пропонується ситуація: «Уявіть, що ви турист, який приїхав до Великобританії. Назвіть географічні об'єкти, історичні пам'ятки, які варто відвідати, перебуваючи у цій країні».

«Рольова гра» (модельовані). При вивченні теми «Вугільна промисловість України» розділяю школярів на групи («Історики», «Економісти», «Географи» і «Екологи»). Кожна група отримує випереджальне завдання, вивчає матеріал і дає консультацію по своєму профілю, тобто: а) про історію розвитку галузі; б) умови розвитку галузі; в) про географію галузі; г) про екологічні проблеми, пов'язані з галуззю.

Метод «Займи позицію» допомагає вести дискусію, щодо певного питання в класі. Таким способом обговорюємо проблему доцільності атомної енергетики в світі при вивченні теми «Електроенергетика світу». Для дискусії пропонується суперечливі питання. Наприклад, при вивченні хімічної промисловості обговорюються питання: «Чи варто в Україні розвивати хімічну промисловість?»

«Відстрочена відгадка». Урок починається з розповіді про кругосвітню подорож Магеллана «Виявилось, що в корабельному журналі «загубився» один день. Чому так сталося?». Відповідь на питання здобувачі освіти дають в кінці уроку вивчивши тему «Годинні пояси».

«Зустріч з експертами». При вивченні теми «Глобальні проблеми людства» школярі виступають в ролі експертів однієї з проблем, розкриваючи її сутність, шляхи вирішення, відповідають на питання однокласників.

«Доміно». Школярі складають з карток назви географічних об'єктів, явищ.

Для активізації пізнавальної діяльності використовую прийом «Дивуй». Наводжу дивні факти або цікаву історію про географічні явища або об'єкт, що вивчається. Наприклад, урок у 6 класі на тему «Атмосферні опади» починаю з інформації про незвичайні дощі на Землі (з рибою, червоними водоростями), спонукаючи до активної пізнавальної діяльності.

Серед прийомів та способів активізації навчальної діяльності на уроках географії слід назвати такі, як обговорення наукових і публіцистичних статей, матеріалів Інтернету, рецензування своїх та чужих творчих робіт, створення рефератів з виявленням та порівнянням різних поглядів на проблеми, виконання навчальних проєктів та досліджень.

При цьому, поєдную комплекс методів і прийомів, які активізують творчу пізнавальну діяльність школярів шляхом взаємовпливу: вчитель-здобувач освіти – здобувачі освіти – вчитель.

Впроваджую уроки-подорожі по материках і країнах, прес-конференції, уроки-дослідження, уроки-змагання. Часто використовую знання на розвиток фантазії «Подорож крапельки води», «Річка-мандрівниця» тощо.

Активізація пізнавальної діяльності відбувається не тільки на уроках, а й у позаурочний час. Традиційними стали предметні тижні, під час яких проводжу різноманітні заходи, вікторини, конкурси, змагання.

Результативність впровадження досвіду:

Активізуючи пізнавальну діяльність на уроках географії, шляхом використання різноманітних форм і методів роботи, стало можливим формування свідомого ставлення здобувачів освіти до результату навчальної діяльності, самостійності, особистих якостей, розвитку творчості в процесі навчання, вміння працювати самостійно та в команді, розвиток комунікативних вмінь та здатності навчатися впродовж життя.

Мої здобувачі освіти є переможцями I етапу Всеукраїнських предметних олімпіад з географії, приймали участь у природознавчій грі «Геліантус», мають високий рівень сформованості предметних та ключових компетентностей.

Для популяризації власного досвіду, автор роботи систематично виступає на педагогічних семінарах та нарадах, засіданнях шкільного МО, має друковані роботи на сайті [сайті metodportal.com.ua/](http://metodportal.com.ua/), була учасницею Всеукраїнської наукової практичної конференції з теми «Перспективні напрямки сучасної науки та освіти» випуск 12 Ч.2.

Описані вище технології та методи навчання, на думку автора роботи, можуть бути використані під час проведення уроків, предметних тижнів та в позакласній роботі.

Література:

1. Басок Т. Г. Формування мотивації та активізація навчальної діяльності /Т.Г. Басок //Географія. - 2006. - №24. - С.14-16.
2. Врублевська М. О. Секрети успішного уроку географії / Марія Олексіївна Врублевська. - Х. : Вид. група "Основа", 2005. - 144 с.
3. Житник Б. О. Методи навчання та активізації пізнавальної діяльності учнів / Б. О. Житник // Управління школою: Науково-методичний журнал. - 2005. - №13. - С.9-28.
4. Назарець Л. М. Формування пізнавального інтересу учнів / Л. М. Назарець // Обдарована дитина. - 2009. - №4. - С. 61-65.
5. Покась Л. А. Шляхи формування компетенцій у старшокласників на уроках географії [Текст] / Л. А. Покась // Географія та економіка в сучасній школі. – 2012. – № 6. – С. 2–6.
6. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19)
7. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти-Режим доступу: [<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF/>]/ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року.
8. Методичний портал.-Режим доступу:<http://metodportal.net/>
9. Учительський журнал on-line-Режим доступу:<http://teacherjournal.com.ua/>
10. Сайт Освіта.ua.-Режим доступу:<http://osvita.ua/>

Погожих В.В.,
вчитель історії

Олексієво - Дружківської СШ № 13 облради

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК НАЙЕФЕКТИВНІШИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА НА УРОКАХ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ

Одним з пріоритетних напрямків у освітній діяльності ХХІ століття, на думку автора роботи, є питання поєднання традиційних та інноваційних технологій навчання для формування творчої особистості школяра на уроках суспільствознавчого циклу.

Сучасна система освіти сформована відповідно до Конституції України, Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII зі змінами 16.01.2020 № 463-IX, вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти від 23 листопада 2011 р. № 1392, доповнено 26.02.2020 № 143, ідеї концепції «Нової української школи» (від 2016 р.). Саме вони визначають мету шкільної історичної освіти, окреслюють й деталізують компетентнісний потенціал предмета, інтегровані, міжпредметні та предметні змістові лінії що спрямовані на розвиток школяра як особистості.

Автор роботи ставить за мету вивчати та застосовувати у своїй педагогічній практиці традиційні та інноваційні методи та технології для формування творчої особистості школяра на уроках суспільствознавчого циклу.

Реалізуючи її за допомогою наступних цілей і задач:

- спонукати до інформальної (самоосвіта) освіти через формування компетентності уміння навчатися впродовж життя;
- формувати соціальну і громадянську компетентності через активну творчу діяльність здобувачів освіти в атмосфері співробітництва «учитель-учень», «учень-учень»;
- розвивати вільне володіння державною мовою, мотивувати вживання рідної мови у постійному спілкуванні;
- підвищувати інформаційний, інтелектуальний, морально-етичний розвиток здобувачів освіти, формуючи загальнокультурну грамотність.

Досягти поставленої мети вдалося завдяки різним формам роботи: індивідуальна робота, навчання у парі, робота в групі, колективна діяльність, фронтальна робота.

На уроках, автор роботи, для розвитку інтелектуального потенціалу учнів використовує такі інтерактивні прийоми та методи: «Уявний мікрофон», «Робота в парах», «Чиста дошка», «Фронтальна бесіда», «Диспут», «Навчаючи вчусь», «Коло ідей», «Обговорення у загальному колі», «Метод-Прес» «Аналіз правової ситуації», «Ажурна пилка», «Розігрування правової ситуації по ролях», «Скрайбінг» (робота з дошкою, опорним концептом та готовими надрукованими зображеннями де потрібно встановити змістовно-логічні зв'язки) та інше.

З традиційних прийомів роботи, застосовуються наприклад «Пояснювально-ілюстративний метод» як сам, так і діти мають дібрати та проаналізувати зображення - карикатуру, плакат, фотографію—до певної теми та описати його за схемою та інше.

Маю власні збірки фотодокументів, а також мотиваторів і демативаторів, цікавих колажів з історії для підвищення інтересу до уроку та дисципліни у цілому, що дозволяє відійти від канонічних рамок викладання.

Також використовую інноваційні методи навчання, що урізноманітнюють і прикрашають урок певною «цікавинкою»:

1) на уроці шукаємо матеріал за інтернет-ресурсами : <https://uk.wikipedia.org/wiki/> Головна сторінка (за певною тематикою до теми уроку);

2) використовуємо у підручниках посилання та створюємо разом з дітьми QR-коди за зразком: <http://qrcoder.ru/> ;

3) робимо ребуси як самостійно, так і за посиланням: http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator;

4) створюємо кросворди наприклад: <https://biouroki.ru/>;

5) розробляємо з дітьми презентації та захищаємо їх з означеної теми уроку;

6) творимо відеоматеріал, відео-звітності за допомогою різних редакторів наприклад: Movavi Video Suite 15 і інші, котрі є простими і дієвими.

Дійсно урок-головний аспект освітнього процесу, де здобувачі освіти отримують предметні знання та намагаються застосовувати їх на практиці. Тож прагну будувати урок так, щоб максимально врахувати різні аспекти освітньої діяльності, а саме: пошук ефективних форм, методів, прийомів навчання. Використовуючи такі методи: проблемний виклад, пошуковий, дослідницький, евристичний тощо. Засобами реалізації проблеми обираю роботу з текстом підручника, пошук фактів, створення асоціативного ряду, перегляд відеосюжетів, короткі перевірочні роботи, тощо.

На своїх уроках я впроваджую елементи технологій проблемного навчання, яка формує інтерес до вивчення конкретного матеріалу на етапі постановки мети, мотивації пізнавальної діяльності; спонукаю до самостійної роботи в процесі оволодіння змістом предмету на етапі осмислення і засвоєння.

Потрібно, щоб вони були у постійному взаємозв'язку і доповнювали один одне. Це активізує творчу уяву учнів, розвиває їхнє мислення й формує в них навички, для реалізації себе як особистості у мінливому світі.

Результативність впровадження

Вищезазначені форми, методи та прийоми роботи дають результат в навчальній діяльності учнів, сприяють формуванню творчої особистості учнів базової і старшої школи.

Мої здобувачі освіти є переможцями I етапу Всеукраїнських предметних олімпіад з історії, Всеукраїнського конкурсу «Безпечний інтернет», Всеукраїнського конкурсу «До Дня гідності та свободи» від проєкту «На Урок».

Для популяризації власного досвіду, автор роботи систематично виступає на ШМО, педагогічних семінарах та педагогічних радах; має друквані роботи з означеної теми на сайті metodportal.com.ua/ та paurok.com.ua/; використовує описані вище технології навчання під час проведення Олімпіад, відкритих уроків, тижнів права та історії у школі.

На думку автора роботи тема «Традиційні та інноваційні технології в освітньому процесі як найефективніший засіб формування творчої особистості школяра на уроках суспільствознавчого циклу» є доволі пріоритетною в освітній діяльності як вчителя так і системи освіти у цілому.

Література:

1. Баханов К.О. Методика викладання історії: традиції та інновації//Історія в школах України. – 2002. – № 6. – С. 9 – 12.
2. Баханов К.О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти. – Харків: Основа, 2005. – 128 с.
3. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. Посіб./ В.А.Гладуш, Г.І.Лисенко – Донецьк: Акцент ПП, 2014. – 416 с.
4. Сайт Міністерства освіти і науки України. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/>
5. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#Text/>
6. Наказ МОНУ від 21.02.2019 № 236. Про внесення змін до навчальних програм з історії України для 5-9 та 10-11 класів закладів загальної середньої освіти. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/provnesennya-zmin-do-navchalnih-program-z-istoriyi-ukrayini-dlya-5-9-ta-10-11-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
7. Методичний портал. - Режим доступу: <http://metodportal.net/>
8. Сайт Освіта.ua. - Режим доступу: <http://osvita.ua/>

Савіна М.В.,

викладач психолого-педагогічних дисциплін

Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ ПОДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

У світі Інтернету комп'ютерні технології стали не лише невід'ємною частиною повсякденного життя, а й усього навчального процесу. Сучасне студентство сприймає комп'ютерні технології набагато цікавіше та позитивніше, ніж звичайні підручники та посібники.

Мультимедійні технології дають змогу активізувати навчальний процес, стимулювати мислення та уяву здобувачів освіти, збільшити обсяг навчальних матеріалів для творчого навчання та використання, розвивати дослідницькі навички, приймати відповідні рішення та викликати інтерес і позитивний підхід до навчання.

Впровадження мультимедійних засобів навчання в систему освіти охоплює сьогодні як гуманітарні, так і технічні дисципліни. Технологічні інновації сприяють самомотивації, творчому мисленню студентів, прагненню всебічно отримувати та засвоювати інформацію, викликають цікавість та інтерес до наукової діяльності.

У фаховій передвищій освіті мультимедійні засоби навчання не можуть повністю замінити викладачів, але вони можуть вдосконалити та урізноманітнити свою діяльність, тим самим підвищуючи

продуктивність освітньої діяльності студентів. Відомо, що в міру засвоєння нової інформації зберігається до двадцяти відсотків відеоінформації та тридцяти відсотків аудіоінформації. Якщо поєднати те, що ви одночасно бачите, чуєте і робите, продуктивність запам'ятовування становитиме вісімдесят відсотків.

Мультимедійні засоби, що використовуються для викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу, включають електронні підручники, подання інформації за допомогою PowerPoint, електронну пошту, електронний сервіс Google Classroom, електронні інтерактивні дошки, візуалізацію навчального матеріалу за допомогою ментальних карт тощо.

Сьогодні система освіти повинна оновити свій зміст, організаційні форми, методи та технології навчання. Система фахової передвищої освіти створює умови для поєднання освіти з виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможних фахівців для забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави [1], формує інтелектуальний потенціал суспільства, тому необхідно шукати та застосовувати передові форми, методи та засоби для навчальних дисциплін.

Електронні підручники дозволяють викладачам здійснювати індивідуальний підхід, підвищувати мотивацію молоді до вивчення педагогіки та психології, стають предметами вивчення для студентів. До переваг електронних підручників належать: чіткість матеріалу, можливість адаптувати підручник до рівня та вимог дисципліни, здійснення самоконтролю, зворотний зв'язок, простота використання.

Одним із основних способів використання інформаційних та комп'ютерних технологій в аудиторії є використання мультимедійних презентацій. Створення високоякісних мультимедійних презентацій вимагає знань з роботи з комп'ютерними програмами, а також широких знань з дисциплін, методів навчання та психології.

Мультимедійна презентація - це і навчальний засіб, і спосіб представлення навчальної інформації за допомогою мультимедійних технологій, що поєднують різні форми подання інформації в одному носії (текст, звук, графіка, анімація, відео). Теорію мультимедійного навчання розробив психолог освіти Річард Е. Мейер [3], який довів, що ідеальне навчання відбувається лише при одночасній передачі словесного та візуального матеріалу. Застосування мультимедійних технологій дає можливість гармонійно поєднувати можливості новітніх інформаційних технологій у презентації навчальних матеріалів із безпосереднім спілкуванням між викладачем та студентською аудиторією.

Мультимедійні засоби навчання допомагають вдосконалити та урізноманітнити діяльність викладача, необхідну для підвищення продуктивності навчального процесу. Крім того, використання мультимедійних технологій у процесі навчання дозволяє повною мірою дослідити творчий потенціал кожного здобувача освіти.[2]

Використання мультимедійних технологій дозволяє:

- оптимізувати освітній процес;
- задіювати різні канали сприйняття освітніх знань студентами - слухові, зорові, механічні, емоційні;
- здійснювати когнітивний розвиток – тобто розвивати всі види психічних процесів, таких як сприйняття, пам'ять, уява, логіка;
- збільшувати інформативність занять - обсяг інформації, представленої за допомогою презентації, ментальної карти, інтерактивної дошки тощо, значно перевищує обсяг матеріалу, який викладач може продемонструвати за допомогою крейди;
- покращувати уявлення навчального процесу та робити навчальний матеріал привабливим, використовуючи різні форми презентації навчального матеріалу;
- полегшувати студентам сприйняття та зберігання навчальної інформації за допомогою живих зображень;
- збільшувати доступність та сприйняття інформації;
- повторювати матеріал попередніх занять (ментальні карти, карти пам'яті);
- підвищувати мотивацію до навчання шляхом використання новітніх технологій, тобто технологій, що цікавлять студентів, та забезпечують візуалізацію навчальних матеріалів;
- підтримувати зв'язок з аудиторією (завдання на слайдах – дає можливість швидко та досить ефективно перевірити рівень сприйняття, розуміння та запису навчальних матеріалів студентами);
- створювати комфортні умови праці для викладача та студента на занятті.

Електронна пошта - це один із способів спілкування. Студенти мають можливість отримати інформацію або вирішити проблеми, що виникають за межами аудиторного навчання, щоб краще підготувати домашнє.

Електронний сервіс Google Classroom дає можливість організувати навчальний процес дистанційно, що особливо важливо в умовах карантину. Легке налаштування сервісу забезпечує ефективне спілкування зі студентами. Можливість створювати, перевіряти й оцінювати завдання забезпечує необхідну комунікацію викладача та студентів. Перевагами цієї платформи є її безкоштовність та інтеграція з іншими освітніми програмами.

Електронні інтерактивні дошки є найбільш універсальним інструментом навчання. Це ефективний спосіб включити електронний зміст навчальних матеріалів та мультимедійних матеріалів у навчальний процес. Використовуючи електронні інтерактивні дошки, матеріал подається повністю та чітко на екрані інтерактивної дошки, спрямовуючи кожного здобувача освіти до активної продуктивної діяльності.

Мультимедійні технології можуть допомогти викладачеві адаптувати освітній процес, враховуючи інтереси та здібності кожного студента, застосовуючи особистісно орієнтований підхід до навчання та даючи можливість індивідуалізації та диференціації навчання.

Однак використання мультимедіа вимагає:

- наявності спеціального обладнання - комп'ютера або ноутбука, проєктора, мультимедійної дошки та їх використання;

- знань необхідних для роботи з комп'ютерними програмами та значного часу на створення, редагування та використання мультимедійних презентацій, карт пам'яті тощо;

- вміння працювати з презентацією, онлайн-дошкою, поєднувати пояснення матеріалу зі слайд-шоу.

Використання інтерактивних технологій сприяє комунікативно-орієнтованій навчальній діяльності. Це підвищує якість матеріалу та ефективність його засвоєння. Впровадження інноваційних технологій збагачує зміст навчального процесу, підвищує мотивацію до вивчення предметів та веде до більш тісної співпраці між викладачами та студентами.

Успішне впровадження мультимедійних технологій у навчальний процес вимагає наявності необхідних компонентів, таких як програмне забезпечення (презентації, відео, звукові файли, Інтернет-ресурси) та пристрої (ПК, аудіо, відеоапаратура, мультимедійний проєктор, інтерактивна дошка).

Викладачі, які застосовують мультимедійні технології, не лише удосконалюють процес освіти та виховання сучасних студентів, але й мають перспективи підвищувати власну фахову майстерність у процесі самоосвіти, використовуючи можливості інноваційних мультимедійних технологій.

Все це дає нам можливість оцінити та впроваджувати в процес навчання інноваційні технології, які дають студентам мотивацію до вивчення предмета, зміщують акценти у відносинах «викладач-студент», покращують умови управління навчальною діяльністю студентів при роботі з мультимедійними засобами навчання.

Література:

1. Про фахову передвищу освіту: закон України від 06.06.2019 №2745-VIII (Редакція станом на 20.03.2020) //Відомості Верховної Ради України. – 2019. - №30. - Ст.119)
2. Міщенко О.А. Види мультимедійних засобів навчання/ Педагогічні науки /Стратегічні напрями реформи системи освіти. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/gliNfx5>
3. <https://cutt.ly/7lw1hPj>

BRAINSTORMING ЯК ОДИН ІЗ ЕФЕКТИВНИХ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

В даний час сучасні викладачі використовують різні методи і прийоми на заняттях іноземної мови, спрямовані на розвиток творчої ініціативи студентів, на їх самостійність в оволодінні дисципліною, на їх конкурентоспроможність і мобільність як майбутніх фахівців. Однією з цілей навчання іноземної мови є формування в них соціокультурної компетентності. Інтерактивні технології такі як сценарні форми занять, дискусія, мозковий штурм, рольова гра, проект, спрямовані на підвищення ефективності діяльності студентів. Основним принципом таких інтерактивних форм є принцип активної комунікації.

Основними компонентами мозкового штурму, є метод педагогічної колективізації учасників і компоненті дискусії, який допомагає учасникам вивільнити творчу енергію і приборати моральні і смислові бар'єри. Він дозволяє всім членам колективу мислити вільно і відкрито. Саме прояв творчого потенціалу, є тим складовим феноменом, який дозволяє розвинути ідейність креативного побудови всіх процесів мозкового штурму [3, с.54].

Переходячи до сучасних питань модуляції мозкового штурму, або як його інакше сформулював Осборн в книзі, виданій в 1953 р. і отримала назву «Керована уява», - brainstorming.

Мозковий штурм – це цільова методика вирішення складних питань шляхом колективного обговорення, орієнтована на творче і креативне рішення, яке обирається індивідуально, виходячи з думки одного з опитаних учасників.

На даний момент виявляється класифікація 2-х принципів побудови процесів мозкового штурму. Первинним принципом є те, що при колективній роботі народжуються ідеї більш високої якості. Причому при індивідуальному підході до тієї ж самої ідеї, вона може бути відкинута в силу недостатньої опрацьованості і обгрунтованості. Якщо та ж сама ідея висувається при колективній роботі, то вона може бути доопрацьована, доповнена і вдосконалена іншими учасниками.

Другою принциповою відмінністю мозкового штурму від інших педагогічних технологій, є те, що учасники дискусії, що знаходяться в процесі генерування ідей, більш критично оцінюють ситуацію. При цьому поставити під сумнів думку одного учасника, набагато легше, ніж колективу одностайно.

Варто враховувати, що процес побудови мозкового штурму, базується на ряді комплексних, взаємно дотичних ідей, які інакше називаються правилами.

Основним правилом мозкового штурму є відсутність критики, яка заборонена виходячи з позиції цілісності моралі і моральності ігрової участі, оскільки ідеї можуть бути спонтанні і не мати нічого спільного з об'єктивним рішенням. Дане правило впроваджено для збереження цілісності ігрового процесу.

Фактично, мозковий штурм успішно застосовується при вивченні іноземних мов, оскільки він розриває мовний бар'єр і сприяє комплексному розвитку творчих та креативних ідей.

Суть методу мозкового штурму, базується на ряді складно структурованих завдань:

- ✓ здійснення процесів генерації ідей щодо можливих варіацій розвитку подальших процесів;
- ✓ оцінці і аналізі ефективності висунутих ідей.

Мозковий штурм здійснюється в кілька етапів:

- ✓ підготовчий етап;
- ✓ генерування ідей;
- ✓ заключний етап.

1. Підготовчий етап.

У процесі здійснення підготовчого етапу з групи студентів вибирається ведучий, який відповідає за організацію і процедурну частину роботи. У його безпосередні завдання входять:

- ✓ формулювання мети і корекція завдання;

- ✓ підбір учасників для наступних етапів роботи;
- ✓ вирішення організаційних питань (при необхідності підготовка дошки або транспаранта, розподіл ролей серед учасників) [4, с. 176].

2. Етап генерування ідей.

В рамках етапу генерування ідей необхідний час для активізації мозкових процесів протягом 15 хвилин, хоча сама ситуаційна гра може затягуватися на більшу частину заняття, з урахуванням часу для запису, оцінки та аналізу згенерованих ідей [1, с. 86]. При цьому кількість ідей, згенерованих за настільки короткої проміжок часу, може досягати 100.

3. Заклучний етап.

Цей етап передбачає проведення оцінки ефективності запропонованих ідей – підбиття підсумку мозкового штурму [2, с. 375]. Однією з першочергових завдань аналітиків на завершальному етапі, є узагальнення і систематизація запропонованих ідей по групах, відповідно до класифікуються ознаками.

В рамках діагностики застосування методики мозкового штурму в ЗВО, може бути виділений ряд труднощів.

Однією з основних труднощів застосування даної методики може бути закріпленість учасників в силу недостатнього володіння комунікативними навичками іноземною мовою.

Другою проблемою застосування методики мозкового штурму є обмеженість часу для його проведення. Часовий період, необхідний для оцінки всіх ідей, зростає разом з їх числом і кількістю учасників мозкового штурму. Оскільки кожне сценарну заняття обмежена програмою, то не завжди можливо провести його повноцінно, дотримуючись усіх правил, особливо в тих випадках, коли група студентів досить велика.

Наступною проблемою, яка ставить під сумнів застосування методики мозкового штурму на заняттях іноземної мови у ЗВО – це різний рівень володіння студентами іноземною мовою.

Складнощі проведення мозкового штурму на заняттях іноземної мови в ЗВО, особливо при вивченні мови спеціальності, можуть бути викликані відсутністю у викладача специфічних знань з предметів, що не входять в коло його спеціалізації.

Але, незважаючи на можливі складнощі, з якими можуть зіткнутися викладачі, впроваджуючи таку сценарну форму занять, як мозковий штурм на уроках іноземної мови у ЗВО, існує ряд неперечних переваг.

Мозковий штурм не тільки передують нової теми або узагальнюють вивчений матеріал, але і розвивають здатність до творчого мислення, охоплюючи все креативно-ідеологічні технології, активно застосовуються при даній методиці.

Мозковий штурм більш поглиблено деталізує процес освоєння і переважання особистісних якостей студентів, їхньої здатності виробляти оцінку поточних ситуацій і застосовувати методики реалізації знань на практиці.

При даній методиці формується позитивне ставлення до іноземної мови, оскільки складається необхідна база для творчого мислення, розвитку здібностей і умінь на рівні підсвідомості, здатності виробляти творчу оцінку предметів або явищ, а також активізувати цілий ряд психолого-підсвідомих якостей: уваги, пам'яті, сприйняття та інше.

Застосування мозкового штурму на заняттях з іноземної мови дозволяє вводити елементи цікавості, що істотно підвищує інтерес до досліджуваного предмета, а також містить у собі необмежені можливості в справі ліквідації перевантаження здобувачів вищої освіти завданнями шляхом використання різних способів вивчення нового матеріалу на занятті.

Використання методики мозкового штурму реалізує можливість цілісного збагачення знань про структуру і властивості предметів, що вивчаються, допомагаючи образно здійснити зближення теми дослідження з мисленням студентів вивченням іноземної мови.

У педагогічній технології найважливішим залишається донести інформацію до студента, зробити так, щоб він тебе почув, навчити його самостійно оволодівати необхідними компетенціями. Тому аналітика проблеми використання методу мозкового штурму на заняттях іноземної мови у ЗВО досить суб'єктивна, як і сам цей емпіричний метод.

Для педагога важливий використовуваний інструмент, за допомогою якого досягається реалізація поставленого завдання. Від правильності застосування інструментарію залежить ефективність роботи. Метод мозкового штурму може бути одним з інструментів, що дозволяє зробити процес вивчення іноземної мови ефективним і захоплюючим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюна І.А. Основи педагогічного мастерства. М.: Просвещение, 1998. с. 86
2. Кузнецов М.С. Особистісно орієнтована підготовка вчителя: теоретико-методологічний аспект. Брянськ: Видавництво Брянського державного педагогічного університету, 2000. 375 с.
3. Нікітіна М.М. Введення в педагогічну діяльність: теорія і практика. М.: Видавничий центр «Академія», 2004. с.54
4. Паніна Т.С. Сучасні способи активізації навчання: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. М.: Видавничий центр «Академія», 2006. 176 с.
5. Практичний курс методики викладання іноземних мов: англійська, німецька, французька: Учб. посібник / П.К. Бабинская, Т.П. Леонтєва, І.М. Андреасян, А.Ф. Будько, І.В. Чепик. Мн.: ТетраСистемс, 2003. 288 с.

Фоміна Н.В.,

вчитель математики

*Олексієво-Дружківської спеціальної школи № 13
Донецької обласної ради*

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

Щоб привернути увагу всього суспільства до розвитку математичної грамотності не лише у школярів, а у всіх громадян, Президент України Володимир Зеленський Указом №31/2020 від 30 січня 2020 року оголосив 2020/2021 навчальний рік Роком математичної освіти в Україні.

«З метою забезпечення додержання конституційних гарантій з реалізації права на освіту, створення можливостей для рівного доступу українських школярів до сучасної та якісної математичної освіти, формування у них належного рівня математичної компетентності, урахувавши результати міжнародного дослідження якості освіти PISA щодо математичної компетентності здобувачів базової середньої освіти в Україні оголосити 2020/2021 навчальний рік Роком математичної освіти в Україні», – йдеться в документі.

Підставою до розробки та впровадження заходів з цього питання стали результати міжнародного дослідження PISA-2018. PISA не перевіряє, чи засвоїли учні зміст освітньої програми, а оцінює, наскільки учні здатні використовувати здобуті знання, уміння та навички в реальному житті.

Згідно наказу МОН України від 04.12.2019 року №1513 «Про затвердження програми зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання з математики» одним із завдань зовнішнього незалежного оцінювання з математики є оцінка рівня володіння учасників компетентностями, щодо побудови математичних моделей реальних об'єктів, процесів і явищ та дослідження цих моделей засобами математики.

Щоб оцінити навчальні досягнення учнів, вчителі в своїй роботі використовують різні форми контролю знань: попередній, поточний, періодичний або тематичний та підсумковий. Особливе місце займає поточний контроль, мета якого – відстежувати перебіг процесу навчання, отримувати інформацію про відповідність результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти вимогам Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Таке поточне оцінювання здійснюється вчителем майже на кожному уроці у формі усного опитування, різноманітних математичних диктантів, творчих завдань тощо. Але, якщо незалежне оцінювання здійснюється у формі тестування, то доцільно поряд із традиційними методами і формами перевірки знань використовувати тестові форми контролю.

Використання тестів у освітньому процесі надійно ввійшло у світову педагогічну практику.

Тести як вимірвальний інструмент використовуються в більшості країн світу. Тестологія, як теорія і практика тестування, існує більше 120 років, і за цей час накопичений величезний досвід використання тестів у різних сферах людської діяльності.

Фундаментальні дослідження тестування як методу педагогічної діагностики висвітлено у роботах С. Аванесова, В. Беспалька, К.Інгекампа, П.Клайна, А.Майорова, Л.Долінера та інших.

Заслужений працівник освіти, завідувач відділу зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти ВІППО М.Х.Махомед у своїй статті «Тестові технології оцінювання якості освіти школярів» так роз'яснює сутність понять «тест» і «тестування».

Тестування — науково обґрунтований процес вимірювання (за допомогою тестів) якості властивостей особистості.

Тест-інструмент, що із кваліметрично вивіреної системи тестових завдань, стандартизованої процедури проведення, заздалегідь спроектованої технології обробки та аналізу результатів.

На сьогодні перевагами тестового контролю залишаються:

1. Висока технологічність, що забезпечує розробку, проведення та підрахунок результатів із застосуванням комп'ютерної техніки; у випадку відсутності технічних засобів, легкість підрахунку правильних відповідей.

2. Об'єктивність оцінювання, що застерігає від упередженого ставлення і забезпечує рівні умови суб'єктам навчального процесу під час тестового контролю.

3. Простота процедури проведення тестування та обробки отриманих результатів.

4. Використання кількісних показників для визначення рівня засвоєння матеріалу.

5. Чіткість та однозначність умов тестових задач, що забезпечує рівність у сприйнятті їх змісту.

6. Одночасність перевірки знань усіх учнів класу.

До недоліків сучасних тестів відносять наступні: результати вказують не причинний зв'язок, а головну тенденцію; виявляють результат, а не хід його отримання; недостатньо відбивають емоційно-вольову сферу особистості та інтерес до предмета; вимагають значну кількість часу, необхідного для створення ефективного стандартизованого тесту.

Отже, тестування є одним із альтернативних методів контролю знань, підтриманий на державному рівні і може бути корисним досвідченому педагогу за умови свідомого підходу до тестування через використання стандартизованих методик, дотримання основних позицій процедури проведення, обробки та аналізу отриманих результатів.

Тестові і моніторингові технології завжди є важелем управління освітнім процесом, і у тій чи іншій формі це використовує кожен учитель, виставляючи оцінки в журнал за урок або за певний термін навчання. Теорія педагогічних вимірювань дозволяє проводити таке оцінювання оперативної і з високою надійністю, якщо користуватися навчальними, тематичними, підсумковими тестами. Широке впровадження тестових технологій у освітній процес перетворює кожне тематичне оцінювання у свого роду пробний тест ЗНО, що сприяє адаптації учнів до використання тестових технологій і формуванню їх готовності до проходження ЗНО.

Формування всебічно розвинутої особистості є одним із головних завдань освітнього процесу. Математична освіта сприяє розвитку пам'яті учнів, уваги та просторової уяви, формує вміння аналізувати, логічно мислити, узагальнювати та робити висновки. Крім того, надзвичайно важливе значення має предмет математики для формування предметних компетентностей, які потім дитина використовує на уроках з фізики, хімії, географії, астрономії та інших шкільних дисциплін.

Також слід зазначити, що математика розглядає задачі прикладного спрямування, які пов'язані з різними галузями науки, техніки, економіки та виробництва – звідси й необхідність розвитку та формування математичної компетентності. Тому, математична компетентність – одна із десяти запропонованих у Концепції «Нова українська школа». Математика як шкільний предмет має достатній потенціал для формування та розвитку тих якостей, які необхідні людині для того, щоб бути успішним у сучасному житті.

Шляхами до формування компетентності у освітньому процесі є:

1) озброєння учнів комплексом знань та вміннями, що дозволяють перевести ці знання у досвід власної діяльності;

2) розуміння, яким чином можна здобути ці знання;

3) розвинене критичне мислення для адекватного оцінювання себе, світу, свого місця у світі.

Правильне, розумне використання тестів на уроках тільки збагачує освітній процес, готує учнів до ЗНО. Дані моніторингового дослідження показали, що систематична, послідовна і цілеспрямована робота вчителя із використанням тестових завдань сприяє більш раціональному використанню часу уроку, охоплює великий обсяг матеріалу, швидко встановлює зворотній зв'язок і визначає рівень сформованості

компетентності – вміння бачити і застосовувати математику в реальному житті, розуміти зміст і метод математичного моделювання, вміння будувати математичну модель, досліджувати її методами математики. Особливістю математики є спрямованість змісту навчального матеріалу на використання компетентностей у житті. Тому застосування тестів з сюжетними завданнями в результаті дає не тільки суму отриманих знань, а й сформованість компетентностей необхідних у повсякденному житті.

Отже, застосування тестового контролю як системи завдань специфічної форми і відповідного змісту є науково обґрунтованим та об'єктивним інструментом для діагностики, розвитку та оцінювання сформованості предметної компетентності здобувачів освіти, допомагає здійснювати індивідуальний контроль, мобільно керувати освітнім процесом. Тестування з елементами практичного змісту сприяє формуванню компетентностей, які потрібні в повсякденному житті.

Література:

1. Про оголошення 2020/2021 навчального року Рокком математичної освіти в Україні: Указ Президента України від 30.01.2020 року №31/2020
2. Про затвердження програми незалежного оцінювання результатів навчання з математики: Наказ МОН України від 04.12.2019 року №1513
3. Беспалько В.П. Складові педагогічної технології. - М., 1999. Математичні машини і системи.
4. Майоров А.Н. Теорія і практика створення тестів. – М., “Інтелект центр”, 2001.
5. Махомед М.Х. Тестові технології оцінювання якості освіти школярів. - Педагогічний пошук. Журнал/ Методичні публікації/№1 (81), 2014
6. Наумова В.Ю. Технології розробки тестів для педагогічних працівників (методичні рекомендації) / Укл. В.Ю.Наумова. – К., 2006

*Чабаненко Наталія Анатоліївна,
викладач англійської мови*

Київської дитячої академії мистецтв ім. М. І. Чемберджи

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІКИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗА ДОПОМОГОЮ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ І ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Зміни в сучасному суспільстві сприяють модернізації системи освіти. Її перехід на нову ступінь розвитку вимагає зміни методів та принципів навчання та виховання. На даний час перед наукою стоїть проблема вивчення та виявлення системи психолого-педагогічних умов та засобів формування культури толерантності у процесі професійної підготовки учнів. Не менш важливою проблемою, на наш погляд, є виявлення можливостей навчально - виховного процесу впливати на формування толерантності.

Проблема формування толерантності, як у професійному, так і в загальношкільському масштабах, була визнана актуальною в 1995 р. Генеральною Асамблеєю ООН. У рамках її розв'язання міжнародне співтовариство розпочало кампанію з мобілізації суспільної думки на забезпечення довгострокового впливу в усіх сферах, пов'язаних з освітою, з питань толерантності. Ця тенденція відображена в «Декларації принципів толерантності», яка підписана 16 листопада 1995 р. 185 державами — членами ЮНЕСКО, включаючи й Україну. В документі вказано, що «політика та програми в галузі освіти повинні сприяти поліпшенню взаєморозуміння, зміцненню солідарності й толерантності у спілкуванні, як між окремими особами, так і між етнічними, соціальними, культурними, релігійними і мовними групами та націями» [1].

Виходячи з цього, формування толерантності та установок толерантної свідомості виступає і як умова успішного розвитку сучасного поліетнічного суспільства, і як соціальне замовлення системі освіти.

Толерантність – це терпляче ставлення до інших людей, повага думки іншого, вміння прислухатися, зрозуміти іншу людину; це особистісна властивість, яка проявляється в спілкуванні і полягає в самовладанні, поважності, розумінні, емпатії до інших людей, навіть якщо їх думки, упередження, расова або релігійна

приналежність відмінні від власних. Толерантність актуалізується також при виникненні конфлікту, в умінні його уникати або вирішувати конструктивним мирним шляхом, в недопущенні будь-яких образливих або насильницьких дій. Причому толерантність - це не вроджена, а набута якість особистості.

В змісті поняття «толерантність» А. Г. Асмолов [3, с.7] виділяє три основних аспекти: один зв'язує дане поняття з стійкістю, витримкою, інший - з терпимістю, третій з допуском, допустимістю, допустимим відхиленням. В контексті нашої теми можна виділити ще й четвертий аспект, який саме пов'язаний з вихованням, навчанням і є не менш важливим, ніж три попередні.

Основним джерелом формування толерантної особистості учнів шкіл є система загальнолюдських цінностей. Саме вона несе в собі величезний духовно-моральний потенціал, закликає людей до терпимості, милосердя, співчуття, культурі світу і гуманізму як по відношенню до окремих країн, народів, так і до кожної людини.

Пошук форм і методів толерантного виховання студентів засобами навчальних і позанавчальних занять повинен починатися з розробки морального змісту навчального курсу, що вимагає обліку багатьох факторів: статусу навчального закладу, теоретичної концепції системи виховання, особливостей змісту навчальної дисципліни.

Формування толерантності має будуватися з урахуванням наших власних реалій, особливостей наших традицій і культури, але, головне, готовність людей до тих чи інших змін і особливостям об'єктивно сформованих умов. Вважаємо, що програми в галузі освіти повинні сприяти покращенню взаєморозуміння, зміцненню терпимості у відносинах як між окремими людьми, так і між різними групами (віковими, етнічними, соціальними, культурними, релігійними). З цією метою важливо ввести в програму вузів відповідні аспекти розгляду толерантності.

Одним з важливих принципів толерантності є вміння примусити себе, не примушуючи інших, що має на увазі не примус, насильство, а лише добровільне, усвідомлене самообмеження. Для того, щоб формувати толерантність студентів, викладач сам повинен володіти цією якістю. Здатність власною поведінкою і прикладом залучити інших на позиції толерантності є необхідною для викладача і вельми важливою для розвитку толерантності.

Дослідження проблеми показало, що для формування толерантності студента необхідно враховувати психологічні особливості, мікроклімат в навчальній групі, в навчальному закладі, особливості колективу в цілому і окремих груп: особливості особистостей, які утворюють групи, авторитетних студентів, лідерів, взаємини між навчальними групами і всередині них, переважаючи в групі мотиви, настрої, інтереси, норми поведінки, ставлення до професії, оволодіння нею, наявність «культу навчання».

Працюючи зі студентським колективом, важливо враховувати особливості побутового влаштування студентів: харчування, фінансове становище, задоволення культурними запитами, заняття спортом. Великі можливості в процесі формування толерантної особистості студентів закладені в таких формах занять, як ділові та рольові ігри, диспути, конференції, семінари, панорами і т.д.

У центрі уваги повинен знаходитися студент з його інтересами, рівнем толерантного самосвідомості, толерантного ставлення до оточуючих, толерантної поведінки і толерантної культури.

Таким чином, використання виховних можливостей навчальних занять у вищому навчальному закладі при формуванні толерантної особистості учнів допоможе визначити їх подальшу орієнтацію, їх вибір в якості пріоритетного мирного співіснування і взаєморозуміння, а не конфліктів. Культура спілкування, толерантну поведінку, високий рівень моральності визначають вихованість будь-якої людини, і для сучасного навчального закладу це повинно стати одним з якісних показників розвитку освіти. Перспективи подальших розвідок повинні включати вивчення засобів та методів формування у сучасної молоді толерантності, особливо у сучасній Україні.

Список літератури

1. Декларация принципов терпимости : Резолюция Генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 ноября 1995 года № 5.61
2. Взаємозв'язок і обумовленість основних чинників соціалізації особистості в полікультурному середовищі. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_46/Gileya46/F19_doc.pdf (дата звернення 10.01.2021).

3. Асмолов А.Г. На пути к толерантному сознанию. М.: Смысл, 2000. — 255 с.
4. Особистість у полікультурному освітньому середовищі вищого навчального закладу. URL: <http://www.ukrdeti.com/firstforum/b24.html> (дата звернення 09.01.2021).
5. Грива О. А. Толерантність в процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища: автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.10 / О. А. Грива. – К., 2008. – 34 с.
6. Формування толерантності у процесі громадянського виховання студентської молоді. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/29291/1/Kozlova.pdf> (дата звернення 10.01.2021).
7. Роль полікультурного освітнього збагаченого середовища в формуванні творчої особистості URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gur_nal/pages/vyp4/vyuhovan_na/nikolaevska.pdf (дата звернення 10.01.2021).
8. Орловська Н. Педагогічні умови впровадження ідей педагогіки толерантності / Н. Орловська // Завуч. Шкільний світ. – 2012. – № 21. – С. 8-1
9. Пятакова Г. Львівський національний університет імені Івана Франка як виховне полікультурне середовище / Галина Пятакова // Український педагогічний конгрес : [зб. наук. праць]. – Львів : Сполом, 2010. – С. 423–431.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 159.9

Микитенко Катерина,

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
студентка міжнародно-правового факультету*

*Науковий керівник: професор кафедри філософії, доктор філософських наук,
доцент Харківського національного університету радіоелектроніки*

Коробкіна Т.В.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ КОЛЬОРУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ САМОВІДЧУТТЯ ЛЮДИНИ

Сьогодні людство володіє величезною науковою базою, яка збагачується з кожним роком. Людина накопичує, аналізує і створює нові знання на основі колишнього досвіду, бо саме відкриття минулих років і століть є підґрунтям для сучасних науковців. Тож, розуміння «старого» досвіду є дуже важливим для вдосконалення та створення нових знань в будь-якій сфері, зокрема у сфері психології кольорів.

Ще в античні часи людина почала помічати зв'язок кольору зі стихіями, квітами чи темпераментом особистості, потім вдосконалюючи свої знання та розвиваючись, було зроблено вагомий внесок видатним вченим І. Ньютоном для кращого розуміння впливовості кольорів, але тільки у XVIII столітті виокремилася наука, яка почала вивчати взаємозв'язок психіки та кольору – психологія кольору.

Одним із перших вчених, що обґрунтував деякі аспекти цього взаємозв'язку, був видатний німецький поет Й. В. Гете, який створив свою унікальну працю «Вчення про колір. Теорія пізнання»[1], що є актуальною і сьогодні. Він зазначав, що колір не залежно від форми матеріалу і його будови певним чином впливає на людину, на її гармонію та душевний настрій.

Як і будь-яка наука, психологія кольору бере певні досягнення інших наук та виробляє власні засоби для вивчення взаємозв'язків між кольорами та психікою. Тому слід звернути увагу на праці R. Granit, Н.К. Hartlane, G. Wald, які допомогли поглибити та розширити розуміння найважливіших процесів, які складають основу здатності людини сприймати світ, розрізняти колір, форму, яскравість і рух. Ці відкриття дали поштовх для нових досліджень в області фізіології зору, сприяли з'ясуванню механізмів і в інших сенсорних системах організму людини.

Також виникнення та розвиток колірної психології пов'язані з діяльністю багатьох інших вчених і науковців, таких як І.А. Скотт, Л.Н. Миронова, І.В. Андріанов, Г.І. Демидов, Л.М. Веккер та інші. Так, Б.М. Теплов робить висновок, що основні проблеми кольорознавства не можуть інтерпретуватися інакше,

як феномен реакції людини з точки зору її цілісності, обумовленої як біологічно, так і соціально. Саме в формі колориту людина здатна сприймати і відображати емоції і настрої в цілому, стверджує П.Н.Яншіна. «Кольорі емоціоподібні, а емоції кольороподібні»[2].

Особливої уваги потребує науково-дослідницька праця М. Люшера, швейцарського психолога, який в середині ХХ століття розробив основи функціональної психології сприйняття кольору і винайшов на її базі нині широко відомий тест. Зараз його застосовують в практиці психодіагностики та відносять до дуже ефективних методик. Крім того, він призначений для пізнання душевного стану людини та її пристосування до різних ситуацій, які виникають в процесі життєдіяльності. Даний тест користується популярністю серед педагогів, психологів і психіатрів різних країн світу і вже як півстоліття широко застосовується на практиці, бо, на відміну від інших, метод Люшера водночас короткий й унікальний, дозволяє помітити цікаві та несподівані факти щодо емоційного стану особистості [3].

У сучасному світі колірна психологія є наукою емпіричною. Але недостатня кількість знань та упорядкування й узагальнення фактів стосовно відношення психіка-колір стають одними з головних перепон на шляху створення нових відкриттів та теорій у цій галузі.

Отже, на основі праць і досліджень, які було виявлено протягом історії людства, було доведено вплив кольорів на людину, зміни нервово-психічних процесів в організмі, під впливом різних кольорів і їх відтінків, вплив на поведінку, свідомість та підсвідомість, емоції й мислення. Надалі ці відкриття дадуть змогу поглибити та поширити знання людства у сфері психології кольору для вирішення певних прикладних задач в цій науці.

Література:

1. Гете И.В. Учение о цвете. Теория познания [Електронний ресурс].URL <https://www.litmir.me/br/?b=559462> (дата звернення 10.01.2021)
2. Воронцова Е.А. Влияние цвета в современном искусстве и дизайне на эмоциональное состояние человека. Наука, образование и культура. №1 (35) 2019. С. 55-59.
3. Шалимова Л.А. Культура восприятия семантики цвета в тесте Макса Люшера. М.: Мир науки, культуры, образования. № 1 (44) 2014. С. 251-255.

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

*Павловська Катерина Ігорівна,
студентка,*

*Франко Наталія Олександрівна,
викладач кафедри філософії факультету соціології та права.*

*Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ЛОГІЧНА ГРАМОТНІСТЬ – ЯК ПОТУЖНИЙ СПОСІБ ПІЗНАННЯ ДЛЯ КОЖНОГО СОЦІОЛОГА

*«Логіка - анатомія мислення.»
Джон Лок*

Як мислить людина? Однозначно можна сказати, що хід думок не є хаотичним, а підлягає логічним законам. Ще філософи Давнього світу говорили про незалежність від волі людини зв'язків між думками.

Логіка – це наука про мислення, з множиною сформованих законів. Закони логіки – це внутрішні, необхідні зв'язки між думками людини. Іншими словами – основний принцип, за яким будується мислення. Закони логіки для всіх одні. Їхня єдиність забезпечує адекватне взаєморозуміння між особистостями з різних релігійних середовищ, різних історичних епох, різних світоглядів. Їхнє дотримання створює послідовні зв'язки, що гарантують комфорт під час мовного спілкування.

Закони є вічними та присутні в мисленні кожного, навіть того, хто їх ніколи не вивчав. Тому виникає наступне питання: чи потрібно їх вивчати? Відповідь однозначна – так. «Природне» розуміння та використання законів достатнє лише для побутового рівня пізнання світу, але для більш висококультурного спілкування, його не вистачить.

Контролювати хід думок, досліджувати соціальні явища та процеси – основні завдання соціолога. При цьому кожне явище, кожний процес слід розглядати в комплексі, у взаємозв'язку та взаємозалежності з іншими явищами та процесами. Тобто існує велика «паутина» причинно-наслідкового ланцюга, яку потрібно розуміти та вміти аналізувати кожному представнику соціологічної науки. Отже, володіти логічною грамотністю, тобто розуміти логічність таких ланцюгів – є важливим фактором розвитку професійних навичок соціолога.

Розглянемо найефективніші способи розвитку логічного мислення:

- Розв'язання логічних задач.
- Розгадування ребусів і головоломок.
- Гра в шахи.
- Збирання кубика-рубика.
- Написання текстів.

Мислити логічно – означає мислити точно і послідовно, не допускати протиріч в своїх міркуваннях, вміти викривати логічні помилки. Розвивати логічність можна за допомогою наведених вище способів, які перевірені часом.

Сьогодні, логічна грамотність – необхідна риса освіченості. А закони логіки – потужне знаряддя пізнання дійсності, яке потрібне кожному соціологу.

Список використаних джерел

1. <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/logika/25244/>
2. Шепяк О. М. Логіка. – Київ: Фенікс, 2015. – 210с.
3. https://pidru4niki.com/15060913/logika/zakon_totozhnosti
4. https://arm.naiu.kiev.ua/books/logika/lections/lection4_32.html
5. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD_%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%97_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B8
6. Історія соціологічної думки : навч. енциклопед. слов.-довід. / за наук. ред. В. М. Піча ; Соціол. асоц. України, Львів. обл. від-ня САУ. — Львів : Новий Світ-2000 : Піча С. В., 2016. — 686 с. — (Вища освіта в Україні). — Бібліогр. в кінці ст. — Імен. покажч.: с. 666—676. — ISBN 978-966-418-286-4 (Новий Світ-2000). — ISBN 978-966-97585-0-7
7. Конверський А. Є. Логіка (традиційна та сучасна): Підручник для студентів вищих навчальних закладів. / А. Є. Конверський. – Київ: Центр учбової літератури, 2008. – 536 с. – (2).

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

*Христинець Н.А.,
старший викладач кафедри комп'ютерної інженерії та кібербезпеки
Луцького національного технічного університету*

ПОРИСТИСТЬ ГРАДІЄНТНИХ ФІЛЬТРУВАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ НА ОСНОВІ ПОРОШКІВ НЕРЖАВІЮЧОЇ СТАЛІ ТА САПОНІТУ

Пористість матеріалів, а особливо висока пористість, як правило, має негативні наслідки у готових виробках, архітектурних конструкціях, деталях машин та механізмів тощо. Проте, у досить широкій області фільтрувальних матеріалів пористість є однією із головних характеристик. Досягнення високої або градієнтної пористості дозволяє говорити про унікальні характеристики фільтрувального матеріалу.

З відновлених і модифікованих розчином полі етиленгліколю порошоків нержавіючої сталі AISI430 гранулометричного складу $(-0,04..+0,031)$ та природного глинистого матеріалу сапоніту фракцій $(-0,063..+0,2)$ виготовляються пористі проникні фільтри для доочистки стічних технічних вод [1].

Досліджено, що модифікація вибраних матеріалів порутворювачами сприяє кращому подальшому формуванню готових зразків. Методом вібросегрегації сформовано градієнтний порошоківий матеріал. Дослідження його властивостей виконували за допомогою мікроскопічного аналізу програмного комплексу Smart-Eye пакету Microoptik.

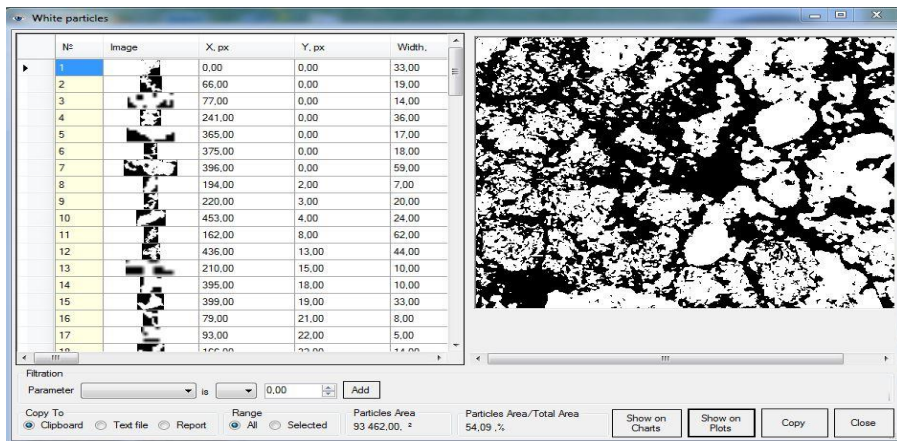

Рис. 1 – Фрагмент обчислення величини та кількості пор у заданному експериментальному зразку мікроскопією Smart-Eye

Зокрема, готували шліфи зразків з наступним травленням і аналізом мікроскопією (рис. 1). Проведений аналіз зразків по висоті і по ширині нижнього, середнього та верхнього шару зображення дає підставу стверджувати, що у градієнтній структурі матеріалу значення пористості по висоті змінна і сягає 13-19%, а по горизонталі для кожного з шарів практично однакова з похибкою 2-3%. Величина пор по висоті зберігає градієнт $[7..16]$ мкм.

Встановлено, що пористість зразків відкрита, проникна, капілярна канална [2]. Апробація виготовлених матеріалів показала, що дані фільтри володіють покращеними характеристиками – вміст механічних домішок у очищеній воді склав 15 мг/л (при вмісті домішок у стічній воді 48 мг/л для фільтрів, що використовують на підприємстві).

Література:

1. Хрестинець Н.А. Етапи формування градієнтних матеріалів з порошоків сапоніту та шламу нержавіючої сталі методом вібросегрегації. / Рудь В.Д., Хрестинець Н.А. Реологічні моделі деформування структурно-неоднорідних матеріалів: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, Луцьк – Світязь, 30 травня – 3 червня 2016 року // Наукові нотатки: зб. наук. праць. – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2016. – Вип. 54. – С. 262-268.

2. Пилинєвич Л.П. Пористые порошоківые материалы с анизотропной структурой для фильтрации жидкостей и газов / Л.П. Пилинєвич [и др.]; под ред. П.А.Витязя. – Минск.: Тонлик, 2005. – 252с.

ТОЧКОВІ ДЕФЕКТИ В МОЛЕКУЛЯРНИХ КРИСТАЛАХ ФОТОРЕАКТИВНИХ РЕЧОВИН

Створення елементів електроніки та оптоелектроніки на основі органічних речовин є актуальним з огляду на більшу технологічність їх виробництва в порівнянні з традиційними елементами. Однією з властивостей органічних речовин, яка може бути використана в елементах оптоелектроніки є їхня ефективна люмінесценція. Серед органічних речовин, що виявляють сильну люмінесценцію є сполуки, молекули яких мають у своєму складі в безпосередній близькості групи, що є донорами та акцепторами протона. При поглинанні світла має місце перерозподіл електронної густини в такій молекулі, який викликає перенесення протона від групи, що є донором, до групи, що є акцептором. Таке перенесення протона має назву внутрішньомолекулярне фотоперенесення протона, а сполуки є фотореактивними, тобто змінюють свою структуру при поглинанні світла [1].

Органічні речовини найчастіше утворюють молекулярні кристали, в яких міжмолекулярна взаємодія є набагато слабшою ніж внутрішньомолекулярна та обумовлена ван-дер-Ваальсовими силами. Такі кристали мають низьку температуру плавлення та малу твердість, а плавлення та сублімація протікають зазвичай без розпаду молекул. Найбільш поширеними точковими дефектами в молекулярних кристалах є вакансії (відсутність молекули в решітці) та неправильна орієнтація молекули. Якщо форма молекули та кристалічна упаковка є такими, що енергія молекул, які є орієнтованими в кристалічній решітці різним чином, відрізняється мало, то можливо виникнення статичного або навіть динамічного розупорядкування кристалічної структури. Якщо кристал складається з молекул, у яких можливе внутрішнє обертання фрагментів, то також можуть виникати дефекти та розупорядкування, пов'язані з орієнтацією таких фрагментів [2].

Були проведені розрахунки енергії різних конформацій ізольованих молекул фотореактивних сполук з внутрішньомолекулярним фотоперенесенням протона: 2-(2'-гідроксифеніл)бензоксазолу (НВО) та 2-(2'-гідроксифеніл)бензотіазолу (НВТ) (рис. 1), їх молекулярних кластерів, які відповідають розташуванню молекул у кристалічній решітці, а також періодичних структур, що містять дефекти. Кластер складався з однієї молекули з решітки та найближчих сусідніх, комірка періодичної структури містила дві елементарні комірки кристалічної решітки [3–5]. Вважалося, що центральна молекула в кластері та одна з молекул у періодичній структурі може відповідати ідеальному розташуванню або утворювати дефект. Дефект був обумовлений іншою орієнтацією цілої молекули або її фрагментів. Параметри елементарної комірки вважались рівними експериментальним значенням, опублікованим у [6,7].

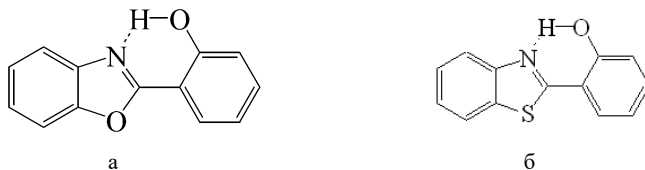

Рис. 1. Структурні формули фотореактивних сполук:

а – 2-(2'-гідроксифеніл)бензоксазол (НВО);

б – 2-(2'-гідроксифеніл)бензотіазол (НВТ)

Молекули цих речовин містять фенольний та бензоксазольний (або бензотіазольний) фрагменти, які утворюють водневий зв'язок $\text{OH}\dots\text{N}$, але можуть обертатися відносно одне одного, при цьому існує деякий потенціальний бар'єр для такого обертання. Крім того, в таких структурах можливо й обертання зв'язку OH з утворенням структури без водневого зв'язку.

Розрахунки демонструють, що в кристалі речовини НВО дефектом з найменшою енергією і, відповідно, з найбільшою рівноважною концентрацією є інша орієнтація цілої молекули. В цьому випадку розрахована найбільша зміна енергії складає 0,02 eV для кластера, що передбачає рівноважне співвідношення кількості структур приблизно 1:2 при кімнатній температурі. У випадку переорієнтації фрагментів зміна енергії є зіставною з різницею енергій відповідних ізольованих молекул та передбачає малу рівноважну концентрацію таких дефектів. Для кристала речовини НВТ дефектом з найменшою енергією є утворення структури без водневого зв'язку, що також передбачає малу рівноважну концентрацію таких дефектів.

Література:

1. Hsieh, C.-C. Organic Dyes with Excited-State Transformations (Electron, Charge, and Proton Transfers) / C.-C. Hsieh, M.-L. Ho, P.-T. Chou // *Advanced Fluorescence Reporters in Chemistry and Biology I: Fundamentals and Molecular Design* / Ed. by A.P. Demchenko. – Springer Ser. Fluoresc. – 2010. – Vol. 8. – P. 225 – 266.
2. Zhizhin, G.N. Optical Spectra and Lattice Dynamics of Molecular Crystals / G.N. Zhizhin, E. Mukhtarov – Elsevier: Amsterdam, the Netherlands, 1995 – 446 p.
3. Syetov, Y. Theoretical modeling of defects in the molecular crystal of 2-(2'-hydroxyphenyl)benzothiazole / Y. Syetov // *Journal of Physics and Electronics*. – 2020. – Vol. 28(1). – P. 43 – 48.
4. Syetov, Y. Lattice vibrations and disorder in crystalline benzoxazoles undergoing excited state intramolecular proton transfer: DFTB modeling / Y. Syetov // *Journal of Physics and Electronics*. – 2018. – Vol. 26(1). – P. 57 – 62.
5. Syetov, Y. Lattice vibrations of the molecular crystal of photoreactive substance with defects / Y. Syetov // *Journal of Physics and Electronics*. – 2019. – Vol. 27(2). – P. 77 – 80.
6. Tong, Y. - P. 2-(2-Hydroxyphenyl)-1,3-benzoxazole / Y. - P. Tong // *Acta Cryst. E*. – 2005. – Vol. 61. – P. o3076 – o3078.
7. Jia, A.-Q. Syntheses, characterization, and ethylene polymerization of titanium and zirconium complexes with [N, O] ligands / A.-Q. Jia and G.-X. Jin // *Dalton Trans.* – 2009. – P. 8838 – 8845. CCDC 727487: Experimental Crystal Structure Determination. – 2010. – DOI: 10.5517/ccsf0bj.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Яковенко А.С.,

Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОСТІ, ЕМОТИВНОСТІ ТА ЕКСПРЕСИВНОСТІ В АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМАХ

Емоції – це одна з найбільш складно організованих психофізіологічних систем людини. Людські емоції завжди були предметом наукових досліджень. Цілий ряд наук займається вивченням цього психологічного феномену: психологія (зокрема психологія емоцій), фізіологія, соціологія, антропологія, філософія, культурологія, лінгвістика. Незважаючи на це, визначення об'єкта дослідження залишається складним, багатограним та неоднозначним питанням.

Позитивні емоції – це такі емоції, які виникають внаслідок корисного впливу – спонукають суб'єкт до їх досягнення та збереження.

Позитивний емоційний компонент значення часто виражається за допомогою морфем. До емотивних суфіксів англійської мови слід віднести «-y», «-ing», «-let», «-ster», «-kin», «-ette», «-ard». Якщо емотивно нейтральна коренева морфема поєднується з емотивним афіксом, лексична одиниця набуває емоційного забарвлення: «*daddy*», «*kiddy*», «*girlie*», «*mommy*». У деяких випадках той самий суфікс реалізує у різних дериватах полярну емотивність: «*dafty*», «*softy*» та «*daddy*», «*birdy*».

Серед позитивних емоцій можна виділити такі:

1. Оцінка–зацікавлення: «*But aren't their parties marvellous?*».
2. Здивування–радість: «*Guess who I met last night – Susan Smiles!*».
3. Задоволення–оцінка–переконання: «*Ruin? What do you mean? I married a beautiful woman. Highly educated, lots of culture, all kinds of charm, wonderful company, a wife who'll be a credit to me.*».

Значну роль у вираженні позитивних емоцій в англомовних фільмах відіграє сленг.

Сленг – доволі поширене явище, він є засобом спілкування у найрізноманітніших прошарках населення і сягає своїм корінням у сиву давнину.

Людина: «*adonis*», «*badass*», «*boss*», «*Chester Molester*», «*DILF*», «*frat fag*», «*hoss*».

Краса, красивий: «*bodacious*», «*bomb*», «*bomb diggity*», «*crescent fresh*», «*cherry*», «*swass*».

Засоби вираження емоційного стану:

Подив: «*Bonk!*», «*Chyaa*», «*Eesh!*», «*Flip mode!*», «*Oh my goshness!*», «*Shnikies*».

Згода: «*Bet!*», «*Dude!*», «*Shoots for real!*», «*Ah ... ja!*».

Схвалення: «*dig that!*», «*cool!*», «*score!*», «*damn right!*».

Вираження радості: «*wooty-woo!*».

Способи привертання уваги: «*Yo! hey!*».

Також існує дуже незвичний спосіб вираження позитивних емоцій – взяти слово з негативним підтекстом та вжити його в протилежному значенні: «*stupid*» – «гарний», образливе «*nigga*» у спілкуванні між своїми набуває значення «товариш, брат, свій». «*Fat*» – правда, його навіть пишуть як «*phat*» – «крутий» («*You be phat!*»). «*Dope*» («наркотик») теж набуває значення «відмінний», а «*death*» («смерть») у написанні й вимові «*def*» означає те ж саме, що й «*cool*».

«*I am happy to go dating with my stinking awesome boyfriend tonight.*»

Тут можна побачити подібну ситуацію. Дівчина вживає прикметник «*stinking*», який має негативну оцінку та доповнює його прикметником «*awesome*» з позитивною оцінкою. Таким чином, позитивна оцінка останнього посилюється першим.

Також треба зауважити, що відхилення у бік більшої емоційності реалізується за рахунок збільшення гучності, прискорення темпу, підвищеного чи високого термінального тону в поєднанні з низькими показниками інших компонентів інтонації.

«*Freddy, isn't this beautiful? I can't believe, this is really happening! He's sacrificing his vacation and sharing his villa. This is incredible!*».

У цій ситуації жінка нестримано виражає свою радість з приводу отриманої пропозиції і водночас захоплюється людиною, яка здатна на такий вчинок. Зростання емоційної напруги реалізується за рахунок збільшення гучності й темпу, що дозволило інформантам визначити градацію позитивних почуттів від щирого здивування («*Freddy, isn't this beautiful?*») до захоплення («*This is incredible!*»).

Градація приємних почуттів, зазвичай, передається низкою прикметників: «*beautiful*», «*gorgeous*», «*happier man*», «*the happiest program director in the world*», які є маркерами зростання емоційної напруги.

Зараз треба зосередити свою увагу на таких одиницях негативного спектру як гнів, роздратування, зневага, незадоволення, смуток, страх, пригнічений стан. Всі разом вони утворюють певну систему емоційної емотивності.

Структурно–семантична особливість різних частин мови проявляється у кількох напрямках – словотвірної, змістової та компонентної структури. Для кожної одиниці полюса встановлюються також типові маркери «якості емоційних станів»:

– «смуток» – «*sorrow*», «*pain*», «*grief*», «*suffering*», «*distress*», «*sadness*» (компонент «*sadness*» одночасно є типовим і для ділянки «пригніченого стану»);

– «гнів» – «*anger*», «*irritation*», «*annoyance*»;

– «зневага» – «*contempt*», «*dislike*», «*disgust*», «*hatred*»;

– «страх» – «*fear*», «*fright*», «*terror*», «*anxiety*».

Отже, будь-яка з наведених емотивних одиниць має синоніми, які можуть вживатися в певній мовленнєвій ситуації, виражаючи більш або менш емотивне забарвлення. Наприклад, почуття незадоволення може виражатись такими словами синонімами: «*displeasure*», «*dissatisfaction*», «*discontentment*», «*disgruntlement*», «*disfavour*», «*disapproval*», «*disapprobation*», «*distaste*», «*irritation*», «*wrath*», «*chargin*», «*offence*», «*exasperation*», «*perturbation*», «*disgust*».

Залежно від ситуації дані лексичні невдоволення одиниці можуть позначати різні відтінки цього почуття від легкого невдоволення до повного незадоволення, не виражаючи при цьому емоцій, а спрямовуючи свідомість комунікантів до емоційної сфери. Слова експресивно-синонімічного ряду можуть виражати таке значення, в якому основною виступає конотативна чи емоційно оцінна ознака.

Слова з таким значенням виникли як додаткові експресивно-емоційні найменування уже наявних у мові номінацій з денотативним значенням. Наприклад, наведені слова у відповідному контексті можуть замінятися іншими, яким властиве експресивно-синонімічне значення:

- «horse» – «tare»;
- «girl» – «bint», «baby»;
- «cookie» «food» – «fress», «tuck», «sap»;
- «money» – «jack», «fish», «clam», «clods».

Денотативне значення у кожній парі англійських слів наведених синонімів одне й те саме, а емотивна конотація різна, звідси й ефект від цих слів, тобто реакція на них різна. Вибір слова-синоніма в кожній даній ситуації залежить від багатьох чинників, але головний із них емоційний. Слова з таким значенням існують у мові самостійно і зафіксовані у словниках, проте сприймаються у свідомості носіїв мови за асоціацією з їх номінативними синонімами. Так, англійське слово «chat» означає не просто «говорити», а «говорити багато, швидко про щось незначне».

Проблема емоційності на морфологічному рівні розглядалась у роботах вчених О. Есперсена, Г. Морченда, І. Арнольда та інші. На сучасному етапі можна стверджувати, що фонемі несуть головним чином інформацію сенсорно-емотивного характеру. Наприклад, звукосполучення «sl» передає неприємні асоціації: «slime», «slither», «slug», «sloppy» і т.ін. Негативні почуття викликає також звукосполучення «kr»: «crash», «crack», «crunch» та ін.

Розглядаючи проблему емоційності, зумовленої словотворчими засобами, О. Есперсен зазначає, що суфікс «-ish» сприяє виникненню негативної оцінки, яка підсилюється, якщо цей суфікс приєднати до іменної основи: «childish», «oldish», «goatish», «dullish», «old ladyish», а також до основ власних імен: «Leonardoish», «Dickensish», «Twainish».

«The whole thing's just a bit Leonardoish old man, you'll have to live that down».

Найважливішими іменними суфіксами негативної оцінки є «-ard», «-eer», «-ster», «-aster» та напівсуфікс «-monger»: «drunkard», «coward», «hipster», «profiteer», «black marketeer», «scare-monger», «war-monger». У сучасному підлітковому слензі використання суфікса «-o» відображає зневажливе ставлення до людини: «kiddo», «oldo».

Аналізуючи такі паремії, з певністю можна стверджувати, що частина слів у їхньому складі вживається в прямому значенні, а частина (часто це реальні чи потенціальні фразеологізми) семантично переосмислюються. З точки зору синтаксичної побудови, багато з них є безособовими, інфінітивними та загально-особовими реченнями. Вони легко приставляються звичайному реченню з таким самим значенням.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Дмитрієнко О.С.

*студентка фізико-технічного інституту
Національного технічного університету України
«КПІ ім. Ігоря Сікорського»*

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ФІЗИЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У ПРАЦЯХ ЗАСНОВНИКІВ КВАНТОВО-МЕХАНІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Актуальність дослідження: в контексті останніх досягнень сучасної науки (відкриття бозону Хігса, гравітаційних хвиль тощо) необхідно зауважити, що наукові теорії постійно розвиваються, а це призводить до перегляду існуючої картини світу. На початку ХХ століття стрімкий розвиток квантової фізики привів до різкої зміни наукових поглядів на будову світу.

Метою дослідження є визначення змісту поняття фізичної реальності у розвитку квантової фізики.

Обговорення проблеми співвідношення фундаментальних понять науки з досліджуваною реальністю призвело до виявлення важливих характеристик наукової картини світу, тобто світоглядних структур, що лежать у фундаментальній культурі визначеної історичної епохи. Так, М. Планк наполягав на тому, що ідеалом природознавства є побудова об'єктивної картини світу, і порушив питання: чим є те, що ми називаємо фізичною картиною світу насправді? [1]

З погляду Планка, для природничо-наукового дослідження характерне прагнення знайти постійну картину світу, що не залежить від зміни часу. І в цьому змісті вже сучасна картина світу все ж таки містить у собі деякі риси, які не знищить жодна революція: ні в природі, ні у світі людської думки. Цей постійний елемент, що не залежить від мислездатної індивідуальності, і складає те, що ми називаємо реальністю [2]. М. Планк також підкреслював, що зміна і розвиток наукової картини світу не знищує постійних елементів, а зберігає їх, додаючи нові елементи.

Таким чином, здійснюється наступність у розвитку наукової картини світу й глибше зображення світу в науковому пізнанні. Онтологізація картини світу, згідно Планку, має важливе значення в процесі наукової творчості. Він відзначав, що видатні дослідники (Коперник, Кеплер, Ньютон, Гюйгенс, Фарадей) зробили свої відкриття тільки завдяки тому, що опорою всієї їхньої діяльності була непорушна впевненість у реальності їхньої картини світу, але не всі елементи можуть бути порівнянні з об'єктивною реальністю.

Термін «фізична реальність», уведений Айнштайном у методологію фізики для позначення основи фізичного пізнання, мав кілька значень. У першому значенні поняття використовувалося для характеристики об'єктивного світу, що існує поза і незалежно від людської свідомості. «Віра в існування зовнішнього світу, — відзначав Айнштайн, — незалежного від рецепторного суб'єкта, лежить в основі всього природознавства» [3, 1]. Однак те, як ми сприймаємо досліджуваний світ, якою нам бачиться структура цього світу, залежить від рівня розвитку пізнання і практики, від системи концептуальних засобів, застосовуваних при описі світу. Айнштайн підійшов до другого аспекту розгляду фізичної реальності [1]. У цьому значенні термін використовується для розгляду теоретизованого світу як сукупності теоретичних об'єктів, що репрезентують властивості реального світу в рамках даної фізичної теорії. У цьому плані «фізична реальність» задається за допомогою мови науки, що допомагає фізику осягати сутність досліджуваних об'єктів. Проте реальність може бути описана за допомогою різних мовних засобів.

Айнштайн враховував цю обставину і фіксував розходження в описі реальності на емпіричному і теоретичному рівнях наукового пізнання. Відповідно до цього він відзначав розходження в баченні фізичного світу на різних рівнях його пізнання. Айнштайн говорить про різні картини фізичного світу — картину світу фізика-експериментатора і картину світу фізика-теоретика. Зіставляючи їх, вчений надає перевагу картині світу фізика-теоретика на підставі того, що «завдяки використанню математики вона задовольняє вищим вимогам у плані строгості й точності вираження взаємозалежностей та розкриває закономірності фізичного світу». Айнштайн говорить про картину світу як «про мінімум первинних понять і співвідношень фізики, що забезпечують її єдність». Він підкреслював, що будь-яка картина світу спрощує і схематизує дійсність. Проте вона виявляє і деякі істотні сторони дійсності, що дозволяє до визначеного моменту (поки дослідник не знайде нові, раніше невідомі аспекти реальності) ототожнювати картину світу із самим світом.

Ідеї про роль фізичної картини, що схематизує світ відзначалися багатьма творцями сучасної фізики (Н. Бором, М. Борном, В. Гейзенбергом). Вони розглядали розвиток фізичної картини світу як результат виявлення в процесі пізнання нових властивостей і аспектів природи, не врахованих у попередній фізичній картині світу. У цьому випадку виявлялася недостатність і схематичність попередній уявленню про природу, і вони перебудовувалися в нову фізичну картину світу. Відкриття Планка, яке говорило про те, що усі фізичні процеси характеризуються не властивими механічній картині природи рисами квантованості, розкрило той факт, що закони класичної фізики є ідеалізаціями, які застосовні до опису явищ лише тоді, що коли величини, розмірності, дії, що беруть участь у явищах, досить великі, щоб можна було знехтувати величиною кванта. Тоді як у явищах звичайного масштабу ця умова виконується з великим запасом; в атомних процесах ми зустрічаємось із закономірностями нового типу. Саме ця обставина обумовлює відмовлення від механічної картини світу.

М. Борн, узагальнюючи досвід історичного розвитку фізики, відзначав, що кожна фізична картина світу має свої межі, але поки мислення не наштовхується на перешкоди зовнішнього світу, ці межі

непомітні. Вони виявляються розвитком фізики, відкриттям нових фактів, що визначають дію нових законів природи. Відкриття таких меж попередньої картини світу веде до розширення і поглиблення знань та відкриває нові шляхи вивчення природи.

Класики сучасного природознавства показали, що для створення кожної нової картини світу, як правило, потрібна розробка визначеного категоріального апарата, що виступає базою для створення наукової картини світу. Так, Н. Бор, А. Айнштайн, М. Борн підкреслювали, що механічна картина світу базувалася на поняттях неподільної корпускули, абсолютного простору і часу, лапласівській причинності; фізична реальність після Максвелла представлялася у вигляді безперервних полів, що не піддаються механічному поясненню. [5]. Подальший розвиток фізики, як відзначав Н. Бор, призвів до змін класичної картини.

Загальна теорія відносності створила нові поняття, розширила з їх допомогою наш світогляд і додала нашій картині світу таку єдність, яку раніше не можна було й уявити, тобто привела до нової картини світу, змінивши ньютонівську її побудову. Революції у фізиці завжди були зв'язані з перебудовою картини світу. Відзначаючи, що створення механіки було революцією в науці, багато вчених оцінювали ньютонівську концепцію природи як першу наукову картину світу.

Революція, у ході якої здійснювався перехід від класичної до сучасної фізики, також була зв'язана з корінною перебудовою картини природи. Творці квантово-релятивістської фізики багато уваги приділяли аналізу передумов, які забезпечили перебудову. Вони виділяли важливу обставину: перехід до нового бачення фізичного світу вимагав зміни глибинних орієнтацій фізичного дослідження.[4,6] У працях А. Айнштайна, М. Борна, В. Гейзенберга й Н. Бора чітко виражене розуміння залежності представлень про фізичний світ від положення суб'єкта, що пізнає, у Всесвіті та від специфіки його пізнавальних засобів, завдяки яким він виділяє в природі об'єкти та зв'язки.

У роботах творців сучасної фізики чітко виражена точка зору, що зміни означали лише «катастрофу» картини світу і виникнення іншої, що представляє глибше розуміння природи «реальності».

Оцінюючи з цих позицій стан сучасної фізики видатні науковці вказують, що він являє собою лише одну зі ступенів еволюції нашої картини природи й варто очікувати, що ця еволюція не зупиниться ніколи.

Висновки

Однією з найважливіших частин природничо-наукової картини світу є фізична картина світу, яка має складну структуру, що базується на фізичних принципах, філософських ідеях, найбільш загальних фізичних теоріях. Розвиток цих теорій зумовлює зміну поглядів на чинну фізичну картину світу. Це все можна спостерігати на процесі переходу людства від механічної картини світу до квантово-польової картини світу, де в основі всього лежить поняття кванта (дискретності). Проте істина завжди відносна. На кожному етапі розвитку науки будь-яке знання є неповним і неточним, а лише наближено тим, що зображає дійсність. В кожній науковій істині є елемент не тільки відносного, але й абсолютного знання, який не може бути відкинутий наступним розвитком науки. В процесі пізнання ми переходимо від неповного і неточного знання до більш точного, а це означає, що ми в змозі пізнавати світ все більш глибоко.

Література

1. Степин В.С., Кузнецова Л.Ф. Научная картина мира в культуре техногенной цивилизации. – М.: ЦОП ИФРАН, 1994.
2. Планк М. Единство физической картины мира. М., 1966.
3. Бібліотека сервера кафедри філософії та методології науки Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка; Степин В.С. Теоретическое знание
4. Тулмин С. Концептуальные революции в науке Структура развития науки. Из Бостонских исследований по философии науки. М., 1978. С. 170-190.
5. Вайцеккер К.Ф. Физика и философия. // Вопросы философии. – 1993. №1.
6. Горелов А.А. Концепции современного естествознания. – М.: Центр, 2001. – 208 с

Легеца О.С.
аспірантка кафедри філософії
Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара

ФЕНОМЕН МІФУ У ТВОРЧОСТІ ДЖ. ФРЕЗЕРА

Категорія міфу завжди займала визначне місце в історії людства, оскільки ще з давніх-давен міфи допомагали людям віднайти гармонію зі світом і зрозуміти принципи його функціонування. Не зважаючи на те, що загалом міф розглядають як категорію, що мала величезне значення у минулому, але на сьогоднішній день уже не є актуальною, це не так. Людина і досі великою мірою живе у міфологічному середовищі і міфи, хоча і у видозміненій формі, досі мають значний вплив на людське життя. Оскільки навіть із плином часу категорія міфу не втрачає своєї важливості для людини, важливо приділити увагу дослідженню цього феномену мислителями, адже кожен представник міфологічного дискурсу пропонує своє власне бачення даного феномену, що був і залишається частиною людського життя.

У даній роботі пропонується до розгляду ритуалістична теорія Дж. Фрезера, яка включає у себе соціальний аспект, вказуючи на потребу у міфі, як способі осмислення людських вчинків. Дослідники творчості Дж. Фрезера одразу ж зазначають, що у своїх роботах мислитель встановлює нерозривний зв'язок між міфом і ритуалом [2, с. 73], а також роблять акцент на тому, що у своїх роботах Дж. Фрезер вважав міф етапом розвитку людського мислення [1, с. 71]. Як свідчить із назви теорії, Дж. Фрезер на перший план виводить поняття не міфу, а ритуалу, що передує міфу і є абсолютно сакральним. У концепції мислителя міф стає допоміжним елементом, за допомогою якого розкривається сутність ритуалу. Однією із тез, яку представляє у своїх роботах Дж. Фрезер, є твердження, що міф – це «книга» [тут і далі – переклад мій] [3, с. 535а], певний текст, що супроводжує ритуал, а відтак – пояснює його людині.

Також, виходячи із вищевказаного, можна зазначити, що міф та ритуал не просто взаємопов'язані – міф не може існувати без ритуалу. Інакше кажучи, спочатку з'являється ритуал, а міф складається вже на основі даного ритуалу і має собі за мету його роз'яснення. Тобто якщо порівнювати теорію Дж. Фрезера зі стандартним функціоналістським баченням категорії міфу, він тут пояснює не природні або соціальні явища, а сакральне дійство – ритуал. До того ж, міф вибудовується таким чином, аби його зрозуміла архаїчна людина, для якої, власне, він і був створений. Символи і образи, які використовуються у міфі є цілком зрозумілими для архаїчної людини і здатні найбільш повно описати обряд. У якості прикладу Дж. Фрезер приводить низку міфів і пояснює їхню кореляцію із ритуалами. Одним із таких прикладів є опис ритуалу, що був присвячений фігурі божества Вірібія. Так, Дж. Фрезер відзначає, що «міф про те, що його вбили коні, ймовірно, був винайдений, щоб пояснити певні особливості його культури, як-от заборона заводити коней до священного гаю» [3, с. 421b]. Саме через те, що ритуал, як такий, є явищем сакральним, його можна пояснити лише такою ж сакральною мовою, у ролі якої тут виступає міф.

Ще одне підтвердження другорядності міфу по відношенню до ритуалу можна побачити у твердженні мислителя: «міф змінюється, у той час, як звичай лишається незмінним» [3, с. 421b]. Подібне висловлювання має під собою цілком логічне підґрунтя адже дійсно, багато народів відтворюють одні й ті самі обрядові дії, але міфологічні персонажі та пов'язані із ними сюжети у багатьох народах різняться у деталях. Так, наприклад, міфологічні персонажі, боги та герої мають різні імена, а також знають змін певні деталі у кожному окремому міфі, оскільки цього вимагає культура, у якій даний міф був створений. Теорія Дж. Фрезера не применшує значущості міфу для людини, не зважаючи на те, що тепер він розглядається у зв'язку із ритуалом, а не як цілком самодостатнє явище, оскільки його значення для людей все ще величезне.

Також важливо зазначити, що міф – це єдиний можливий спосіб передачі ритуалу. Як зазначає сам мислитель, «поет... передав нам міф, тому що не міг передати ритуал, це було б святотатством» [3, с. 351a]. Крім того можна зазначити, що міф виступає у ролі провідника між ритуалами, які визначають особливості культурного середовища, і людиною. Тобто міф тут фактично розглядається у зв'язку із ритуалом, а не як цілком самодостатнє явище, оскільки його значення для людей все ще величезне.

Отже, у концепції Дж. Фрезера можна побачити, що міф відіграв визначну роль у житті людини, адже він привносив їй основні принципи існування у світі, роз'яснюючи ритуали. Хоча ритуал передував

міфів, а міф мав за мету пояснення ритуалу, він все одно не втрачає своєї значущості. Фактично, за допомогою міфів сучасні дослідники можуть мати уявлення про ритуальні дії, а отже – про те, на яких саме принципах базувалося людське існування в архаїчній культурі. Зважаючи на все вищесказане, роль міфу за концепцією Дж. Фрезера видається визначною, оскільки сам базис принципів існування людини лишається незмінним, а міф допомагає його розтлумачити.

Література:

1. Судин, Д. Ю. Соціологічні теорії міфу: основні концепції та їхні представники. Вісник Львівського університету. 2010. № 4 С. 69–76
2. Фрис І. Міфологічні концепції ХХ ст.: огляд проблеми. Міфологія і фольклор. 2011. №3–4. С. 70–76.
3. Frazer, J. The Golden Bough: a Study of Magic and Religion [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.templeofearth.com/books/goldenbough.pdf>.

*Новокишонова Наталія Олександрівна,
аспірантка кафедри філології та перекладу
Дніпровського національного університету
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна*

БІНАРНА ОПОЗИЦІЯ «ЧОЛОВІК / ЖІНКА» У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Відносини між чоловіком і жінкою пронизують все наше життя наскрізь від початку до кінця. Багато давніх релігійних систем навіть описували створення світу як результат романтичних відносин чоловічого та жіночого першопочатків. Відповідно до цього світовідчуття, навіть був вироблена мова символів і асоціацій, які ділилися на дві групи: чоловічу і жіночу. Безперечно, на протязі багатьох століть змінювалися епохи матриархату і патріархату і, відповідно, змінювалося сприйняття суспільством бінарної опозиції «чоловік / жінка». Протягом останніх десятиліть дослідники гендеру провели фундаментальну наукову роботу, розкриваючи соціальний характер гендерного порядку, виступаючи проти панівних ідеологій, спростовуючи андроцентристську думку про вроджену підпорядкованість жінок, їх біологічної нездатності брати активну участь в політичній сфері, в системі державного управління. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]** У положенні жінок, в тому числі і українських, відбулися істотні зміни, хоча розумні й енергійні жінки як і раніше не затребувані у владних структурах.

Демократичні реформи в суспільствах третього тисячоліття створили умови для розвитку незалежного жіночого руху і активного захисту жінками своїх економічних і політичних прав, проте саме суспільство опинилося перед загрозою різкого погіршення становища жінок, зростання жіночого безробіття, фемінізації бідності, краху системи соціального захисту, витіснення жінок в неформальний сектор і зростання обсягів домашньої праці. Нові можливості, пов'язані з лібералізацією економіки, були успішно використані лише деякими жінками, в той час як положення більшості значно погіршилося. Чи випадково те, що перехід до ринку зажадав «патріархатного відкату» у всіх сферах суспільства, незважаючи на зростаюче протидію жіночого руху? [3, с.13] Звісно ні, але політичні й ідеологічні процеси не тільки по-різному впливають на соціальний і економічний статус жінок і чоловіків, їх доступ до влади і можливості реалізації громадянських прав, а й нерозривно пов'язані з трансформацією гендерних ролей та гендерних ідентичностей, а також способів їх відтворення у суспільстві. Участь жінок і чоловіків у політиці, жіноче і чоловіче політичне лідерство розглядалися на багатьох наукових конференціях, відображалися у наукових статтях. Цією проблематикою займалися закордонні дослідники К. Делфі, Дж. Батлер, Г. Маркузе, П. Дейчер, М. Вебер та ін. Дослідженням жіночого лідерства в Україні присвятили свої праці науковці Т. Власова, І. Грабовська, Т. Талько, Н. Грицяк, Л. Лисенко Л. Трофименко. Переконалива аргументація вищеназваних та інших дослідників показала несправедливість виключення жінок зі сфери тієї діяльності, яка є ключовою для сучасного суспільства і яка нібито дарована чоловікам від природи, – сфери державного управління та політики.

Хоча гендерні дослідження в багатьох країнах науково обґрунтували можливості нового підходу для аналізу політичних трансформацій, систем домінування владного дискурсу, очевидно, що поки ще рано говорити про чоловічу та жіночу рівноправність у суспільстві і тим більш у політиці. «...Економічна спроможність та соціальна значимість діяльності особистості реально забезпечують їй вище місце в суспільній ієрархії будь якої країни та рольову значимість у власній сім'ї не залежно від статі...» [2, 474] Одже тема реалізації жінок в професіях, які історично вважалися виключно чоловічими, все частіше піднімається в масовій культурі. Засоби масової інформації транслиують образ жінки, для якої самореалізація не обмежується виключно відносинами з протилежною статтю і вихованням дітей – навпаки, її життя наповнене можливостями розвитку себе як особистості в будь-якому віці і в будь-яких сферах, в тому числі і «на території чоловіків». Необхідно акцентувати увагу на реальних жінках, що стоять, або стояли певний час на чолі держав, які надихають своїми діями і прикладом самореалізації в сучасному світі. Президенти: Словачка – Зузана Чапутова, Хорватія – Колінда Грабар-Кітарович, «літowska Залізна леді» – Дала Грибаускайте, Грузія – Саломе Зурабішвілі, Греція – Катерина Сакелларопулу, прем'єр-міністри: «залізна леді» Маргарет Тетчер, Індіра Ганді (Індія), Шейх Хасіна Вазед (Бангладеш) – одна з найяскравіших жінок-політиків в світі, Джасінда Арлерн (Нова Зеландія), Юлія Тимошенко (Україна), Беата Шидло (Польща) та інші. Бундесканцлерін Німеччини Ангела Меркель, яку німці називають «Mutti» (матуся) або «Machtfrau» (владна жінка) займає свою посаду вже четвертий термін.

Треба також звернути увагу на те, що за останні роки змінилося жіноче лідерство не лише в політиці, а й в релігії багатьох країн. Вперше в історії Швеції жінки-священники обженуть чоловіків-священиків за чисельністю – 50,1 відсоток священнослужителів, - жінки. Незважаючи на це, жінкам все одно будуть платити менше, ніж чоловікам. На даний момент розрив у заробітній платі становить 2,2 тисячі крон (близько 215 євро) на користь священників чоловічої статі. А в жовтні 2013 вперше в історії Шведської церкви її главою було обрано єпископом міста Лунд жінку Ант'є Якелен.[4] Папа Римський Франциск вперше призначив жінку до Синоду єпископів. Француженка Наталі Бекварт стала однією із заступників секретаря архієрейського Синоду. Така диспропорція бінарної опозиції «чоловік / жінка» пояснюється навіюванням соціумом статевих стереотипів, активізацією розповсюдженням недостовірної інформації щодо гендерної рівності, що призводить до заперечення принципів рівноправності чоловіків і жінок та гендерної політики в різних сферах управління.

Одже слід визнати, що хоча деяким жінкам все таки вдається реалізувати себе в ролі політичного лідера, говорити про політичну рівноправність бінарної опозиції «чоловік / жінка» ще занадто рано і це питання не можна ігнорувати, а потрібно більш детально дослідити і проаналізувати, бо важко знайти сферу людської діяльності, таку обтяжену стереотипами, як політика. Достатньо уваги у багатьох європейських державах приділяється рівноправності чоловіків і жінок, але в Україні, на жаль, залишається актуальною проблемою гендерна дискримінація. Сучасна українська політика потребує формування нового типу політичного лідера – жінки та чоловіка, що поєднує позитивні як «жіночі», так і «чоловічі» управлінські якості.

Література

1. Гендерная реконструкция политических систем./ ред.-сост. Н. М. Степанова, Е. В. Кочкина. – СПб.: Алетейя, 2004. – 992 с.
2. Грабовська І. Євростандарти та українська гендерна політика: точки перетину «Молодий вчений». № 7 (59) липень, 2018 р. с. 474-478.
3. Журженко, Т. Гендерные рынки украины: политическая экономия национального строительства (Gendered Markets of Ukraine: political economy of nation building). – Вильнюс : ЕГУ, 2008. – 256 с.
4. URL: <https://lenta.ru/news/2020/07/23/swedenpriests/> (Accessed:08.02.2021)

ХІМІЧНІ НАУКИ

*Kontseva Mariia,**Postgraduate student of the Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute,**Dontsova Tetiana,**Ph.D., Assistant Professor of Technology of Inorganic Substances, Water Treatment and General Chemical Technology of the Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute***HYPERCHEM SOFTWARE RESEARCH FOR CALCULATION OF BINDING ENERGY IN ADSORPTION PROCESSES**

The study of adsorption processes by computer chemistry software allows to significantly expand the theoretical understanding of adsorption processes in various fields of chemical technology [1]. According to [2], the HyperChem environment includes various methods for the corresponding calculations. These include methods of molecular mechanics (MM+, AMBER, BIO+(CHARMM), OPLS), semi-empirical methods (Extended Huckel, CNDO, INDO, MINDO/3, MNDO, MNDO/d, AM1, RM1, PM3, ZINDO/1, and ZINDO/S.), methods of calculation according to the theory of functional density (a large variety of exchange and correlation functionals) and methods of quantum mechanics Ab Initio (with a choice possibility of various options as initial bases both from a set of standard and with a possibility to set own), and also various techniques without which calculation would be impossible (such as geometry optimization). The method of performing geometric optimization is the most used because as a result of iterative calculations, scientists obtain the most accurate geometric approximation of the molecule state, which is characterized by a minimum of energy, which can be used for further calculations [3].

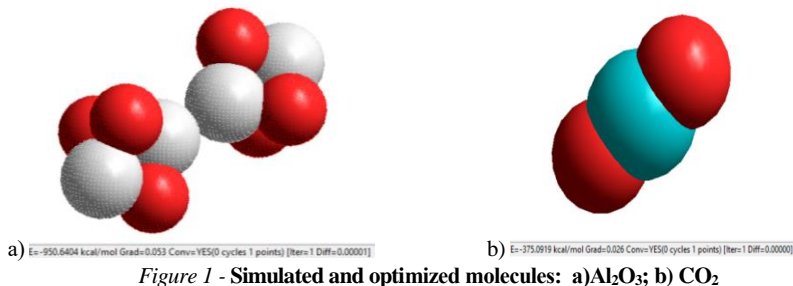

Figure 1 - Simulated and optimized molecules: a) Al_2O_3 ; b) CO_2

For example, the binding energy between Al_2O_3 and CO_2 was calculated in HyperChem. Initially, the calculation was performed by modelling each of the molecules (Al_2O_3 and CO_2) in separate files. Due to the geometric optimization of these molecules, the energy of each of these molecules was determined. The result of the optimized molecules Al_2O_3 and CO_2 energy calculations is presented in Figure 1.

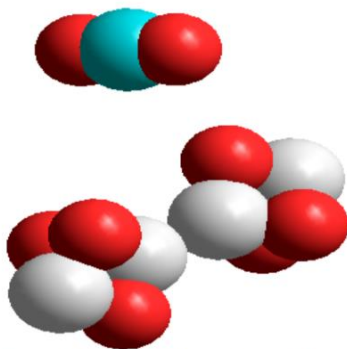
As can be seen from this figure, the optimized Al_2O_3 molecule energy is:

$$E(\text{Al}_2\text{O}_3) = -950,64 \text{ kcal/mol,}$$

and the energy of the optimized CO_2 molecule, respectively:

$$E(\text{CO}_2) = -375,09 \text{ kcal/mol}$$

To calculate the binding energy in the adsorption process between Al_2O_3 and CO_2 molecules, a "merge" operation (combining these molecules from separate files into one structure) was used and geometric optimization with subsequent calculation of the binding energy between these molecules was performed. The result of these operations is presented in Figure 2.

E=-1325.3421 kcal/mol Grad=1.020 Conv=NO(44 cycles 109 points) [Iter=1 Diff=0.00111]

Figure 2 - Simulated structure based on Al₂O₃ and CO₂

As can be seen from this figure, the formed structure energy in the bound state after optimization is:

$E(\text{Merged structure}) = -1325,34 \text{ kcal/mol}$.

This allows to calculate the binding energy of the optimized structure:

$E(\text{Binding energy}) = E(\text{Merged structure}) - (E(\text{Al}_2\text{O}_3) + E(\text{CO}_2))$,

$E(\text{Binding energy}) = -1325,3421 - (-950,6404 + (-375,0919)) = 0,39 \text{ kcal/mol}$, which is 1.63 kJ/mol.

Thus, the "merging" method, followed by geometric optimization in HyperChem software, was used to calculate the binding energy between Al₂O₃ and CO₂ molecules. That calculated binding energy is 1.63 kJ/mol, which is slightly less than the physical interaction.

References:

1. Kontseva M, Dontsova T. Computer chemistry applications for adsorption processes research: materials of the VIII International Conference of students, graduate students and young scientists in chemistry and chemical technology " (Kyiv, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, April 22-23, 2020). Kyiv, 2020. p. 9.
2. Features of HyperChem: website. URL: <http://www.hyper.com/Products/HyperChemProfessional/ProFeatures/tabid/362/Default.aspx> (appeal date: 15.11.2020).
3. An Introduction to Geometry Optimization: website. URL: <https://www.shodor.org/chemviz/optimization/students/introduction.html> (appeal date: 12.12.2020).
4. Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Binding energy". Encyclopedia Britannica, 14 Feb. 2020, <https://www.britannica.com/science/binding-energy>. Accessed 9 February 2021.

*D.B.Taghiyev, S.A.Mammadova, U.A.Mammadova,
Institute of Catalysis and Inorganic Chemistry named after academician M.Nagiyev of
NAS of Azerbaijan, Baku AZ 1143, H.Javid Ave., 113, Azerbaijan*

SORPTION OF Mn(II), Pb(II) IONS FROM MODELED WASTE WATERS ON NANOCOMPOSITE MATERIAL

Sorption of Mn(II) and Pb(II) ions from modeled waste waters on polymer nanocomposite was studied. It was found that when concentration of Mn²⁺, Pb²⁺ ions are increased in the range of 0,1-0,5 and pH medium is increased from 1,5 to 6,5 in solution the sorption capacity of nanocomposite material increases.

Key words: heavy metals, waste waters, adsorption, nanocomposites

High level of environmental pollution is observed due to development of modern industry. Currently, the problem of environmental pollution and methods of its treatment, for example treatment of waste waters from metals ions (Cd, Co, Ni, Hg, Pb, Cu, Cr, Mn et al) remain relevant worldwide.

Sorbents of natural and synthetic origin are used for sorption treatment of wastewaters. The use of natural sorbents is due to their rather high sorption capacity, selectivity, cation exchange properties, relatively low cost and availability. Recently, nanocomposite based on polymer materials and layered silicates have been more promising sorbents.

In this connection we obtained nanocomposite material based on polyvinylpyridine and organobentonite. Therefore, hydrophobic nanocomposite filler based on montmorillonite was obtained by modifying its surface with octadecylamine acetate. Organobentonites are well combined with polymers and laminate polymer nanocomposites are formed. Inter packing distances in organobentonite are almost 2 times more than in montmorillonite, since polymer molecules easily penetrate into inter planar spacing.

Physical and chemical characteristics of the nanocomposite material were determined. The nanocomposite material was used as a sorption material for extraction of manganese (II) and lead (II) ions from modeled waste waters. The influence of concentration of these ions and pH medium on sorption capacity of the nanocomposite material was determined.

It was found that at high pH medium in the ranges of 1,5-6,5 and concentration of metal ions in solution used equivalent to Mn^{2+} and Pb^{2+} ions at the range of 0,1- 0,5 mol/l sorption capacity of the nanocomposite material increases relative to these ions.

It was determined that the sorption of lead and manganese ions is of mainly chemical character. Besides, formed $Pb(OH)^+$ and $Mn(OH)^+$ are adsorbed on the surface and inter planar spacing due to the formation of hydrogen bond between amine and hydroxyl groups of the nanocomposite material, which is confirmed by X-ray spectral and IR-spectroscopic analyses methods.

Климович О.С.,

к.х.н., судовий експерт Волинського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України,

Іващенко І.А.,

к.х.н., доцент, доцент кафедри хімії та технологій Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Шемет В.Я.,

к.х.н., доцент, доцент кафедри матеріалознавства Луцького національного технічного університету,

Олексеюк І.Д.,

д.х.н., професор, завідувач кафедри хімії та технологій Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПОЛІТЕРМІЧНИЙ ПЕРЕПІЗ $Ag_8GeSe_6 - As_2Se_3$

Складні халькогенідні напівпровідники останнім часом викликають зростаючий інтерес з боку матеріалознавства через їхню перспективність для застосування як матеріалів в області нелінійної оптики, оптоелектроніки, акустооптики. Крім того, для них характерна відтворюваність результатів та доступна технологічність [1, 2]. У той же час, багато зі складнохалькогенідних систем вивчено недостатньо, що особливо стосується їх діаграм стану. Це й зумовлює актуальність дослідження фазових рівноваг у квазіпотрійній системі $Ag_2Se - GeSe_2 - As_2Se_3$. Дослідження політермічного перепізу $Ag_8GeSe_6 - As_2Se_3$ є частиною систематичного вивчення взаємодії компонентів у вказаній квазіпотрійній системі [3, 4].

Даний перепіз (рис. 1) побудований за результатами РФА, МСА та ДТА 20 зразків. Ліквідус представлений кривими первинної кристалізації Ag_8GeSe_6 (ab), $GeSe_2$ (bcd), $VTM-AgAsSe_2$ (df), $AgAs_3Se_5$ (fg) та As_2Se_3 (gj). Перепіз перетинає дві підсистеми досліджуваної квазіпотрійної системи $Ag_2Se - GeSe_2 - As_2Se_3$: $AgAsSe_2 + Ag_8GeSe_6 + GeSe_2$ (I) та $AgAsSe_2 + GeSe_2 + As_2Se_3$ (II).

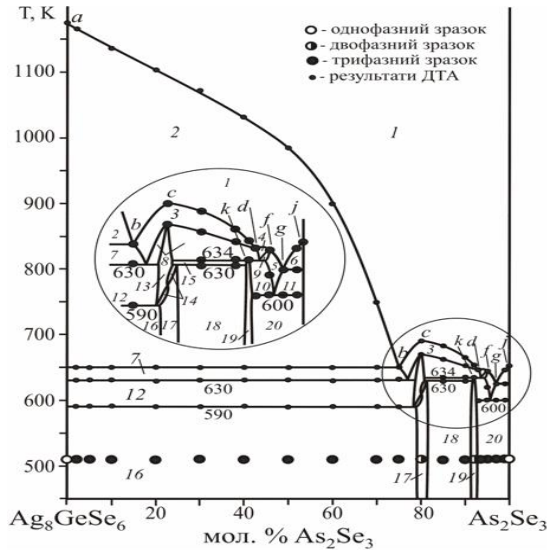

Рис. 1. Політермічний переріз $\text{Ag}_8\text{GeSe}_6 - \text{As}_2\text{Se}_3$:

- 1 – L, 2 – L + Ag_8GeSe_6 , 3 – L + GeSe_2 , 4 – L + BTM-AgAsSe₂, 5 – L + AgAs_3Se_5 ,
 6 – L + As_2Se_3 , 7 – L + Ag_8GeSe_6 + GeSe_2 , 8 – L + BTM-AgAsSe₂ + GeSe_2 ,
 9 – L + BTM-AgAsSe₂ + AgAs_3Se_5 , 10 – L + GeSe_2 + AgAs_3Se_5 , 11 – L + AgAs_3Se_5 + As_2Se_3 ,
 12 – Ag_8GeSe_6 + BTM-AgAsSe₂ + GeSe_2 , 13 – GeSe_2 + BTM-AgAsSe₂,
 14 – GeSe_2 + BTM-AgAsSe₂ + HTM-AgAsSe₂, 15 – BTM-AgAsSe₂ + GeSe_2 + AgAs_3Se_5 ,
 16 – Ag_8GeSe_6 + HTM-AgAsSe₂ + GeSe_2 , 17 – GeSe_2 + HTM-AgAsSe₂,
 18 – HTM-AgAsSe₂ + GeSe_2 + AgAs_3Se_5 , 19 – GeSe_2 + AgAs_3Se_5 , 20 – GeSe_2 + AgAs_3Se_5 + As_2Se_3 .

У підсистемі I переріз перетинає площину при 630 К, на якій проходить неваріантний евтектичний процес $L_{E2} \leftrightarrow \text{BTM-AgAsSe}_2 + \text{Ag}_8\text{GeSe}_6 + \text{AgAs}_3\text{Se}_5$, який завершується зникненням рідини, тому нижче 630 К в області 2 – 75 мол.% As_2Se_3 сплави трифазні (поле 12). Горизонталь при 590 К відповідає процесу в підсолідусній області $\text{BTM-AgAsSe}_2 \leftrightarrow \text{HTM-AgAsSe}_2 + \text{Ag}_8\text{GeSe}_6 + \text{GeSe}_2$, тому нижче 590 К сплави містять HTM-AgAsSe₂ і є трифазними ($\text{HTM-AgAsSe}_2 + \text{Ag}_8\text{GeSe}_6 + \text{GeSe}_2$). Зразок складу 80 мол.% As_2Se_3 при температурі відпалу є двофазним ($\text{HTM-AgAsSe}_2 + \text{GeSe}_2$), тому що потрапляє на квазібінарний переріз $\text{GeSe}_2 - \text{AgAs}_3\text{Se}_5$.

У підсистемі II переріз перетинає площину при 634 К, на якій проходить неваріантний процес $L_{U2} + \text{BTM-AgAsSe}_2 \leftrightarrow \text{AgAs}_3\text{Se}_5 + \text{GeSe}_2$. В зразках із більшим вмістом Ag_8GeSe_6 неваріантний процес завершується зникненням рідини, тому сплави даної підсистеми нижче 634 К трифазні (поле 15). Горизонталь при 630 К відповідає процесу в підсолідусній області $\text{BTM-AgAsSe}_2 + \text{AgAs}_3\text{Se}_5 \leftrightarrow \text{HTM-AgAsSe}_2 + \text{GeSe}_2$, тому нижче 630 К сплави містять HTM-AgAsSe₂ та є трифазними ($\text{AgAs}_3\text{Se}_5 + \text{HTM-AgAsSe}_2 + \text{GeSe}_2$). В точці k цей процес звершується зникненням iL, і кристалів BTM-AgAsSe₂, тому нижче сплави двофазні $\text{GeSe}_2 + \text{AgAs}_3\text{Se}_5$ (поле 19). Зразки перерізу з більшим вмістом As_2Se_3 завершують неваріантний процес при 634 К зникненням BTM-AgAsSe₂. Тому нижче 634 К сплави трифазні L + GeSe_2 + AgAs_3Se_5 (поле 10). Це поле, разом з областю вторинної кристалізації L + As_2Se_3 + AgAs_3Se_5 (поле 11) спускається до площини при 600 К, де проходить неваріантний процес $L_{E3} \leftrightarrow \text{GeSe}_2 + \text{As}_2\text{Se}_3 + \text{AgAs}_3\text{Se}_5$, який завершується зникненням рідини, тому нижче 600 К сплави трифазні ($\text{GeSe}_2 + \text{As}_2\text{Se}_3 + \text{AgAs}_3\text{Se}_5$). Фазовий склад зразків встановлювався за результатами РФА та МСА.

Література:

1. Олексеюк І. Д. Хімія твердого тіла / І. Д. Олексеюк, О. В. Парасюк, І. А. Іващенко – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – 316 с.
2. Шемет В. Я. Хімія твердого тіла / В. Я. Шемет, О. І. Гулай. – Луцьк: ПВВ Луцького НТУ, 2015. – 212 с.
3. Klymovych O. S. Phase diagram of the $Ag_2Se-As_2Se_3$ system and crystal structure of the $AgAs_3Se_5$ compound / O. S. Klymovych, O. F. Zmiy, L. D. Gulay, T. A. Ostapjuk // Chem. Met. Alloys. – 2008. – №1. – P. 288 – 292.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Дем'яненко С.В.,

студентка групи ПБК-19-5 ННІ права Університету ДФС України

РЕЦЕДИВ ЯК ФОРМА МНОЖИННОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Однією із головних проблем людства і надалі залишається високий рівень злочинності в суспільстві. Такі показники зумовлюються, насамперед, наявністю множинності кримінальних правопорушень, а саме – повторності, сукупності, рецидиву. Найбезпечнішою формою множинності вважається рецидив. Питання рецидиву, його сутності та причини виникнення досліджувалася багатьма науковцями, зокрема: І. Г. Богатирьов, Б.М Головін, В. В. Голіна, А. П. Закалюк, С. Ф. Денисов та інші. Однак і на сьогоднішній день воно актуальним.

Статистичні дані говорять про те, що показники кількості виявлених осіб, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, значно зменшились у порівнянні з минулими роками. Проте і надалі залишаються високими. Так, у 2010 році таких осіб було 60373, а у 2019 – 36099. [1] Вважаємо, що недосконалість законодавства є одним з факторів збільшення рецидиву кримінальних правопорушень. Зокрема, після прийняття Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» достроково звільнили з колоній понад 10 тисяч осіб. Практика показала, що серед 10 тисяч звільнених – півтори тисячі скоїли повторні кримінальні правопорушення.

Аналіз ст.34 КК дає змогу виділити характерні ознаки рецидиву як одну з форм множинності. Такими ознаками є вчинення винним двох або більше кримінальних правопорушень і наявність у особи незнятої і непогашеної судимості за раніше вчинене умисне кримінальне правопорушення.

Слід виділити, що усі кримінальні правопорушення, що включаються до рецидиву є умисними. Умисел може бути в цьому разі прямим і непрямим. Отже, якщо кримінальне правопорушення було вчинено через необережність, то воно рецидиву не утворює.

Деякі науковці вважають таку позицію не зовсім доцільною. Так, Б.М. Телефанко зазначає, що закріплення в КК України правила не враховувати у визнанні рецидиву судимості за кримінальні правопорушення, вчинені з необережності, особливо за такий вид необережності, як кримінально протиправну самовпевненість, коли особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, навряд чи можна вважати кримінологічно обґрунтованим і корисним. Це правило здатне лише привести до поліпшення статистичних показників рівня рецидиву в державі, проте не може сприяти поліпшенню кримінальної ситуації, крім того, ускладнює кримінологічні спостереження за динамікою рецидиву в державі за той чи інший період часу[2].

На нашу думку, рецидив можуть складати будь-які кримінальні правопорушення, в тому числі і необережні, вчинені з кримінально протиправною самовпевненістю. Адже межа між умислом та необережністю є тонкою і на практиці дуже часто буває складно їх відмежувати. Інтелектуальний момент кримінально протиправної самовпевненості характеризується тим, що особа передбачає можливість

настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння. А вольовий вказує на те, що особа легковажно розраховує на відвернення цих наслідків.

Незрозумілим для нашого сприйняття є те, що особа, вчиняючи кримінальне правопорушення, не усвідомлює спричинення шкоди. Наприклад, мати яка в стані сильного алкогольного сп'яніння під час годування задушила дитину.

Друга ознака – наявність у особи незнятої і непогашеної судимості за раніше вчинене умисне кримінальне правопорушення означає те, що на відміну від повторності, судимість є обов'язковою ознакою. Відповідно до ч.1 ст.88 КК особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості.

С.О Муратова вважає, що судимість є одним із засобів реалізації кримінальної відповідальності, забезпечує досягнення її цілей – виправлення особи, яка відбула покарання за вироком суду, запобігання новим злочинам[3].

Слід зазначити, що не всі громадяни, які фактично являють собою підвищену суспільну небезпечність, юридично визнаються такими, вважаються неосудними за фактичної судимості. Отже, після зняття чи погашення судимості особа вважається такою, що не має судимості, а отже, й усі правові наслідки для неї скасовуються. На наш погляд, ця норма є фіктивною, бо закріплює, що не враховуються у разі визнання рецидиву кримінальних правопорушень зняті чи погашені судимості.

Проблематичним є не закріплення у КК видів рецидиву кримінальних правопорушень. Вважаємо, що це є не доцільним, оскільки санкції норм мають бути відмінними залежно від виду рецидиву. У науковій літературі існує кваліфікація за ступенем суспільної небезпеки, за кількістю судимостей та за характером кримінальних правопорушень. Особливе значення має рецидив спеціальний та пенітенціарний. Спеціальний рецидив характеризується тим, що особа була засуджена за певне кримінальне правопорушення і знову вчинила кримінальне правопорушення, ознакою складу якого є вчинення його особою, раніше судимою за таке кримінальне правопорушення.

У багатьох статтях Особливої частини КК попередня судимість прямо вказана як кваліфікуюча ознака. Наприклад, ухилення від сплати податків, зборів, вчинене особою, що вже має судимість за таке кримінальне правопорушення, необхідно кваліфікувати за ч. 3 ст. 212 КК України.

Розглядаючи пенітенціарний рецидив, можна сказати що він є різновидом спеціального рецидиву. Його особливістю є те, що нове кримінальне правопорушення вчиняється під час відбування покарання за раніше вчинене кримінальне правопорушення. Наприклад, втеча з місця позбавлення волі або з-під варти, вчинена особою, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі або арешту чи перебуває в попередньому ув'язненні карється позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років (ч.1 ст.393 КК).

Отже, на основі проведеного аналізу норм законодавства та наукових поглядів можна зробити наступні висновки:

- 1) до рецидиву кримінальних правопорушень слід включати і кримінальні правопорушення вчинені з необережності.
- 2) необхідно враховувати у разі визнання рецидиву кримінальних правопорушень зняті чи погашені судимості.
- 3) закріплення у КК видів рецидиву дасть змогу більш точно визначити санкцію за дане кримінальне правопорушення

ЛІТЕРАТУРА:

1. О.Г.Кальман,І.О. Христик. Злочинність в Україні: основні тенденції. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика).2007.№ 17.С.41-56
2. Телефанко Б. М. Щодо норми про рецидив злочинів. Підприємство, господарство і право. 2017. № 1. С. 203–206.
3. С.О. Муратова. Судимість як інститут кримінального права. Вісник Асоціації кримінального права України.2014.№2(3).С.293-310

*Опанасенко Олег Миколайович,
головний судовий експерт групи трасологічного обліку відділу
криміналістичних видів досліджень
Полтавського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України*

ВІДОБРАЖЕННЯ СЛІДІВ ПРИ НЕСАНКЦІОНОВАНОМУ ВТРУЧАННЮ В ПРИЛАДИ ОБЛІКУ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ

Захист власності завжди виступає важливим питанням, як для особи, так і для країни. Питання збереження матеріальних цінностей було актуальним у всі часи, починаючи з давніх віків. Кризова ситуація, що останнім часом відбувається в економіці держави, призвела до зростання випадків крадіжок енергоресурсів її споживачами, дедалі частіше населення (фізичні або юридичні особи), з метою економії власних коштів, вдаються до несанкціонованого втручання в прилади обліку споживаної енергії та зміни фактичних даних по використанню ресурсів (електроенергії, води, газу, теплової енергії тощо). Тому, перед компаніями, які надають послуги з постачання енергоресурсів, виникла потреба в протидії даним злочинним посяганням.

Кожний злочин неминуче супроводжується виникненням «слідової картини». Ці відображення виявляються певними змінами середовища. Існує певна пов'язаність процесу злочину з іншими процесами реальності. Процес злочину викликає зміни середовища, а вони інформують нас про наявність злочину [1, с. 75]. Тобто за змістом «слідова картина» – це поєднання джерела та інформації, що відображається ним.

Терміном «слідова картина» вперше у криміналістичній науці скористався М. В. Салтєвський. Він зазначав, що «слідова картина» у широкому її значенні виникає внаслідок вчинення злочину і є одним з елементів криміналістичної характеристики злочинів [2, с. 14].

Окрім того, М. В. Салтєвський, порівнюючи деталі криміналістичних характеристик злочинів, які запропонували вчені-криміналісти І. Ф. Герасимов, Р. С. Белкін, О. Н. Колесніченко, М. О. Селіванов, В. Г. Танасевич, О. М. Васильєв, О. Г. Філіпшов та ін., прийшов до висновку, що такі елементи, як типові ситуації вчинення злочину (час, місце, умови) і типові матеріальні сліди та їх місцезнаходження досить близькі за змістом і можуть бути об'єднані.

Дослідження слідів має важливе криміналістичне значення, оскільки допомагає встановити знаряддя злочину, отримати відомості про злочинця, визначити механізм злочинної події. У криміналістиці сліди, що залишаються після вчинення злочину, вивчаються з метою швидшого його розкриття, виявлення злочинців, встановлення істини [3].

Корисну інформацію при вивченні слідів і предметів, як основних джерел криміналістичної інформації одержують, як правило, в ході експертного дослідження [4], що проводиться відповідно до кримінально-процесуального або цивільно-процесуального закону особою, яка володіє спеціальними знаннями у науці, техніці, ремеслі з метою встановлення обставин (фактичних даних), що мають значення у справі.

До спеціальних знань належать будь-які знання та уміння об'єктивного характеру, отримані внаслідок вищої професійної підготовки, наукової діяльності, досвіду практичної роботи, що відповідають сучасному науково-практичному рівню [5].

Спеціальні знання у кримінально-процесуальній діяльності використовуються у двох формах: при залученні спеціалістів під час окремих слідчих (судових) дій та в межах проведення експертизи.

Останнім часом постає питання, щодо виявлення фактів несанкціонованого втручання в прилади обліку споживаної енергії з метою зміни фактичних даних по використанню ресурсів та проведення відповідних експертиз та досліджень у державних експертних установах Міністерства юстиції України і Міністерства внутрішніх справ України.

Метою проведення таких експертиз та досліджень є виявлення спеціально встановлених, не передбачених заводом-виробником, пристроїв у обліковому механізмі приладів обліку (електролічильника, газового лічильника і т.п.) та наявність при цьому відповідних слідів.

Враховуючи, що будь-які прилади обліку оснащуються пломбами (одноразовими сигнально-контрольними запобіжно-охоронними пристроями), навішування яких на певні конструктивні елементи підконтрольного об'єкта унеможливило непомітність їх несанкціонованого знімання без порушення цілісності самих пломб або пломбувальних елементів. Найчастіше, щоб дістатися до внутрішніх механізмів лічильників, необхідне несанкціоноване знімання та повторне навішування пломби (перепломбування). Саме тому перед компаніями з надання послуг населенню дедалі актуальніше постає проблема вирішення питань по несанкціонованому зніманню та повторному навішуванню пломб. Як правило, наслідком проникнення під кожух (кришку) лічильника є задалегідь сплановані дії, спрямовані на збільшення похибки лічильника чи на «коригування» показів рахункового механізму у бік їх зменшення.

При цьому, за наявних пошкоджень пломб на приладах обліку споживаної енергії облік спожитих (вимірних) ресурсів, що здійснюється ним, визначається як не легітимний. Встановлення фактів пошкодження пломб і втручання в роботу приладів обліку потребує застосування спеціальних знань, якими володіють судові експерти-трасологи.

Сьогодні є цілий ряд методів відмотування або зупинки засобів обліку споживання енергоресурсів - це використання неодимового магніту, встановлення додаткових приладів або предметів в конструкцію, просверлення отворів через які зупиняють відліковий механізм та інші.

Метою проведення криміналістичних досліджень засобів обліку споживання енергоресурсів є виявлення та фіксація слідів механічного, термічного чи хімічного впливу сторонніх предметів за допомогою яких могли вноситись зміни в конструкцію деталей та механізмів лічильника газу, слідів нашарування сторонніх речовин (клею та інш.), аналіз місць їх розташування, що можуть в тій чи іншій мірі впливати на роботу механізмів лічильника газу, а також свідчити про несанкціонований доступ в середину лічильника сторонньою особою.

Найпоширенішим методом можливого впливу на лічильник вважається використання зовнішнього сильного магнітного поля для зупинки вимірювального та відлікового механізму.

Аналіз характерних місць розташування (локалізації) та характер слідів, які виникають при цьому та в ході встановлення на механізми лічильника додаткових деталей не передбачених конструкцією вказує на два основних варіанти можливого впливу на нього:

Варіант 1. Внесення змін в конструкцію вимірювального механізму.

Зміни вносяться шляхом наклеювання на деталі механізму постійного магніту або інших додаткових металевих предметів. Після чого використовуючи зовнішнє потужне магнітне поле шляхом нескладних маніпуляцій на зовнішній поверхні корпусу зупиняють вимірювальний механізм лічильника.

Варіант 2. Внесення змін в конструкцію відлікового механізму шляхом стилювання опорної частини відлікового диску та встановлення додаткової пружини.

Зміни в конструкцію вносяться шляхом видалення та послідовною заміною чи перепломбуванням пломб-заглушок, пошкодження цілісності пломби наклейки (при її наявності) та зняття відлікового механізму. Після чого з корпусу демонтується вісь відлікових дисків та крайній диск з торцевого боку якого шляхом висвердлювання або зрізання видаляють опорний (запобіжний) виступ. Монтаж здійснюється в зворотному порядку з встановленням додаткової пружини (стороннього предмета). Після чого зовнішнім потужним магнітним полем шляхом нескладних маніпуляцій в місці встановлення імпульсного генератора низької частоти шляхом виведення із зачеплення привідних шестерень зупиняється відліковий механізм, хоча внутрішній вимірювальний механізм лічильника продовжує працювати.

Враховуючи зумовлену тенденцію сьогодення – удосконалення способів та методів несанкціонованого доступу до частин та механізмів приладів обліку, проблематика виявлення та попередження даних дій не викликає сумнівів. Методи та способи несанкціонованого втручання в механізми обліку є динамічним та гнучким: постійно з'являються нові способи та методи. Таким чином вважається за необхідне своєчасно виявити факти сучасного несанкціонованого втручання в механізми приладів обліку завдяки проведенню якісних досліджень на базі судових трасологічних експертиз (експертних досліджень) з подальшим аналізом та прогнозуванням майбутніх протиправних дій, що дасть змогу забезпечити надійність конструкцій частин та механізмів облікових приладів. Дана проблематика є незворотною у зв'язку із розвитком технологічного процесу, однак наглядання та правильний підхід до розв'язання існуючих проблем, є гарантованим успіхом у майбутньому при викритті неправомірних дій в даному технологічному процесі

Список використаних джерел:

1. Кримінально-процесуальні та криміналістичні прийоми і засоби протидії злочинній діяльності : монографія / С.В. Євдокіменко, Я.В. Кузьмічов, В.В. Семенов, С.В. Хільченко. Київ : Паливода А.В., 2006. 352 с.
2. Салтєвський М.В. О структуре криминалистической характеристики хулиганства и типичных следственных ситуациях. Криминалистика и судебная экспертиза. 1982. Вып. 25.
3. Поняття слідів у трасології та їх класифікація. Механізм слідоутворення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pidruchniki.com/2015060965278/pravo/>.
4. Робота з речовими джерелами криміналістичної інформації при розкритті та розслідуванні злочинів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://referatu.com.ua/oldreferats/135/109385>.
5. Поняття судової експертизи, їх види та значення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/30792/>.

Островський О.А.,

студент юридичного факультету

Львівського національного університету ім. І. Франка

ПРАВО НА ПРАЙВЕСІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Інтернет – це, на даний момент, основний інформаційний ресурс, який користуються мільярди людей по цілому світу. І в сучасних реаліях, коли через мережу постійно поширюється дуже багато інформації, стає актуальною проблема порушення права людини на приватність свого життя, тобто на прайвесі.

Право на приватність – це право людини, що передбачає невтручання у приватне і сімейне життя, повагу до житла і до таємниці кореспонденції. У статті 32 Конституції України зазначається «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України». Крім того, право на прайвесі гарантується Конвенцією з прав людини і основоположних свобод, у статті 8 якої вказується, що кожна людина має право на повагу до приватного і сімейного життя.

Хоч і дане право охороняється законодавчими актами найвищої юридичної сили, порушення цього права все ж трапляються, навіть за участю держави. Так, у справі Бенедік проти Словенії у 2018 році Суд вкотре наголосив, що закон, який є підставою втручання у приватність, має бути чітким і пропонувати достатні гарантії від зловживань посадовими особами під час процедури доступу та передачі персональних даних. Суть справи полягала у тому, що правоохоронні органи, розслідуючи справу про розповсюдження дитячої порнографії, без судового ордеру отримали від провайдера інформацію, яка ідентифікувала власника динамічної IP-адреси. Одним з ключових питань для Суду у цій справі стало питання чи міг заявник, користуючись всесвітньою мережею, обґрунтовано розраховувати на анонімність та чи в достатній мірі національне законодавство захищало його приватність від втручання. Суд наголосив, що заявник не міг обґрунтовано очікувати збереження його динамічної IP-адреси в таємниці, але він міг обґрунтовано очікувати конфіденційності стосовно його особистості. Зокрема тому, що присвоєну динамічну IP-адресу, навіть якщо її могли бачити інші користувачі мережі, неможливо було простежити до певного комп'ютера без перевірки даних провайдерів на підставі запиту поліції. Встановивши порушення, суд зазначив, що у відповідний час не існувало жодних правил, які б визначали умови для збереження отриманих у ході розслідування даних, а також жодних гарантій від зловживань посадових осіб під час процедури доступу та передачі таких даних, а отже – законодавство було, принаймні, не когерентним щодо рівня захисту інтересів заявника в конфіденційності.[3]

При використанні Інтернету значні обсяги персональних даних часто обробляються, а буває і передаються, без чіткої згоди чи навіть інформування про їх обробку.

Яскравим прикладом є пошукова система: одного разу здійснивши пошук, до прикладу, якогось гаджета, протягом наступних декількох днів в інтернет-рекламі будуть з'являтися лише ці гаджети. Таке запам'ятовування наших рухів у мережі значно полегшує подальше життя. Водночас є негативні аспекти: існує величезна кількість потенційних зловживань за допомогою володіння нашими даними, які можуть коливатися від прямого визначення

змісту нашої інформації за допомогою цільової реклами до свідомої та зловмисної маніпуляції з тим, що ми бачимо та здійснюємо в Інтернеті, що призводить до впливу на нашу свідомість, як споживача.

Забезпечення кібербезпеки почало врегульовуватися на національному рівні. Нещодавно світ побачив новий Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Метою цього закону є створення національної системи кібербезпеки, яка сприятиме захисту важливих інтересів суспільства та держави. Закон оперує важливими поняттями, визначає основні об'єкти такого захисту та виділяє ключових осіб, які повинні слідкувати за реалізацією такого захисту.

Також яскравим прикладом дієвості механізмів захисту персональних даних особи є Естонія. Кожен громадянин цієї країни має спеціальні ідентифікаційні картки, які містять багато важливої інформації про її власника. Ці картки використовуються не лише для ідентифікації особи, а ще й для здійснення різних фінансових операцій, включаючи проїзд у транспорті. Вся інформація про особу зберігається у спеціальній базі даних, до якої мають доступ правоохоронні органи та спеціальні служби. Враховуючи цей факт, кожна особа має можливість переглянути, хто цікавиться особою інформацією про неї, а також має право вимагати пояснень, з яких підстав та чи інша особа або спецслужба цікавиться ним.[4]

З проблемою порушення як права на приватність, так і інших прав в Інтернеті стикаються дуже часто. Проте цьому, на мою думку, приділяють дуже мало уваги. За віртуальністю майбутнє і правове регулювання мережі повинно бути пріоритетним питанням для усіх держав. Проте, на даний момент, такі питання відносять на другий, а то й на третій план, не надаючи їм великого значення. Таке ставлення може у майбутньому призвести до великої кількості конфліктів і як наслідок, до того, що судова система буде повністю завалена позовами про порушення не тільки права на приватність, а й іншими правами громадян в Інтернеті.

Отже, на мою думку, для того, щоб уникнути великих проблем у майбутньому, потрібно малі проблеми вирішувати зараз. Без чіткого регулювання не існує чітких правил, які і встановлюють ту межу, за якою порушуються права. Необхідно визначити всі проблеми, які призводять до порушення прав громадян та встановити чітку правову систему, яка буде регулювати Інтернет-сферу. Це цілком реально, адже одним з таких вдалих прикладів є вищевказаний приклад Естонії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Правдиченко Аліна. Питання інтернет-приватності у рішеннях європейського суду з прав людини: тенденції останніх років. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/espl-internet-pryvatnist/>
4. Куценко Станіслав. Захист особистих та персональних даних в Інтернеті: проблеми законодавчого врегулювання URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/zakhist-osobistikh-ta-personalnikh-danikh-v-interneti-problemi-zakonodavchogo-vregulyuvannya/